

“AŞK-I MEMNU” DİZİSİNİN ARAPÇA DUBLAJINDA KÜLTÜREL
ÖGELERİN ÇEVİRİSİ

Abdullah Yeşilyurt

DOKTORA TEZİ
YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ EĞİTİMİ BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MART, 2023

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 6 (altı) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Abdullah

Soyadı: YEŞİLYURT

Bölümü: Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı

İmza:

Teslim tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: “Aşk-ı Memnu” Dizisinin Arapça Dublajında Kültürel Öğelerin Çevirisi

İngilizce Adı: Translation of Culture-specific Items in Arabic Dubbing of “Aşk-ı Memnu”

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Abdullah YEŞİLYURT

JÜRİ ONAY SAYFASI

Abdullah YEŞİLYURT tarafından hazırlanan “*Aşk-ı Memnu* Dizisinin Arapça Dublajında Kültürel Ögelerin Çevirisi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Başkan: Doç. Dr. İbrahim ÖZAY

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. İbrahim Ethem POLAT

Arap Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Murat ÖZCAN

Arapça Müt.-Ter. Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi .....

Üye: Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI

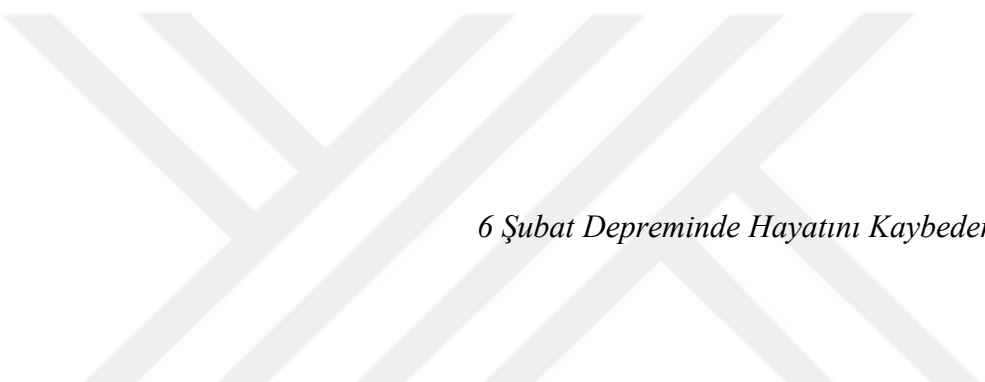
Yabancı Diller Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi .....

Tez Savunma Tarihi: 10/02/2023

Bu tezin Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı Arap Dili Eğitimi Bilim Dalı’nda Doktora tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Şaban ÇETİN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü .....

6 Şubat Depreminde Hayatını Kaybedenlere...

TEŞEKKÜR

Öncelikle, lisans, yüksek lisans ve tez çalışmamda rehberliğini çalışma süresi boyunca sürdüren, desteğini veengin bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez izleme komitesinde yer alan Doç. Dr. İbrahim ÖZAY ve Doç. Dr. Murat ÖZCAN hocalarıma en kalbi teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca jüride yer alan Doç. Dr. İbrahim Ethem POLAT ve Doç. Dr. Gürkan DAĞBAŞI hocalarıma yürekten teşekkür ederim. Manevi desteğini esirgemeyen Doç. Dr. Erdinç DOĞRU hocama ve her türlü desteklerini hissettiğim anneme, babama, abime ve ablama teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma motivasyonumu ateşlendiren ve kendi yoğunluklarına rağmen kıymetli vakit ve bilgilerini benimle paylaşan değerli dostlarım Doç. Dr. Abdullah Faruk KILIÇ, Dr. Ali TEMURTAŞ ve Cebail KARADAŞ'a şükranlarımı sunarım. Desteklerini her daim hissettiren Dr. Muhammet KILIÇ ile Emrullah SOĞANLI'ya ve tezimi baştan sona titizlikle okuyan Dr. Gülyaşar SAĞDIÇ'a müteşşekkirim.

Suriye lehçesinde zorlandığım hususlarda yardımını benden esirgemeyen ve 6 Şubat tarihinde meydana gelen depremde hayatını kaybeden kıymetli dostum Şafî Hafız'a şükran borcum var, mekanı cennet olsun.

“AŞK-I MEMNU” DİZİSİNİN ARAPÇA DUBLAJINDA KÜLTÜREL ÖGELERİN ÇEVİRİSİ

(Doktora Tezi)

Abdullah Yeşilyurt

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart, 2023

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, Aixéla'nın (1996) mikro stratejileri bağlamında Aşk-Memnu dizisinin Arapçaya dublajı yapılmış 40 bölümündeki kültürel öğelerin aktarılmasında hangi stratejilerin kullanıldığını ve bu stratejilerin Venuti'nin (1998) makro stratejileri bağlamında dağılımını belirlemektir. Araştırmacı, kültürel öğeleri belirlemek için Newmark'ın sınıflandırmasını kullanmanın yanı sıra akrabalık ifadeleri, deyimler ve kalıp ifadeler gibi eklemelerle genişletilmiş bir sınıflandırma kullanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi deseni benimsenmiştir. Kültürel öğelere ilişkin yeterli veri toplanabilmesi için Aşk-ı Memnu dizisinin Arapçaya dublajı yapılan ilk kırk bölümü incelenmiştir. Bu bölümlerden ulaşılan veri setinden yola çıkarak kod, kategori ve temalar bağlamında kültürel öğeler incelenmiştir. Kodlamalardan elde edilen veriler neticesinde araştırma problemlerine yanıt aramak için betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Bu veriler ışığında bin yirmi dört kültürel öge tespit edilmiş olup bu öğelerin Aixéla'nın Kültüre Özgü Öğelerin Çevirisi için belirlediği stratejiler doğrultusunda çevirmenler tarafından kullanım oranları saptanmıştır. Elde edilen veriler Venuti'nin (1998) makro stratejileri bağlamında değerlendirildiğinde Aşk-ı Memnu dizisindeki kültürel öğelerin Arapçaya aktarımında yerlileştirme stratejilerinin daha sık tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Görsel-işitsel çeviri, Aşk-ı Memnu, Kültürel Öğeler, Çeviri stratejileri.

Sayfa Adedi: xvi + 96

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

TRANSLATION OF CULTURE-SPECIFIC ITEMS IN ARABIC DUBBING OF “AŞK-I MEMNU”

(Ph.D Thesis)

Abdullah Yeşilyurt

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

March, 2023

ABSTRACT

This study aims to determine which methods are utilized to convey cultural specific items in the 40 Arabic-dubbed episodes of Aşk-ı Memnu in the context of Aixéla's (1996) micro strategies and the allocation of these strategies within Venuti's (1998) macro strategies. In addition to Newmark's classification to identify culture specific items, the researcher employed an enlarged classification that included kinship expressions and idioms. The document analysis pattern, one of the qualitative research approaches, was utilized in this study. In search of appropriate data on culture spesific items, the first forty Arabic-dubbed episodes of Aşk- Memnu were analyzed. Examining culture spesific items in the context of codes, categories, and themes, based on the data set gathered from these sections. As a result of the coding data, descriptive statistics were employed to seek solutions to the research problems. In light of these statistics, one thousand twenty-four culture spesific items have been discovered, and the rate at which translators apply these items has been determined in accordance with Aixelà's methods for the Translation of culture specific items. When the gathered data was assessed within the context of Venuti's (1998) macro methods, it was determined that domestication strategies were favored more frequently in the transfer of cultural aspects from the Aşk-ı Memnu series to Arabic.

Key Words: Audiovisual Translation, Aşk-ı Memnu, Culture Specific Items, Translation Strategies.

Page Number: xvi + 96

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Hakkı SUÇİN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT.....	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
Problem Durumu.....	3
Çalışmanın Önemi	4
Çalışmanın Amacı.....	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar	6
İKİNCİ BÖLÜM	8
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	15
KURAMSAL ÇERÇEVE	15
Halid Ziya Uşaklıgil ve Aşk-ı Memnu.....	15
Sinema ve Görsel-İşitsel Çevirinin Kısa Tarihi	17
Görsel-İşitsel Çeviri	19
Görsel-İşitsel Çeviri Türleri	20
Dil İçi Görsel-İşitsel Çeviri	20
Diller Arası Görsel-İşitsel Çeviri	21
Arap Dünyasında Görsel-İşitsel Çeviri.....	24
Çeviri ve Kültür	25

Kültürel Öğelerin Sınıflandırılması	26
Newmark	26
Oltra Ripoll	29
Klingberg.....	29
Davies.....	30
Kültürel Öğelerin Çevirisi.....	30
Yerlileştirme (Domestication) ve Yabancılaştırma (Foreignization).....	35
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	37
YÖNTEM	37
Çalışma Modeli	38
Araştırmacının Rolü.....	38
Dizi Bölümlerinin Belirlenmesi	39
Verilerin Toplanması.....	39
Verilerin analizi	39
Kodlama Süreçleri, Geçerlik ve Güvenirlik	40
BEŞİNCİ BÖLÜM	42
BULGULAR.....	42
Aşk-ı Memnu Dizisinde Ekoloji ve Doğaya İlişkin Kültürel Ögelere ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	42
Hayvanlar	43
Aşk-ı Memnu Dizisinde Maddi Kültüre Özgü Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	44
Maddi Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	48
Şehirler Kodu için İstatistiksel Veriler.....	48
Giyecekler Kodu için İstatistiksel Veriler	49
Yiyecek ve İçecekler Kodu için İstatistiksel Veriler	50
Ulaşım Araçları Kodu için İstatistiksel Veriler.....	51
Yapılar ve Ev Eşyaları Kodu için İstatistiksel Veriler.....	52
Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Maddi Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	53
Aşk-ı Memnu Dizisinde Sosyal Kültüre Özgü Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	54
Sosyal Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	58
İş Hayatı Kodu için İstatistiksel Veriler	58
Özel Hayat Kodu için İstatistiksel Veriler	58
Özel İsimler kodu için İstatistiksel veriler	59

Deyim ve Kalıp İfadeler Kodu için İstatistiksel Veriler	60
Akrabalık İfadeleri Kodu için İstatistiksel Veriler	61
Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Sosyal Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	62
Aşk-ı Memnu Dizisinde Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Kültüre Özgü Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	63
Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	66
İnanca İlişkin Konular Kodu için İstatistiksel Veriler	66
Siyasi ve İdari Konular Kodu için İstatistiksel Veriler	67
Sanatsal Konular Kodu için İstatistiksel Veriler	68
Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	69
Aşk-ı Memnu Dizisinde Jest-Mimik ve Alışkanlıklara İlişkin Kültürel Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular	70
Jest-Mimik ve Alışkanlıklara Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler	73
Sevinme Kodu için İstatistiksel Veriler	73
Onaylama Kodu için İstatistiksel Veriler	74
Üzülme Kodu için İstatistiksel Veriler	74
Uyarma Kodu için İstatistiksel Veriler	75
Sitem Kodu için İstatistiksel Veriler	76
Reddetme Kodu için İstatistiksel Veriler	76
Şaşırtma Kodu için İstatistiksel Veriler	77
Diğerleri	78
Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Jest- Mimik ve Alışkanlıklara Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel veriler	78
ALTINCI BÖLÜM	80
SONUÇ VE TARTIŞMA	80
KAYNAKLAR	87

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Görsel-İşitsel Metinlerin Çoklu göstergesel Yapısı	20
Tablo 2. Aixelà'nın Mikro Stratejilerinin Venuti'nin Makro Stratejilerine Göre Sınıflandırılması.....	36
Tablo 3. Maddi Kültüre Özgü Ögeler için Kodlama Şeması.....	44
Tablo 4. Maddi Kültüre Özgü Ögeler Teması Kapsamında Yer Alan Kültürel Ögelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı.....	53
Tablo 5. Sosyal Kültüre Özgü Ögeler için Kodlama Şeması.....	55
Tablo 6. Aşk-ı Memnu Dizisindeki Karakterlerin İsimleri	59
Tablo 7. Sosyal Kültüre Özgü Ögeler Teması Kapsamında Yer Alan Kültürel Ögelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı.....	62
Tablo 8. Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Kültürel Ögeler için Kodlama Şeması.....	64
Tablo 9. Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlar Kapsamında Yer Alan Kültürel Ögelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı	69
Tablo 10. Jest-mimik ve Alışkanlıklara Özgü Ögeler İçin Kodlama Şeması	70
Tablo 11. Jest-Mimik ve Alışkanlıklar Kapsamında Yer Alan Kültürel Ögelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı	79

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Nitel araştırma süreci.	40
Şekil 2. Şehirler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	49
Şekil 3. Giyecekler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	50
Şekil 4. Yiyecek ve İçecekler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	51
Şekil 5. Ulaşım araçları kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	52
Şekil 6. Yapılar ve ev eşyaları kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	53
Şekil 7. Maddi kültür kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.	54
Şekil 8. İş hayatına ilişkin kültürel öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	58
Şekil 9. Özel hayata ilişkin kültürel öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	59
Şekil 10. Özel isimlerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	60
Şekil 11. Deyim ve kalıp ifadelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	61
Şekil 12. Akrabalık ifadelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	62
Şekil 13. Sosya kültür kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.	63
Şekil 14. İnanca ilişkin öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	67
Şekil 15. Siyasi ve idari öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	68
Şekil 16. Sanatsal öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.	68

<i>Şekil 17.</i> Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlar kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.....	70
<i>Şekil 18.</i> Sevinme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	73
<i>Şekil 19.</i> Onaylama kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	74
<i>Şekil 20.</i> Üzülme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	75
<i>Şekil 21.</i> Uyarma kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	75
<i>Şekil 22.</i> Sitem kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	76
<i>Şekil 23.</i> Reddetme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	77
<i>Şekil 24.</i> Şaşıрма kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	77
<i>Şekil 25.</i> Diğer jest ve mimiklere ilişkin kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.	78
<i>Şekil 26.</i> Jest-Mimik ve Alışkanlıklar kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.....	79
<i>Şekil 27.</i> “Aşk-ı Memnu” dizisindeki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro çeviri stratejilerinin oranı	83
<i>Şekil 28.</i> “Aşk-ı Memnu” dizisindeki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan makro çeviri stratejilerinin oranı.	84

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Yaşamı boyunca insan, kendi türüyle iletişim kurmaya, kendisini ifade etmeye ve etkileşimde bulunmaya ihtiyaç duyar. Bu gereksinimden dolayı insan, sözlü veya sözlü olmayan iletişim yollarını kullanır. İletişim, insanların kendilerini tanımlarına, ifade etmelerine ve geri bildirim sağlayarak kendilerini değerlendirmelerine yardımcı olur. Dolayısıyla toplumlar, medeniyetler, ülkeler ve kıtalar arasındaki iletişime baktığımızda çevirinin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Gelişmiş bir iletişim aracı olarak kabul edilen çeviri, sadece dil düzeyinde değil, aktarım yaptığı toplumun gelenek, görenek ve kültür gibi ulusal normları da içermektedir. Çünkü çeviri, “toplumların bilgilerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlayan bir yol”dur (Suçin, 2013, s.19).

İnsanların birlikte yaşayabilmesinde etkili olan dil sayesinde meydana gelen insan toplulukları kendi içinde kendi dillerini biçimlendirmiştir. Böylece, birlikte yaşayan insanlardan oluşan her topluluğun yapısı içerisinde oluşan dil, başka bir topluluğun dilinden farklı bir yapı kazanmış ve eşsiz bir kültür geliştirmiştir.

İnsanlığın esas iletişim aracı olan dil, kültürün en temel yapı taşıdır. Farklı kültürlerin, çeşitli sebeplerden kaynaklanan etkileşime ihtiyaç duymaları durumunda, dillerin maruz kaldığı iletişim engelini aşacak, kültürler arasında köprü kurma görevini üstlenecek bir olguya, yani çeviriye ihtiyaç duyulur. Varlığını yazılı ve sözlü kültüre borçlu olan çeviri, tarih boyunca birçok bilim dalının gelişmesine ve bilginin yayılıp paylaşılmasına aracılık etmiştir. Farklı nedenlerden dolayı kendini sorgulamaya fırsat bulamayan çeviri etkinliği diğer bilim dalları arasında özerk bir bilim dalı olarak yer edinemediştir (Yazıcı, 2005). Fakat 1964 yılında Nida, *Towards a Science of Translating* adlı eserinde çevirinin bilimi kavramına dikkat

çekmiştir. Genç bir disiplin olarak çeviri, sadece diller arası değil, kültürlerarası bir olgu olarak da kabul görmüştür. 20. yüzyılda Nida ve Taber (1945) çeviride kültürel öğelere vurgu yapmış ve bunların en az dilsel öğeler kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Bilimsel bir disiplin olarak ele alınmaya başlanan çeviri çalışmaları farklı metin türlerinin çevirilerini de içerecek şekilde çeşitlilik kazanmaya devam etmiştir. Bu gelişmeler esnasında, teknolojinin gelişmesi ve internetin yaygınlaşması sonucunda, görsel-işitsel çeviriye yoğun bir ilgi söz konusudur (Díaz-Cintas, 2003; Orero, 2004). Gambier (2003), bu yoğun ilginin sebebinin, 1995 yılında Avrupa konseyinin sinemanın 100. yılı olması nedeniyle UNESCO ve Uluslararası Çevirmenler Federasyonu ile birlikte düzenlediği “Görsel-İşitsel İletişim ve Dil Transferi Forumu” kapsamında yürütülen faaliyetlerin itici gücü olduğunu ifade etmiştir. Çünkü bu yıldan itibaren görsel-işitsel iletişim ve çeviri mecrasında her yıl çalıştaylar düzenlenmeye başlanmış, sempozyum ve konferanslarda görsel-işitsel çeviriyle ilgili oturumlar yapılmıştır. Tüm bunların neticesinde bu alandaki yayın sayısı gün geçtikçe artmaya başlamıştır.

Bu çalışma, *Aşk-ı Memnu* dizisindeki kültürel öğelerin, Newmark'ın *A Textbook of Translation* (1988) adlı çalışmasında yer alan sınıflandırması doğrultusunda belirlenmesinin yanı sıra çevirmenlerin kültürel öğelerin aktarımında tercih ettikleri mikro ve makro stratejileri belirlemeye odaklanmaktadır.

Altı bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde problem durumu, çalışmanın önemi, çalışmanın amacı, araştırma soruları ve sınırlılık gibi konulara değinilmiştir.

İkinci bölümde, literatürde yer alan görsel-işitsel çeviri ve çeviri stratejilerinin kullanıldığı ilgili araştırmalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise kuramsal çerçeve bağlamında en yaygın görsel-işitsel çeviri türleri hakkında bilgiler yer almıştır. Ayrıca sinemanın kısa tarihine de değinilmiştir. Bölümün sonunda ise dublajın Arap dünyasındaki yerine ilişkin değerlendirmeler yer almıştır. Bunların yanı sıra genel olarak kültürel öğelerin belirlenmesinde kullanılan sınıflandırmalara, özel olarak ise Newmark'ın kültürel öğeleri belirlemek için oluşturduğu sınıflandırmaya değinilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın yöntemine ilişkin bilgiler yer alırken beşinci bölümde ise araştırmanın bulguları bulunmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise sonuç, tartışma ve önerilere değinilmiştir.

Problem Durumu

Tarih boyunca çeviriye ilişkin yaklaşımlar ve tanımlamalar farklılık göstermiş olsa da, çeviri çoğu zaman bir araç olarak görülmüştür (Yazıcı, 2005). Son elli yılda antropoloji, dilbilim ve anlambilim alanlarında yapılan çalışmalar neticesinde çevirinin yeni bir soluk kazandığını ifade eden Suçin (2013) bazı çeviri araştırmacılarının yapısal dilbilimin verilerini çeviriye uygulayarak çeviriyi bilimsel bir disiplin olarak ele almaya çalıştıklarını belirtmiştir. Bu çalışmalar, bağımsız bir akademik disiplin olarak “çeviribilim” adını aldıktan sonra, çeviri üzerine yapılan araştırmalar farklı metin türlerinin çevirilerini de içerecek şekilde çeşitlilik kazanmıştır.

Toplumlar arası iletişimi sağlamak ve kuvvetlendirmek için uzun zamandır bir köprü görevi gören çeviriye olan talep günümüzde artmıştır. Çeviri hareketleri ivme kazanmış ve bu sistemin önemli bir bileşeni olan donanımlı mütercim ve tercümanların yetiştirilmesi tarih boyunca olduğu gibi bu dönemde de giderek önem kazanmıştır. Son yıllarda Türkçe-Arapça arasındaki çeviri trafiğinin sayısı oldukça artmıştır. Görsel-işitsel çeviri alanının da bu artıştan payını aldığını söylemek yadsınamaz bir gerçektir. Bu veriler ışığında çalışmanın temel odak noktası aşağıdaki soru üzerine yoğunlaşmıştır:

Aşk-ı Memnu dizisinde kültüre özgü hangi ögeler ne ölçüde yer almaktadır? Bu kültürel ögelerin Arapçaya aktarımında Lawrence Venuti'nin (1998) yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında hangi strateji daha fazla kullanılmıştır?

Bu temel soru, literatür taramasına ve çalışmanın analiz bölümüne yol gösteren bir dizi alt soruya yol açmaktadır:

- *Aşk-ı Memnu* dizisinde ekoloji ve doğaya ilişkin kültürel ögelerin frekansı nedir ve bu ögelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?
- *Aşk-ı Memnu* dizisinde maddi kültüre özgü ögelerin ve çeviri stratejilerinin frekansı nedir?
- *Aşk-ı Memnu* dizisinde sosyal kültüre özgü ögelerin ve çeviri stratejilerinin frekansı nedir?
- *Aşk-ı Memnu* dizisinde kuruluşlar, gelenekler, etkinlikler ve kavramlara ilişkin kültürel ögelerin ve çeviri stratejilerinin frekansı nedir?
- *Aşk-ı Memnu* dizisinde jest-mimik ve alışkanlıklara ilişkin kültürel ögelerin ve çeviri stratejilerinin frekansı nedir?

Çalışmanın Önemi

Toplumların en önemli unsurları olan dil, kültür, gelenek ve göreneklerin çevirmen tarafından bilinmesi, büyük bir önem taşımaktadır. Kaynak dilden hedef dile çeviri yaparken, söz konusu unsurları göz önünde bulundurmak gerekir. Kùltürler arası iletişimde büyük önem taşıyan dizi-film çevirilerinin başarılı ve kaliteli olmasını sağlamak adına hem kaynak dilin hem de hedef dilin bu özelliklerini tanımak, çeviri sürecinde hedef dildeki eşdeğer ifadeleri bulmak açısından çok önemlidir.

Yakın tarih incelendiğinde Türk-Arap toplumları arasındaki sosyal, kültürel ve siyasi ilişkilerde önemli ölçüde bir artış olduğu görölmektedir. Bu artış hem edebiyat hem de görsel işitsel eserlerin aktarımını da etkilemiştir (Özcan, 2009). Kültürel öğelerin açıkça görüldüğü alanlardan biri de çeviridir. Gerek yazılı gerekse görsel-işitsel çeviriler bir toplumun kültürünü ve yaşam tarzını başka toplumlara aktarmaktadır.

Son yıllarda antropoloji, dilbilim ve anlambilim alanlarında yürütölen çalışmalar sonucunda çevirinin yeni bir soluk kazanmasıyla çeviri üzerine yapılan araştırmalar farklı metin türlerinin çevirilerini de kapsayacak şekilde çeşitlilik kazanmıştır. Tüm bu gelişmeler sırasında teknolojinin gelişmesi ve internet kullanımının yaygınlaşması sonucunda dublaj ve alt yazı çevirisi gibi metin türlerinin çevirisini inceleyen çalışmalar da bu araştırmalar arasında yerini almıştır. Fakat bu çalışmaların büyük bir çoğunluğu yurtdışında yapılmıştır. Türkiye’de ise genel olarak bu alanda yapılan çalışmalar daha sınırlıdır, özel olarak ise Arapça alanında dublaj çevirisi ve kültürel öğelerin incelenmesi bağlamında bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Dolayısıyla *Aşk-ı Memnu* dizisindeki kültür odaklı çeviri öğelerinin incelenmesi ve çeviri stratejileri kapsamında değerlendirilmesi Arapça özelinde çeviri çalışmaları alanında önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Çalışmanın bir diğör önemi ise *Aşk-ı Memnu*’nun yazarı Halit Ziya Uşaklıgil’in Türk romancılığının en önemli yazarlarından biri olmasıdır. Uşaklıgil’in, teknik kurgu ve kompozisyon bakımından çok güçlü eserler vermesinin yanı sıra Türk edebiyatında batılı roman tekniklerini kullanan ilk edebiyatçıdır. Çalışmada bu dizinin tercih edilesinin altında yatan en önemli sebeplerden biri, *Aşk-ı Memnu* eserinin birçok alanda ilklere imza atmasıdır. Örneğin: 1975 yılında kitapla aynı isimle yayınlanan dizi, Türk dizi tarihinin ilk dizilerindendir. Ayrıca yurtdışında gösterime giren ilk Türk operası olması gibi önemli özelliklerinin yanı sıra 2008 yılında çekilen dizide geçen kültürel öğelerin çok çeşitli olması örneklem açısından bize zengin bir içerik sunmaktadır. Tüm bunların ışığında bu kültürel

bakımdan zengin içeriklerin çevirisinde çevirmenlerin tercih ettikleri çeviri stratejileri büyük önem arz etmektedir. Bunlara ek olarak kültür odaklı öğelerin çevirilerinin incelenmesinin Arapça çeviri çalışmalarına önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1899 yılında yazdığı *Aşk-ı Memnu* adlı romanında yazar, İstanbul'da bir yalıda yaşayan Adnan Bey'in kendisinden yaşça küçük Bihter ile olan evliliğini ve yeğeni Behlül ile Bihter arasındaki yasak aşkı işlemiştir. Kitaptan aynı isimle uyarlanan dizi, 4 Eylül 2008 - 24 Haziran 2010 tarihleri arasında Kanal D'de yayınlanan romantik ve dram türünde bir Türk televizyon dizisidir. Başrollerini, Kıvanç Tatlıtuğ, Beren Saat ve Selçuk Yöntem'in paylaştığı dizi, final bölümü ile Türk dizi tarihinin en yüksek izlenme oranına sahip dizisi olarak tarihe geçmiştir. *Aşk-ı Memnu* 2008'in en popüler ve en çok izlenen drama dizilerinden biri olmuştur. İki sezondan oluşan dizi, 24 Haziran 2010 tarihinde yayınlanan 79. bölümü ile final yapmıştır (Archive, 2010; Kapsal, 2012)

Çalışmanın Amacı

Halit Ziya Uşaklıgil'in bilinen romanlarından biri olan *Aşk-ı Memnu*'dan aynı isimle uyarlanan dizideki kültürel öğelerin Arapçaya çevirisinde, kaynak izleyicide oluşan etkinin erek kitlede de oluşup aynı duyguyu yaşatması önem kazanmaktadır.

Sıradan sözcükler her zaman yerel kültür öğelerini taşımadıkları için tüm sözlük maddelerinin incelenmesi büyük bir yük getirecek ve etkili olmayacaktır. Dolayısıyla bu çalışmada sadece kaynak ve erek metinlerdeki kültüre özgü öğeler incelenmiştir. Bu araştırma, çalışmada seçilen derlemde bulunan tüm kültürel öğelerin türlerini araştırmayı, tanımlamayı ve analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca bu çalışma *Aşk-ı Memnu* dizisindeki kültürel öğelerin aktarımında kullanılan çeviri stratejilerini belirlemeyi de amaçlamaktadır. Kültürel öğelerin belirlenmesinde Newmark'ın oluşturduğu sınıflandırmadan faydalanılmasına ek olarak araştırmacı tarafından da akrabalık ifadeleri, deyim ve kalıp ifadeler gibi eklemeler yapılmıştır. Bu kültürel öğelerin Arapçaya aktarımında önce Aixelà'nın belirlediği kültür odaklı çeviri stratejileri çerçevesinde incelenmesi ve ardından Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerine göre çeviri analizleri yapılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu çalışma, *Aşk-ı Memnu* dizisinin Arapçaya dublajı yapılan 40 bölüm ile sınırlıdır.

Sıradan sözcüklerin, her zaman yerel kültür unsurlarını taşımaması nedeniyle ve çalışmaya büyük bir yük getireceğinden dolayı bu çalışmada kaynak ve hedef metinde sadece kültüre özgü ögeler incelenmiştir.

Kültürel ögeler Javier Franco Aixelà'nın (1996) çeviri stratejileri ile Venuti (1998)'nin yerileştirme-yabancılaştırma kavramları ışığında analiz edilmiştir.

Dizinin Arapçaya çevirisini yaptıran Sama Art International şirketiyle Suriye'deki iç savaş nedeniyle iletişim kurma imkânı olmadığından çevirmenlerle görüşme yapılamamıştır.

Tanımlar

Çeviri: Bir mesajın bir dilden diğerine, yazıdan konuşmaya, konuşmadan yazıya, sözlü ve yazılı her türlü aktarım yöntemini kapsayan örtük bir terimdir (Newmark, 1991, s.35). “Toplumların bilgilerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlayan bir yoldur” (Suçin, 2013, s. 15).

Çeviribilim: Çeviri sorunlarını ele alan, bir çeviri kuramı aracılığıyla olguları değerlendirmeye, sorunlara çözüm getirmeye çalışan, dilbilimin yanı sıra göstergebilim, edimbilim, yorumbilim, vb. dalların katkılarından da yararlanan karma nitelikli ve oluşum içinde bulunan dal (Vardar, 2002, s.60).

Çevirmen: “1. Konuşmayı bir dilden başka bir dile çeviren kimse, çevirici, dilmaç, tercüman, dragoman (Türk Dil Kurumu, 2011, s. 526). “Bir metni bir dilden başka bir dile (genellikle egemen diline) çeviren kültürlerarası iletişim uzmanı” olarak tanımlanabilir” (Berk, 2005, s. 106).

Erek dil: Çeviri ediminde çevrilen metnin aktarıldığı dildir (Boztaş & Yener, 1999).

Kaynak dil: Çeviri ediminde çevirinin başlama noktasını oluşturan, çevirisi yapılacak olan metnin yazılmış ya da söylenmiş olduğu dildir (Boztaş & Yener, 1999).

Çeviri stratejisi: “Çevirmenlerin bir metni seçerken ve çevirirken o metne yaklaşımları ve aktarım sırasında benimsedikleri birtakım yöntemler çeviri stratejilerini oluşturur. Diğer bir deyişle, çevirmenle ortaya çıkardığı çeviri metnin arasındaki ilişkinin niteliği strateji kavramıyla açıklanabilir” (Tahir Gürçağlar, 2011, s. 38).

Lehçe: Bir dilin tarihsel, bölgesel ve siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu, diyalekt (TDK, 2011).

Yerlileştirme: Çeviride erek dil unsurlarını koruyarak, kaynak dil öğelerinin yerel dil yapısına uygun bir şekilde aktarıldığı, Venuti'ye ait bir çeviri stratejisidir (Venuti, 1998).

Yabancılaştırma: Çeviride kaynak dil unsurlarının korunarak erek dile yansıtılmasını sağlayan, Venuti'ye ait bir çeviri stratejisidir (Venuti, 1998).

Film çevirisi: Yabancı dildeki bir filmin hedef dile yazılı veya sözlü aktarımıdır. Yazılı aktarım altyazı şeklinde gerçekleşirken sözlü aktarım, bir başka ifadeyle seslendirmesi dublaj, üstüne okuma, anlatan vb. şekillerde gerçekleşmektedir (Delabastita, 1989).

Dublaj: “Yabancı filmin özgün konuşmalarının yazılı çeviriyle ve altyazı halinde açıklanması yerine, doğrudan doğruya Türkçe konuşmalarla yer değiştirmesi anlamında, geniş halk kitlelerine dönük bir yöntemdir.” (Onaran, 1978, s.89).

İKİNCİ BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Okuyuz (1997), “The Problem of Losses in Film Translation from English into Turkish” (İngilizceden Türkçeye Film Çevirilerinde Kayıplar Sorunu) adlı yüksek lisans çalışmasında Türkçeye çevrilen yabancı filmlerdeki kayıpları incelediği çalışmasında film çeviri türlerine, dünyadaki çeviri politikalarına ve film çevirisi yapılırken gözetilmesi gereken hususlara değinmiştir. Ayrıca araştırmacı, İngilizceden Türkçeye yapılacak film çevirileri için özel ölçütler belirleyip film çevirmeninde bulunması gereken özellikleri de belirtmiştir.

“L’adaptation et la Traduction Cinematographiques: Une Etude sur les Problemes de Soustitrage et de Doublage” (Sinemada Uyarlama ve Çeviri: Altyazı ve Dublaj Sorunları Üzerine Bir İnceleme) adlı çalışmasında, sinema çevirmenliği yöntemlerini ve sinema çevirmenlerinin karşılaştıkları zorlukları ortaya koymayı amaçlayan Avcı (2003), sadece dilsel öğelere değil aynı zamanda dil dışı öğelerin de film çevirilerinde göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir. Tezinde Türkçe altyazılı, Madame Bovary filmi ve TRT ekranlarında gösterilmiş olan Fransa yapımı ve Türkçe dublajlı televizyon dizisi *Les Cordier, juge et flic* (Cordier'ler, yargıç ve polis) üzerinde uygulamalı bir çalışma yapan Avcı, sinema ile edebiyatın birbirlerinden nasıl etkilendikleri konusuna da değinmiştir.

Al Owais (2011), “The Subtitling and Dubbing of Troy: A Comparative Study” [Truva Filminin Altyazı ve Dublaj Çevirisi: Karşılaştırmalı Bir Araştırma] adlı çalışmasında, Truva filminin Arapça altyazı ve dublajını incelemiştir. Ayrıca altyazı ve dublaj çevirilerindeki deyimsel ifadeler, isimler, saygı ifadeleri ve kültürel referansları karşılaştırmıştır. Dublaj çevirisinin, altyazı çevirisinden daha doğru olduğu hipoteziyle yola çıkan araştırmacı,

çalışmasının sonucunda varsayımının aksine, altyazı çevirisinin daha doğru ve başarılı olduğu neticesine ulaşmıştır.

Diaz-Cintas ve Chaume danışmanlığında yürüttüğü “The Translation of Cultural References In The Italian Dubbing Of Television Serie” [Televizyon Dizilerinin İtalyanca Dublajında Kültürel Öğelerin Çevirisi] adlı çalışmasında Ranzato (2013), kültürel öğelerin çevirisine odaklandığı araştırmasında dublaj çevirmenlerinin İngilizceden İtalyancaya yaptıkları çevirilerde benimsedikleri stratejileri de açıklamayı amaçlamıştır. Dublajın ilk olarak İtalya’da ortaya çıktığını iddia eden araştırmacı, çalışmasının metodolojik temellerini Toury'nin çeviri normları görüşüne dayandırmaktadır. Araştırmacı farklı türlerden üç dizinin bölümlerinden oluşan bir örneklem üzerine çalışmasını yürütmüştür. Bu dizilerdeki kültürel öğeleri tespit edip bu öğelerin İtalyancaya uyarlanması ve yaygın çeviri yaklaşımlarını vurgulamak için nicel ve nitel olarak analiz etmiştir.

Abu Yaqoub (2016), “An Investigation of the Translated Cultural and Ideological Components in Disney's Animated films in both Audiovisual Translation Forms: Subtitling and Dubbing” [Disney Animasyon Filmlerinde Çevirilen Kültürel ve İdeolojik Bileşenlerin Görsel İşitsel Çeviri Yöntemlerinden Altyazı ve Dublaj Çevirilerinin İncelenmesi] adlı çalışmasında, Disney'in animasyon filmlerindeki kültürel ve ideolojik öğeleri hem altyazılı hem de dublajlı versiyonlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Arap ve yabancı kültürler arasındaki farklılıkların neden olduğu çeviri hatalarını da inceleyen araştırmacı çalışmasında betimsel araştırma yöntemini kullanmıştır. Kültürel öğe ve ideolojik öğe üst başlığı altında verilerini toplayan araştırmacı hem dublaj hem de altyazıda çevirmenler tarafından benimsenen çeviri stratejilerini de ele almıştır.

Yıldırım (2015), Amin Maalouf'un romanlarının Türkçe çevirilerini çoğuldizge kuramı çerçevesinde incelediği “Amin Maalouf'un romanlarının Türkçe çevirileri: Çoğuldizge kuramı çerçevesinde karşılaştırmalı bir çözümleme” adlı doktora tezinde, çeviri-edebiyat-kültür dizgeleri arasındaki ilişkiyi irdeleyerek Lübnanlı yazar Amin Maalouf'un Afrikalı Leo ve Semerkant romanlarını kültürel öğelerin çevirisi bakımından ele almıştır. Araştırmacı çalışmasında kültürel öğeler Newmark'ın belirlediği kültürel unsurlar ve bunların çevirisinde kullanılacak yöntemler aracılığıyla Venuti (1998)'nin sınırlarını çizdiği yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında incelemiştir. Sonuç olarak, çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini benimsemesi, hedef okurda kendi diline özgü bir eser okuduğu hissi oluşturmuş ve yazarın Türk edebiyat dünyasında kabul edilirliliğini etkileyerek yerli yazarlarla birlikte anılmasını ve bu sayede popülerlik kazanmasını

sağlamıştır. Araştırmacının ulaştığı sonuçlardan en önemlisi; yazarın yapıtlarındaki doğuya ait kültürel öğelerin Türk kültürüyle benzer olması ve çeviri sürecinde çoğunlukla benimsenen yerlileştirme stratejisine bağlı olarak yazarın Türk okuyucuda büyük bir ilgi yarattığı ifadesi olmuştur.

Altahri (2013), “Issues and Strategies of Subtitling Cultural References Harry Potter Movies in Arabic” [Harry Potter Serisindeki Kültürel Öğelerin Arapça Altyazıya Aktarımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çeviri Stratejileri] adlı tezinde, Harry Potter serisinin Arapça altyazı çevirisinde karşılaşılan problemleri incelemenin yanı sıra çevirmenlerin kullandıkları çeviri stratejilerini de incelemeyi hedeflemiştir. Araştırmacı ayrıca, serideki insan isimleri, mitolojik yaratıklar, büyülu nesneler, yer isimleri gibi kültürel referanslara özel olarak odaklandığı çalışmada, betimleyici bir yaklaşım benimsemiştir. Araştırmacı, kültürel referansların çevirisi için uygulanan stratejilerdeki tutarlılıkları gözlemleme olasılığını da incelemiştir. Araştırmasının neticesinde, İngilizceden Arapçaya yapılan çevirileri etkileyen kültürel, ideolojik ve teknik farklılıkların zorluklara yol açtığı sonucuna ulaşan araştırmacı, Arapça alt yazı çevirmenlerinin, diğer çevirmenlere kıyasla, daha fazla kültürel referanslarla ilgilendiği neticesine de ulaşmıştır.

Yetkin (2009), “Analyzing the Translatability in Subtitled Humor in the Turkish Cultural and Linguistic Context” (Türk Kültürel ve Dilsel Bağlamında Altyazılı Mizahta Çevrilebilirliğin Analizi) başlıklı tezinde dilbilim ve çeviribilim disiplinlerinden faydalanarak, İngilizceden Türkçeye altyazı çevirisinde taşlama ve ironiye dayalı mizahın kültür ve dil yönünden çevrilebilirliğini incelemiştir. Bu amaçla, bir animasyon ürünü ve durum komedisi niteliği olan Amerikan yapımı bir diziden iki bölümü, Amaç-Hedefli Örneklem yöntemi ile seçmiştir. Araştırmasının neticesinde; durum mizahı öğelerinin anlaşılabilirliği için sadece dilsel değil aynı zamanda diğer öğelerinde incelenmesi gerektiği, söz konusu bölümlerin anlaşılmasının ironiye dayalı mizah konusunda farkındalık düzeyine bağlı olduğunu ifade eden araştırmacı, bu tür çevirilerde mizahi öge kayıplarının olabileceğini, mizahın kişiden kişiye, karakterden karaktere, içinde bulunulan ruh haline göre değişkenlik gösterebileceği sonucuna ulaşmıştır.

Alharthi (2016), “Challenges and Strategies of Subtitling Humour: A Case Study of the American Sitcom Seinfeld, with Particular Reference to English and Arabic” [Mizahın Altyazı ile Aktarılmasının Zorlukları ve Çeviri Stratejileri: Amerikan Durum Komedisi Seinfeld'in İngilizce ve Arapça Versiyonlarına İlişkin bir Vaka Çalışması] adlı doktora tezinde, bir Amerikan durum komedisinin Arapçaya altyazı çevirisinde karşılaşılan sorunları

ele almıştır. Ayrıca dizinin çevirmenlerinin mizah çevirisinin teknik, dilsel ve kültürel sorunları çözmek için kullandıkları stratejileri ve onları bu stratejileri kullanmaya iten faktörleri ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışmasını, Sözlü Mizah Genel Teorisi ve Altyazı kültürel referansları modeline dayandıran araştırmacı, altyazı çevirisinin güçlü ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Çalışmasının sonucunda çeviri ile orijinal metin arasında farklı mizah türleri bulan araştırmacı bu farklılıkların kaynak ve hedef dillerdeki, kültürel, dilsel, metinlerarasılık ve sansür gibi etkenlerden kaynaklandığı verisine ulaşmıştır.

Tekalp (2017), “James Joyce’un *The Sisters* Adlı Kısa Hikâyesinin Türkçe Çevirilerinde Kültürel Unsurlar ve Çeviri Stratejileri” isimli makalesinde söz konusu eserin iki farklı tercümesinde tercümanların kültürel öğeleri hangi stratejilerden yararlanarak hedef dile aktardıklarını incelemiştir. Türkçe çevirileri karşılaştırmalı olarak inceleyen araştırmacı, çevirmenlerin kültürel öğeleri çevirirken ne tür sorunlarla karşılaştıklarını ve kaynak metnin mesajını hedef metne ne şekilde aktardıklarını Newmark’ın ve Venuti’nin kuramları çerçevesinde analiz etmiştir.

Erdoğan (2009), hazırlamış olduğu “Altyazı ve Dublaj Çevirileriyle İlgili Yöntem ve Tekniklerin Çeviribilim Açısından İncelenmesi” adlı tezinde, film çevirisini çeviribilim içerisinde ele alarak karşılaşılabilecek olan problemleri ve bu problemleri çözmeye yönelik stratejileri incelemiştir. Bunun yanı sıra kültür, dil ve dil dışı öğelerin film çevirisindeki önemine değinen araştırmacı, bilginin görsel ve işitsel kanal üzerinden alıcıya ulaşması sürecinde bu öğelerin çevirisinde izlenen stratejilere değinmiştir. Araştırmacı, dublajlı veya altyazılı bir filmde, eserin orijinal bütünlüğünün çeviri metninde estetik bakımdan zayıf kaldığı neticesine ulaşmıştır.

Eray (2018), “Diriliş Ertuğrul Dizisinin Arapça Altyazı Çevirilerinde Deyimsel Aktarım” adlı çalışmada, söz konusu dizinin altyazı çevirilerindeki deyimsel ifadelerin aktarımını, Mona Baker’in deyim çevirisi stratejileri bağlamında incelemiştir. İnceleme sonucunda, araştırmacı, “Benzer anlam, farklı biçimle çeviri” stratejisinin diğer stratejilere göre daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca incelenen bazı deyimler neticesinde araştırmacı, çevirmenlerin Türkçeye hâkimiyetlerinin yetersiz olduğunu ve bundan dolayı hatalı çevirilerin yapıldığını gözlemlemiştir.

Galic (2012), “Literary and Audiovisual Translation of Figures of Speech: Bridget Jones's Diary in Croatian and Turkish” (Yazın Çevirisinde ve Görsel-işitsel Çeviride Söz Sanatları: Bridget Jones'un Günlüğü Adlı Kitabın ve Filmin Hırvatça ve Türkçe Çevirileri) adlı

araştırmasında, söz konusu filmin Hırvatça ve Türkçe çevirilerini karşılaştırmıştır. Kaynak ve hedef dil veya çevirmenler arasında ortaya çıkan farklılıkların büyük oranda söz sanatlarının olması hipoteziyle başladığı çalışmada söz sanatlarına odaklanan araştırmacı, kitap ve film uyarlamasının analizler, Hırvat ve Türk kültürlerine ait çeviri normlarının birbirine göre hangi ölçüde farklı olduğuna, altyazı odak noktası olan görsel-işitsel çeviri alanında iki kültürün çeviri yaklaşımlarına ışık tutmaya çalışmıştır.

Şahin (2012), “Dubbing as a Type of Audiovisual Translation: A Study of its Methods and Constraints Focusing on Shrek 2” (Bir Film Çevirisi Türü Olarak Dublaj: Shrek 2 Özelinde Metot ve Sınırlamaların İncelenmesi) başlıklı tezinde, film çevirmenlerini zorlayabilecek kısıtlamaları ve problemleri ele almıştır. Ayrıca söz konusu kısıtlama ve problemleri sistematik olarak ortaya koymayı ve çevirmenin çeviri stratejilerini hedef odaklı yaklaşım ve yerleştirme yaklaşımı çerçevesinde incelemeyi hedeflemiştir.

Alkadi (2010), “Issues in The Subtitling And Dubbing of English-Language Films into Arabic: Problems And Solutions” adlı doktora tezinde, İngilizce televizyon programları ve filmlerin Arapça dublajı için yapılan çevirilerde, çevirmenlerin karşılaştıkları problemleri ortaya çıkarmayı ve bu problemlere çözüm önerisinde bulunmayı hedeflemiştir. Araştırmacı, görsel-işitsel çeviride, teknik ve kültürel kısıtlamalardan kaynaklanan çeviri problemlerinin, bazı çeviri kuramlarından faydalanarak aşılabileceğini ifade etmektedir. Araştırmacı, örneğine aldığı görsel-işitsel eserlerin her birini, hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak analiz etmiştir. Çalışmasının sonucunda, çevirmenlerin işlevsel bir çeviri yaklaşımını benimsemelerinin, çıktı kalitesini artırmada önemli bir faktör olduğu neticesine ulaşmıştır.

Tüfekçioğlu (2013), “Görsel-işitsel metinlerin çevirisinde mizah unsurlarının çevirisi: Ice Age serisi ve çevirilerinin incelenmesi” adlı çalışmada çeviri sürecinde karşılaşılan zorluklara ve çözüm önerilerine değinmiştir. Ayrıca seride yer alan kültürel mizah unsurlarının çevirisinde erek odaklı bir çeviri anlayışının benimsendiğini ifade eden araştırmacı, erek metne, kaynak metinden herhangi bir karşılığı olmayan kültürel mizah unsurlarının eklenmesiyle uygulanan telafi stratejisine başvurulduğu sonucuna ulaşmıştır.

Günay Köprülü (2013), çeviribilim kapsamında ele aldığı çalışmada, kültürler arası bilgi aktarımında önemli bir yere sahip olan filmlerin çevirisinin dünyada ve Türkiye’deki durumu belirtilerek dublaj yöntemini ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Ayrıca dublaj sürecinde, görsel ve işitsel eşleştirmeye dikkat edilmesi gerektiğini vurgulayan araştırmacı,

eşleme yaparken karşılaşılan çeviri sorunları, bu sorunların nasıl aşılabildiği, neden aşılamadığı gibi sorunsallara değinmiştir. Bu bağlamda, bir toplumun tarihsel geçmişini incelemesi sebebiyle kültürel özellikler taşıyan Alman yapımı “Das Leben der Anderen” filminin, “Başkalarının Hayatı” adlı Türkçe dublajı karşılaştırılarak incelenmiştir. Çalışmada, çevirmenin karşılaştığı sorunlar, bu sorunlara nasıl çözümler getirdiği, dilsel ve dil dışı etkenlere, özellikle de eşlemeye dayalı olarak karşılaşılan çeviri sorunları gibi birçok husus ayrıntılı bir şekilde örneklendirilmiş ve analiz edilmiştir.

Metin Tekin (2018), “An Analysis Of Translation Strategies and Loss & Gain in The Translation of Songs in Walt Disney Animated Musical Movies into Turkish” (Walt Disney Animasyon Müzikal Filmlerindeki Şarkıların Türkçeye Çevirilerindeki Çeviri Stratejilerinin ve Kayıp & Kazanımların Analizi) adlı araştırmasında, skopos teorisi çerçevesinde, bazı Walt Disney Animasyon Müzikal filmlerindeki şarkıların Türkçeye çevirisinde kullanılan çeviri stratejilerini analiz etmiştir. Buna ek olarak söz konusu filmlerde görülen kayıp ve kazanımlar ortaya çıkarmayı da amaçlamıştır. Çalışma, açıklayıcı nitel ve nicel araştırma üzerine kurulmuştur. Çalışmanın sonucunda, en çok kullanılan çeviri stratejisinin “çeviri”, ikinci stratejinin ise uyarlama olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alkan (2021), Orhan Pamuk’un *Yeni Hayat* romanındaki kültürel öğelerin ne derece korunarak erek dile aktarıldığını ortaya koymayı hedeflediği çalışmada, çevirmenlerin kültürel öğeleri çevirirken tercih ettikleri stratejileri belirlemiş ve üç farklı çevirmenin çevirileri arasındaki farklılıkları değerlendirmiştir. Peter Newmark’ın sınıflandırılması kapsamında *Yeni Hayat* romanında elde ettiği kültürel öğelerin Arapçaya aktarımını inceleyen araştırmacı, Aixelà’nın Kültüre Özgü Öğelerin Çevirisi için belirlediği stratejiler doğrultusunda çevirmenler tarafından kullanım oranlarını saptamıştır.

Dinler (2022), video oyunu çevirisi ve çeviribilimin edebi ve teknik çeviri gibi çeşitli alanlarında çeviri süreçleri ve sonuçları arasında benzerlik olup olmadığını incelediği araştırmasında video oyunu çevirisi kapsamında çeviri stratejilerini ele almıştır. Ayrıca araştırmasında bu stratejilerin kullanılabilirliğini de incelemiştir. Araştırmasının odağındaki Kingdom Come: Deliverance (2018) adlı video oyununda bulunan içeriklerin aktarımında kullanılan makro ve mikro çeviri stratejilerini analiz etmiştir. Araştırmacı, çalışmasının sonucunda yerileştirme stratejilerinin daha sık tercih edildiği sonucuna ulaşmıştır.

Alan yazın incelendiğinde, bazı araştırmaların görsel-işitsel çeviri üst başlığı yerine film çevirisi türleri olarak alana katkı sağladıkları görülmektedir. Bu tür çalışmalarda filmlerin

hem dublaj hem de altyazı çevirilerinde ortaya çıkan kayıpları inceleyen araştırmaların olduğu dikkat çekmektedir. Bazı araştırmalar ise, film çevirisinde sadece dilsel ögelerin değıl, dil dışı kültürel ögelerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini ele almış ve çevirilerde karşılaşılan sorunlara çözüm önerilerinde bulmayı hedeflemiştir. Literatürde; görsel-işitsel çeviri kapsamında bir film veya dizinin altyazı ile dublaj çevirisindeki kültürel ögelerin hangi çeviri stratejileri kullanılarak aktarıldığını inceleyen, kültürel ögelerin çevirisinde ideolojiyi irdeleyen, video oyunları gibi görsel-işitsel ürünlerin çevirisindeki kültürel ögelerin aktarımını inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Ayrıca görsel-işitsel çevirilerin güçlü ve zayıf yönlerini analiz etmeyi hedefleyen araştırmalar bulunmaktadır. Bir edebi eser veya görsel-işitsel ürünlerin farklı çevirmenler tarafından yapılan çevirileri ve bu çevirilerin içindeki kültürel ögelerin hangi stratejiler vasıtasıyla aktarıldığını inceleyen araştırmalar da mevcuttur.

Görsel-işitsel çeviri türlerinden altyazı ve dublaj çevirisine ilişkin, altyazı çevirilerinde yabancılaştırma stratejilerinin daha sık tercih edildiğı dublaj çevirilerinde ise yerlileştirme stratejilerinin daha fazla tercih genel bir eğilimden söz etmek mümkündür. Bu bağlamda mevcut çalışmanın genel eğilime uyup uymadığı sonuç ve tartışma kısmında ele alınmıştır.

Ülkemizde dublaj çevirisine ilişkin araştırmaların fazla olmaması sebebiyle alana katkı sağlayacağı düşünölen bu çalışmanın önemi, alanda ilk örneklerden biri olmasının yanı sıra kültürel ögelerin sınıflandırmasına bazı eklemeler yapmış olması olarak ifade edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

Halid Ziya Uşaklıgil ve Aşk-ı Memnu

Asıl adı Mehmed Halid Ziyaeddin olan Halit Ziya Uşaklıgil'in, doğum tarihi ile ilgili olarak farklı görüşler öne sürülmüştür. Kimi kaynaklarda 1865 yılı (Huyugüzel, 2010) kimi kaynaklarda ise 1866 yılı doğduğu sene olarak kabul edilirken, kendi hatıra kitabında doğduğu senenin 1868 yılı olduğunu belirtir (Huyugüzel, 2010; Uşaklıgil, 2014; Yener, 1959). Aslen Uşaklı olan Halid Ziya, eğitim hayatına İstanbul Mahalle Mektebi'nde başlar. Ardından Sübyan Mektebi ve Fatih Askeri Rüştîyesi'nde öğrenimine başlayan Uşaklıgil 93 Harbi'nin başlaması ile babasının işleri bozulunca ailece İzmir'e yerleşirler ve Halid Ziya öğrenimini İzmir Rüştîyesi'nde devam ettirir. Ardından İzmir'de Ermeni Katolik rahiplerinin çocukları için kurulmuş yatılı bir okul olan Mechitariste Mektebi'nde öğrenim hayatına devam eden Halid Ziya batı kültürüyle tanışmış olur ve bu okulda aldığı eğitimin etkisiyle romanlarındaki realizm ve determinizmin temelleri atılır. Edebiyat ile ilgisi eskisinden daha kuvvetli hale gelir ve arkadaşlarıyla birlikte İzmir'in ilk edebiyat dergisi olan *Nevruz*'u çıkarırlar (Yılmaz, 2014).

Öğrenimini bitirdikten sonra İzmir Ortaokulu'nda Fransızca öğretmenliği yapan, sonrasında İzmir Lisesinde Fransızca ve edebiyat dersleri veren yazar, 1889 yılında Memnune Hanım ile evlenir. İzmir'den İstanbul'a taşınıp reji idaresinde başkâtip olan Halid Ziya'nın Mehmet Rauf ve Recaizade Mahmud Ekrem ile tanışması bu dönemde olur. Recaizade Mahmud Ekrem vasıtasıyla *Edebiyat-ı Cedide* adlı edebiyat topluluğuna katılan Halid Ziya bu topluluğun en önemli kalemelerinden biri olur. Uşaklıgil, *Servet-i Fünûn* dergisinde yazılar, hikâyeler, romanlar yayımlar ve roman alanında zirve isimlerden biri olur. Öyle ki Tanpınar (2008, s. 265) "Halid Ziya'ya kadar, romancı muhayyilesiyle doğmuş tek muharririmiz

yoktur. Hepsi roman veya hikâye yazmaya hevesli insanlardır” diyerek modern Türk romanını Halit Ziya’yla başladığını öne sürer. Türk edebiyatının gelişimine ve değişimine büyük katkılarda bulunan Uşaklıgil 1945 yılında vefat eder.

Aşk-ı Memnu romanı, Halid Ziya Uşaklıgil özelinde zirveyi temsil etmesine ek olarak Tanzimat’la birlikte Türk edebiyatına giren roman türünün de en büyük sembolüdür. Roman dil, üslup ve teknikler açısından modern roman özelliklerini taşır. Halid Ziya Uşaklıgil, *Aşk-ı Memnu*’nun olay örgüsünü inceliklerle işlemiş ve karakterleri özenle oluşturmuştur (Ünlü, 2016).

Firdevs Hanım ölen eşinden kalan küçük bir yalıda iki kızıyla birlikte yaşamaktadır. İstanbul sosyetesinin önde gelenlerinden olan Firdevs Hanım, yaşadığı maddi sıkıntılara rağmen lüks yaşamından ödün vermemeye çalışan biridir. Sık sık çapkın erkeklerle flörtleşerek kocasının ölümüne neden olacak kadar şıpsevdi bir kadın olan Firdevs Hanım’ın kızlarının adı Bihter ve Peyker’dir. Peyker, Nihat’la evlidir, Bihter ise kendinden yaşça büyük olan Adnan Bey’den evlenme teklifi alır. Firdevs Hanım bu evliliğe karşı çıkmaktadır fakat Bihter, lüks ve şatafatlı yaşamına devam edebilmek için Adnan Bey’le aralarındaki yaş farkına rağmen evlilik teklifini kabul eder.

Adnan Bey, İstanbul’un önde gelenlerinden kültürlü, zeki, varlıklı ve zarif bir İstanbul beyefendisidir ve henüz ergenlik çağında olan kızı Nihal, küçük çocuğu Bülent ve yeğeni Behlül ile birlikte bir yalıda yaşamaktadır. Adnan Bey’le Bihter’in evlenmelerine Bülent olumlu yaklaşırken Nihal ilk başlarda şiddetle karşı çıkmaktadır. Fakat Adnan Bey kızı Nihal’i Matmazel’in de yardımıyla ikna eder.

Aralarındaki yaş farkına rağmen Adnan Bey ve Bihter evliliklerinin başlarında neşeli ve huzur dolu bir yaşam sürerler. Fakat gün geçtikçe Adnan Bey, Bihter’in gezip, eğlenmelerine eşlik edemez hale gelir. Bihter de Adnan Bey’in yalısında yaşayan ve oldukça çapkın ve yakışıklı yeğeni Behlül’le yasak aşk yaşamaya başlar. Her fırsatta kaçamak yaşayan bu ikiliyi Firdevs Hanım öğrenir ve Behlül’ü kızından kıskandığı için Nihal’in aklına girerek Behlül’le evlenmesi için çaba sarf eder. Çabaları neticesinde Nihal ile Behlül’ün nişanlanmasına sebep olan Firdevs Hanım yalıda eskisinden daha fazla sorun çıkarmaya ve huysuzluklar yapmaya başlamıştır. Hem Firdevs Hanım’ın huysuzlukları hem de Bihter’in bazı davranışları neticesiyle evde çalışanların bir kısmı yalıyı terk etmiştir. Matmazel de Adnan Bey’e olan hislerinden dolayı yalıda kalma düşüncesine katlanamayıp Fransaya

dönmüştür. Bülent'in de bu olaylar yaşanmadan yatılı okula verilmesiyle yalıda kendini yapayalnız hisseden Nihal büyük bir üzüntü ve yalnızlık hissiyle boğuşmaktadır.

Bihter ile Behlül arasındaki yasak aşkı bilenlerden biri de Nihal'e platonik bir aşk besleyen Beşir'dir. Nihal zamanla Behlül ile Bihter arasındaki ilişkiyi hisseder ve bir gün gizlice yasak aşk yaşayan ikiliyi dinler ve gerçekleri tamamen öğrenir ve bu hüsrana karşısında krize girip bayılır. Kızının bayılmasından sonra Beşir Adnan Bey'e olanları anlatır. Tüm bunların neticesinde Bihter intihar ederek hayatına son verir. Behlül ise fark edilmeden yalıdan kaçmayı başarır. Nihal ise Adnan Beyle tüm bu olayların başlamasından önce olduğu gibi mutlu günlere kavuşur.

Aşk-ı Memnu dizisi ise, 4 Eylül 2008 - 24 Haziran 2010 tarihleri arasında Kanal D'de yayınlanan romantik ve dram türünde bir Türk televizyon dizisidir. Başrolleri, Kıvanç Tatlıtuğ, Beren Saat ve Selçuk Yöntem'in paylaştığı dizi final bölümü ile Türk dizi tarihinin en yüksek izlenme oranına sahip dizisi olarak tarihe geçmiştir. İstanbul'da aynı yalıda yaşayan iki kişinin yasak aşkı ve çevrelerindeki hayatı konu alan dizi, Halid Ziya Uşaklıgil'in 1899'da yayınlanan aynı adlı romanından uyarlanmıştır. *Aşk-ı Memnu*, 2008'in en popüler ve en çok izlenen drama dizilerinden biri olmuştur. İki sezondan oluşan dizi, 24 Haziran 2010 tarihinde yayınlanan 79. bölümü ile final yapmıştır (Archive, 2010; Kapsal, 2012).

Sinema ve Görsel-İşitsel Çevirinin Kısa Tarihi

1895 yılında Fransız Louis Lumière'in sinemayı icadından sonra, sinema filmleri çağı başlamış olarak kabul edilmektedir. Filmler sessiz olarak çekildiği için filmlerdeki diyalogları seyirciye aktarmak için ara başlıklar (intertitles) kullanılmaya başlanmıştır ve bu durum günümüz altyazısının temeli olmuştur. Ara başlıkların kullanıldığı filmlerden ilki 1903 yılında çekilen Edwin Stanton Porter'in *Uncle Tom's Cabin* isimli filmidir (Bartolome & Cabrera, 2005). Bu ara başlıklar, karton üzerine yazılan ve filmin sekansların arasına yerleştirilen kısa metinlerden oluşmaktaydı, filmdeki oyuncuların arasındaki diyalogların yazılı olduğu bu kartonlar bir fener vasıtasıyla aydınlatılırlardı (Ivarsson & Carroll 1998). Filmlerin yabancı ülkelere gönderilmesi durumunda bu ara başlıklar o ülkelerin dillerine kolayca çevrilebiliyordu. Bu ara başlıklar, daha önce de ifade edildiği üzere günümüz altyazısının temellerini oluşturmıştır. 1927 yılında çekilen ilk sesli film *Jazz Singer* ile birlikte yeni bir boyut kazanan sinemada artık ses görüntüye eşlik etmeye başlamıştı. Dolayısıyla artık diyalogların aktarılması için ara başlıklara ihtiyaç duyulmayacaktı. Fakat

bu durumla birlikte sinemanın, herkes tarafından anlaşılma özelliği ortadan kalkmıştı. Bu yüzden artık bir filmin yabancı bir ülkeye ihraç edilmesi durumunda o ülkenin diline çevrilmesi ihtiyacı ortaya çıktı. Bu vesileyle de zamanla görsel-işitsel çeviri türleri ortaya çıkmıştır (Çevirir & Yakışan, 1994).

Ülkemizde ise sinema gösterimleri 1896 yılında Sigmund Weingberg'in, *Pathé* adlı Fransız film makinelerinin reklamını yapması ile başlamıştır. 1897 yılında ise Cambon daha kaliteli bir film makinesiyle İstanbul'a gelmiş ve Varieté Tiyatrosu'nda filmler göstermeye başlamıştır. Cambon'un makinesinin daha iyi olmasının yanı sıra getirdiği filmlerin de daha uzun olması gördüğü rağbeti artırmıştır (Tilgen, 2009). Kısa zaman içinde bu ikili arasında bir rekabet oluşmuştur, bu durum hem ülkemizde sinema binası inşa edilmesine hem de ülkemize daha fazla film getirilmesine vesile olmuştur.

Türk sinemasının kurumsallaşması ise Osmanlı ordusunun bünyesinde başlamıştır. 1915 yılında Merkez Ordu Sinema Dairesi kurulmuş, idareci olarak da bu daireye Sigmund Weinber atanmıştır, Weinber'in yardımcılığını ise Fuat Uzkınay yapmıştır. Bu daire, askeri fabrikaların çalışmalarını, cephede savaşan askerleri, önemli olayları ve müttefik ülkelerin yeni silahlarının kullanma talimatını içeren birçok film çekmiş ve gösterime sunmuştur (Akgün Çomak, 2012; Çalışkaner, 1987; Tilgen, 2009).

Merkez Ordu Sinema Dairesi'nin faaliyetine paralel olarak ise 13 Şubat 1914 yılında kurulan Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin film çalışmaları dikkat çekmiştir. Orduya yardım amacıyla kurulan bu teşkilat gelir elde etmek amacıyla *Pençe*, *Casus* ve *Kara Bela* gibi filmler çekmiştir (Tilgen, 2009).

Ülkemizde dublaj girişimleri ise 1930'lu yıllarda İpek Film Stüdyosu tarafından yapılmıştır. Bu dönemdeki dublaj çalışmalarının yönetmenliğini Nazım Hikmet yapmıştır. Türkçe dublajı yapılan ilk film ise *Güneş Doğarken* adlı bir Alman savaş filmidir (Akçura'dan aktaran Tüfekçioğlu, 2013).

Ülkemize görsel-işitsel çevirinin akademik olarak ortaya çıkması dünya ile aynı zamanda gerçekleşmiştir. Doksanlı yıllardan önce bu alanda yapılan iki çalışma bulunmaktadır, bunlardan ilki 1978 yılında Alin Şerif Onaran'ın yazdığı "Çeviride Sinema Dili" ve 1988 yılında Burçin Erol'un yazdığı "İngilizce'den Türkçe'ye Film Çevirileri Üzerine Bazı Gözlemler" adlı makaledir. Doksanlı yıllardan itibaren ise bu alanda üretilen eserlerde büyük oranda artış görülmüştür. Metis Çeviri dergisi 1990 yılında yayımlanan sayısında sinema çevirisini ele almıştır. Bu sayıda sinema ve kitle iletişim araçları üzerine pek çok makale yer

almıştır. 1993 yılında ise “Çeviri Karşılaştırması ve Kritiği Üzerine Bir İnceleme. Romandan Uyarlanan bir TV Film Çevirisi: Guldenburgların Mirası” adlı bir makale yayınlanmıştır. 1999 yılında ise Bengi-Öner, “TV-Film Çevirileri: Çağdaş Çeviri Kuramı Çerçevesinde Bir İnceleme” ve “TV-Film Çevirileri Dil Değişiminde Kaçınıcı Kuvvet?” başlıklı makaleleri ile alana katkıda bulunmuştur (Tüfekçioğlu, 2013)

Görsel-İşitsel Çeviri

Günümüz dünyasında küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak, farklı ülkeler arasındaki kültürel alışverişler gitgide artmaktadır. Bu kültürel alışverişlerin en önemli araçlarından biri, toplumların sosyal ve kültürel değerlerini yansıtan ve aynı zamanda popüler bir eğlence türü olan görsel-ışitsel ürünlerdir. İnsanların günlük yaşamlarında hem kültürel hem de ticari bir ortam olarak kabul gören bu görsel-ışitsel ürünler aynı zamanda kültürlerarası bir iletişim aracıdır. Kültürlerarası iletişime artan talep neticesinde görsel-ışitsel çeviri, yeni bir çeviri alanı olarak ortaya çıkmış ve izleyicilerin kaynak ve hedef diller arasındaki farklılıkları doğru bir şekilde anlamalarına yardımcı olmak için kullanılan en yaygın yöntemlerden biri olmuştur.

İlk başlarda görsel-ışitsel çeviriyi tanımlamak için kullanılan terminoloji, tam olarak henüz yerleşmediği için alana dair kavram karmaşalarına yol açmıştır. “Görsel çeviri”, “film çevirisi”, “multimedya çevirisi”, “ekran çevirisi”, “kısıtlı çeviri” ve “uyarlama” gibi bir dizi terim, görsel-ışitsel materyallerin çevirisi için terim olarak önerilmiştir (Delabastita, 1989; Eguíluz & diğerleri 1994; Mason, 1989; O’Connell, 2007). Ancak, bu terimlerin yeterince kapsayıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. Díaz-Cintas'a göre (2003), “film çevirisi” terimi, görsel-ışitsel çeviri alanında kullanılan ilk terimdir. Bununla birlikte, film çevirisi terimi yalnızca filmlere atıf yapmaktadır, dolayısıyla bu terim, belgesel ve dizi gibi diğer görsel-ışitsel materyalleri hariç tutar (Delabastita, 1990). Medyanın gelişim sürecinde ilk çevirisi yapılan eserler sinema filmleri olduğu için ilk başlarda bilim insanlarının bu alana film çevirisi demeleri doğal karşılanmalıdır. “Ekran çevirisi” terimi ise, ekran vasıtasıyla dağıtılan ürünleri (Televizyon, sinema, bilgisayar vs.) kapsar. “Multimedya çevirisi”, mesajın birden fazla medya ve kanal üzerinden iletildiği bilgisayar ve konsol oyunları gibi ürünlerle sınırlıdır (Díaz-Cintas & Remael, 2021). Bu tür çeviride, çevirmenin oyunda oluşturulan ses ve görsel gibi hususlara önem vermesi gerektiğinin altı çizilmektedir (Chaume, 2004). Yukarıda değinilen terimlerin tümü, görsel-ışitsel çevirinin bir türü ile

sınırlandırılmıştır ve bu terimler görsel-ışitsel ürünlerin diğer yönlerini göz ardı etmişlerdir. Zamanla çalışma alanı, televizyon dizileri, belgeseller, röportajlar, çizgi filmler ve video oyunları gibi alanları da bir araya getirince Diaz-Cintas, Remael, Orero gibi bilim insanları, görsel-ışitsel çeviri ifadesini kullanmaya başlamışlardır. Dolayısıyla görsel-ışitsel çeviri teriminin daha kapsayıcı olduğunu söylemek mümkündür.

Pérez-González (1998) görsel-ışitsel çeviriyi çok kanallı (multimedial) metinlerin bir dilden diğerine veya bir kültürden diğerine aktarılması olarak tanımlamıştır. Ayrıca görsel ve ışıtsel yazıların çoklu göstergelerden oluştuğu için çok düzgülü (multimodal) olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak görsel-ışitsel bir ürünün anlamı, tüm standartların bir araya gelmesiyle oluşur ve bir bütün olarak algılanır; dil, görüntü, müzik, renk ve perspektif (Chiario, 2009: 143). Anlamı oluşturan bu çok sayıda kod, gözlemciye aynı anda birkaç kanal aracılığıyla iletilir.

Tablo 1

Görsel-İşıtsel Metinlerin Çoklu göstergesel Yapısı

	Görsel	İşıtsel
Sözsüz	Sahne Dekor, Işık, Kıyafet, Jest ve Mimikler, Vücut Dili	Müzik, Ortam sesi, Ses Efektleri, Gülme, Ağlama vs.
Sözlü	Tabelalar, İşaretler, Gazete, Mektup, Notlar vs. gibi yazılı dokümanlar	Konuşmalar, Şarkı sözleri, Şiirler vs.

Görsel-İşıtsel Çeviri Türleri

Uzun yıllar ihmal edilen bir alan olan görsel-ışitsel çeviri 1990'lı yıllarda çeviri çalışmaları kapsamında kabul edilmeye başlanmış ve görsel-ışitsel çevirinin kavram ve teorileri teknik engelleri aşıttan sonra çeviri çalışmalarının ve akademik araştırmanın önemli bileşenlerinden olagelmıştır (Díaz-Cintas, 2004). Aşağıda görsel-ışitsel çeviri türleri hakkında bilgiler verilmiştir.

Dil İçi Görsel-İşıtsel Çeviri

Bu çeviri türünde kaynak dil ile hedef dil aynıdır. Bu çeviri türü işitme ve görme engellilerin ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlar ve dört türü vardır, bunlar; sağır ve işitme güçlüğü çekenler

için altyazı, görme engelliler için sesli betimleme, anlık altyazı, opera ve tiyatro oyunları için üst yazıdır (Denton & Ciampi, 2012).

Diller Arası Görsel-İşitsel Çeviri

Diller arası görsel işitsel çevirinin amacı ise söz konusu ürünlerin orijinal dilini anlayamayan izleyiciler için erişilebilir ve anlaşılır ürünler ortaya koymaktır. En çok tercih edilen görsel-ışitsel çeviri türleri altyazı ve dublajdır. Sesli betimleme, anlatım, üst ses gibi türleri daha az kullanılmaktadır (Díaz-Cintas & Remael, 2021; Gambier, 2003; Karamitroglou, 2000)

Altyazı (Subtitle)

Altyazı, film çevirisinde kullanılan en eski yöntemdir. Daha önce bahsedildiği gibi, sessiz filmler zamanında kullanılan ara başlıklar bir nevi altyazı amacıyla kullanılmıştır. Altyazı, bir görsel-ışitsel ürünün görüntüsüne bindirilen ve kaynak dildeki diyalogu çeviri olarak genellikle ekranın altında veren yazıdır (Luyken vd., 1991). Ayrıca Gottlieb (1992, s.162) altyazıyı, “anlık, eklemeli, eşzamanlı ve çok-ortamlı bir çeviri türüdür” olarak tanımlamıştır. Diaz-Cintas (2004) ise altyazıyı genellikle ekranın alt kısmında yazılı bir metin sunmaktan oluşan, bir görsel işitsel ürünlerdeki diyalogları, ekranda görünen ifade belirten unsurları (mektup, tabela, afiş vs.) aktarmanın yanı sıra şarkı ve marşların anlamlarını da aktarmayı amaçlayan çeviri süreci olarak tanımlar. Bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda, altyazı, kaynak dil materyalinin sözlü işitsel bölümlerinin, aynı zamanda ekranın alt kısmında sunulan erek dil metnine aktarılması olarak ifade edilebilir.

Altyazının en önemli avantajları, görsel işitsel ürünlerin orijinal sesleriyle izlenebilmesi ve dublaja kıyasla çok daha ekonomik olmasıdır. En önemli dezavantajları ise, yazının okunması esnasında görüntüye daha az odaklanılması ile altyazının görsel-ışitsel ürünün bazı sahnelerindeki önemli yerlerin görünmesine engel olması olarak ifade edilebilir. İnsanların genellikle okuduklarından çok daha hızlı konuştuğu göz önüne alındığında altyazı çevirisinde bazı kısıtlamalar ortaya çıkmaktadır. Çünkü görsel-ışitsel ürünlerdeki konuşma ve altyazının okunmasının eşleşmesi için altyazının, konuşulan kaynak metnin yalnızca yüzde altmışını barındırabileceğine dair de Linde ve Kay (1999) tarafından yapılan deneysel çalışma, altyazıların neden daha kısa ve akıcı olması gerektiğine ışık tutmaktadır. İlk olarak 1930’lu yıllarda dile getirilen bu kısıtlamalar, altyazı çevirisinde karakter sayısının, ele

alınması gereken konuşma süresinin ve hedef kitlenin okuma hızı ile orantılı olması gerektiğini vurgular (Díaz-Cintas & Remael, 2021).

Seslendirme (Revoicing)

Seslendirme, üst ses (voice over), dublaj (dubbing), anlatım (narration) ve serbest yorum (free commentary) olmak üzere bir dizi çeviri yöntemini kapsayan genel bir başlıktır (Baker & Hochel 1998; Chaume, 2004; Luyken vd., 1991).

Üst Ses (Voice Over)

Bu yöntemde görsel-işitsel ögenin orijinal sesleri ve dublajı örtüşmektedir. Genellikle başlangıçta yalnızca orijinal ses duyulur, dublajın duyulmasından birkaç saniye öncesinde orijinal ses kısılır. Orijinal ses ise belli belirsiz duyulmaya devam etmektedir. Bu yöntem genellikle senkronizasyonun önemli olmadığı belgesel, röportaj, çocuk programları, şirket tanıtım videoları ve söyleşi gibi görsel işitsel ögelerde kullanılır (Gambier, 2003). Üst ses dublajın daha ucuz bir alternatifi olması sebebiyle eski Sovyet ülkelerinde ve bazı Ortadoğu ülkelerinde sıkça kullanılmaktadır (O’Connell, 2007; Szarkowska, 2005) Bu yöntemin kullanıldığı bazı ülkelerde tek bir kişi tüm karakterleri seslendirmektedir, bu da seyircinin kafasında karışıklığa yol açabildiği için, bu yöntemin dezavantajı olarak görülmektedir.

Dublaj (Dubbing)

En çok tercih edilen film çeviri yöntemi olan dublajın genel tanımını bazı çeviribilimciler, eserdeki diyalogların hedef kitlenin dili ile seslendirilip oyuncuların dudak hareketleri ile senkronik bir hale getirilmesi sürecidir şeklinde ifade etmişlerdir (Karamitroglou, 2003; Luyken vd., 1991). Onaran (1978, s.89) dublajın tanımını yaparken “Dublaj, yabancı filmin özgün konuşmalarının yazılı çeviriyle ve altyazı halinde açıklanması yerine, doğrudan doğruya Türkçe konuşmalarla yer değiştirmesi anlamında, geniş halk kitlelerine dönük bir yöntemdir” ifadelerini kullanmıştır.

Burgess ve Ricks (1980) ise dublajın sadece görsel-işitsel bir ürüne ses eklenmesi olmadığını, aynı zamanda mümkün olduğunca ses ve dudak hareketlerinin eş zamanlı bir şekilde olması gerektiğini ifade etmiştir. Buna ek olarak dublaj sürecinde karmaşık

ekipmanlara, yetenekli seslendirme sanatçılara, kurgu uzmanlarına ve ses mühendislerine ihtiyaç duyulduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca senkronizasyona ek olarak oyuncular seslendiren seslendirme sanatçıların, oyuncuların duygu durumlarını da dublaja aktarmaları gerektiğini ifade etmiştir.

Dublaj süreci genel olarak dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada senaryodaki diyaloglar tercüme edilir, bu işlemin ardından tercümesi yapılan metin hedef dilin konuşma diline ve oyuncuların dudak hareketlerine uyum sağlayacak şekilde düzenlenir. Üçüncü aşamada, tercümesi yapılan diyalogun, oyuncular veya seslendirme sanatçıları tarafından seslendirilerek kaydedilmesi sağlanır. Son olarak ise orijinal ses çıkarılıp yerine yeni ses kaydı eklenir (Chiaro, 2009). Ayrıca Baş (2016), film endüstrisinin en başından beri ürettiği filmleri kendi ülkeleri dışında satmak istedikleri için dublajla sesli filmin aynı tarihlerde ortaya çıktığını belirtmiştir. Dolayısıyla bunun yapılabilmesi için diller arası çeviriye ihtiyaç ortaya çıkmıştır.

Anlatım (Narration)

Orijinal konuşmanın özetlenmiş fakat özüne sadık olarak çevrilmesini amaçlayan, canlı veya önceden kaydı yapılmış bir sözlü aktarım biçimidir. Görsel-işitsel metnin yapısal organizasyonu ve kurucu birimleri arasındaki geçişler tarafından tanımlandığı gibi, programın görsel sözdizimi ile çatışma olmayacak şekilde sunumu zamanlanmıştır (Pérez-González, 1998). Üst ses ve anlatım arasındaki farkın dilsel olduğunu ifade eden Gambier (2003), anlatım yönteminde metnin tercümesi daha önceden hazırlanırken üst ses yönteminde ise daha spontane etkileşim söz konusu olduğuna değinmiştir.

Serbest Yorum (Free Commentary)

Serbest çeviri, sunucular veya yorumcular tarafından gerçekleştirilen seslendirme tekniğidir. Bu yöntem kullanıldığında hedef metne aktarım yapılırken ekleme, eksiltme, açıklama ve yorumlama yapılarak yeni bir metin oluşturulmuş olur. Spontane bir şekilde yapılan serbest çeviride nadiren orijinal konuşmanın aslına sadık bir yorumu aktarma söz konusudur. Çocuk programlarında, şirket tanıtım videolarında ve belgesellerde kullanılan yöntemlerden biridir (Gambier, 2003).

Simultane Çeviri (Simultaneous Interpreting)

Simultane çeviri, zaman veya finansman kısıtlamalar nedeniyle daha ayrıntılı seslendirme biçimlerinin bir seçenek olmadığı durumlarda görsel-işitsel öğeleri aktarmak için kullanılan bir andaş versiyon yaratma sürecidir. Tercümanın tüm oyuncularını seslendirdiği bu yöntem genellikle film festivallerinde vs. kullanılır (Chaume, 2004; Gambier, 1994).

Arap Dünyasında Görsel-İşitsel Çeviri

Arap Dünyasının sinema ile tanışması 1896 yılında Mısır üzerinden olmuştur. 1907 yılında ise İskenderiye’de ilk sinema binası inşa edilmiştir. 1927 yılında çekilen *Leyla* adlı film Mısır’ın ilk sessiz filmi olmuştur. 1932 yılında ise Mısır’ın ilk sesli filmi olan *ولاد النوات* (Evlâd ez-Zevât) çekilmiştir. Farklı zamanlarda başka Arap filmleri de üretilmiştir. Örneğin Suriye sineması Mısır’dan bir yıl sonra ortaya çıkmasına rağmen ilk otuz beş yılında sadece yedi film çekebilmiştir. Bundan dolayı Arap aktörler, Mısır lehçesi öğrenip daha çok filmde oynayabilmek için Kahire’ye gitmişlerdir (Hussein, 1995).

Televizyon alanında ise Mısır, ilk deneme yayınlarına 1951 yılında başlamıştır ancak Irak 1956’da ulusal televizyonu kuran ilk Arap ülkesi olup Asya’da Japonya’dan sonra ulusal kanal kuran ikinci ülke olmuştur. 1959 yılında ise Irak’ı Lübnan takip etmiştir. Mısır ve Suriye ise 1960’ta aynı gün ulusal kanallarının yayınını başlatmışlardır. Televizyonun bazı diğer Arap ülkelerine gelişi ise şöyledir; Kuveyt (1962), Suudi Arabistan (1965), Tunus (1966), Ürdün (1968), Katar (1970) (Gamal, 2007).

Görsel-işitsel çeviri söz konusu olduğunda ise ilk başlarda Arap dünyasında en fazla tercih edilen görsel-işitsel çeviri türü altyazı olmuştur. Bunun sebebi olarak ise Amerikan filmlerinin üstün kalitesine şahit olan Mısırlıların ve diğer Arap ülkelerinin, kendi teknolojilerine güvenemeyip dublaja yönelmemeleri olarak gösterilebilir (Maluf, 2005). Fakat ilerleyen zamanla, gelişen teknoloji sayesinde dublaja yönelen Araplar, Al ittiḥad al Fanni adlı bir şirket bünyesinde 1963 yılında BBC programlarından olan *Jane Eyre*’in dublajını yapmışlardır. Bu örnek Arap dünyasındaki görsel işitsel çevirilerin ilk örneklerindendir (Gamal, 2007).

Arap Dünyasında ilk çizgi film dublajı ise 1974 yılında Lübnan menşeli bir şirket olan Filmali’nin *Sinbad* adlı çizgi filme dublaj yapmasıyla başlamıştır. Daha sonra bu şirket tarafından *Şirinler*, *Zîne* ve *Nahûl* gibi birçok ünlü çizgi film dizisine dublaj yapılmıştır

(Ziyada, 2014). Aynı şirket, 1991 yılında Lübnan Yayın Kurumunda (LBC) yayınlanmak üzere Meksika ve Brezilya dizilerinin dublajını üstlenmiştir. The Egyptian Masreya Media adlı firma ise Disney Voices International'in ürünlerini Arapçaya dublaj yaptıran ilk firmadır (Masreya Media, 2022).

Bir diğer önemli çeviri ve dublaj firması ise Lübnan'da bulunan Image Production House'dir. Bu firma Cartoon Network Arabia kanalı için modern standart Arapça kullanarak çizgi filmlerin dublajını yapmaktadır.

Türk dizilerinin, Arapçaya dublajını yapan firmaların öne çıkanları ise, ABC Dubbing and Subtitles Studios ve Dubai ve Birleşik Arap Emirlikleri merkezli bir firma olan Sama Art International firmalarıdır (Abcdub, 2022; Sama Art, 2022).

Çeviri ve Kültür

Çeviri, zamanı aşan, medeniyetler ve kültürler kuran önemli yapı taşlarındandır. Tarih boyunca bütün toplumlar, ticaret, edebiyat, bilim gibi alanlarda etkileşime ihtiyaç duymuşlardır, toplumlar arasındaki bu etkileşimde ise en önemli rol çeviriye düşmüştür.

Tek bir tanımla açıklanamayacak kadar geniş olan kültür kavramı ise farklı araştırma alanlarının konusu olagelmıştır, bu alanlardan birisi de çeviribilim alanıdır. Kültür kavramının tanımları incelendiğinde en önemli ortak paydanın dil ile arasında yakın bir ilişki olduğudur. Bu bağlamda Duranti (1997) kültür için, insan eylemleri vasıtasıyla, etkileşim ve iletişim yoluyla öğrenilip bir nesilden diğerine aktarılan her şey olarak tanımlamıştır. Riley (2007) ise kültürü bir toplumun geleneğini, tarihini, inançlarını, değerlerini ve dilini içeren bilgi olarak tanımlamaktadır.

Kültür ve dil arasındaki ilişkiye değinen Sapir (1921), insan hayatının dokusunu belirleyen, toplumsal bir miras olan kültürün var olmadığı durumda dilin de var olamayacağını ifade eder. Newmark (1988) kültürü, bir dili ifade aracı olarak kullanan bir topluma özgü yaşam biçiminin tezahürü olduğunu ileri sürer. Dolayısıyla dillerin, kendi kültürleri çerçevesinde var olduğunu ve insanların kültürlerinin farklı yönlerini ifade etmek için dili kullandıklarını söylemek mümkündür.

Nida (2005), çeviride iki kültürlülüğün, iki dillilikten daha önemli olduğunu belirtirken çevirmen için kültürler arasındaki farklılığın dil yapısındaki farklılıktan daha ciddi sorunlara yol açabileceğini ifade etmiştir.

Oltra Ripoll (2005) ise kültürel ögelerin aktarımından söz ederken en önemli zorluk olarak yazılı metin ile görüntü arasında var olan karşılıklı bağımlılığa değinmiştir. Çünkü bu karşılıklı bağımlılık, tüm çeviri sürecini belirler ve bu çeviri türünün ayırt edici özelliğini oluşturur. Bu nedenle çevirmen, orijinal metinde örtük veya açık olabilen orijinal kültürün unsurlarını hedef metne aktarabilmelidir, bu kültürel ögelerin yalnızca görüntüyü değil, aynı zamanda hedef kültürü de her zaman dikkate alması gerekir şeklinde yorumlanabilir. Buna ek olarak, çevirmenler bu ögelere özellikle dikkat etmeli ve bir kültürel ögenin hedef kültürde bulunmayabileceğini göz önünde bulundurmalıdır.

Kültürel Ögelerin Sınıflandırılması

Bu bölümde kültürel ögelerin belirlenmesi için bazı araştırmacıların sınıflandırmalarına değinilmiştir. Çalışmada Newmark'ın sınıflandırmasından faydalandığı için diğer sınıflandırmalara daha az değinilmiştir.

Genel ifadeyle “kültürel öge” veya “kültüre özgü ögeler” ifadeleri, belirli bir kültür içinde var olmuş ve yalnızca o kültür tarafından anlaşılabilen sözcükleri, terimleri, ifadeleri ve kavramları içerir. Bu durum, o kültürün dışındaki insanların onları anlayabilmesinin mümkün olabileceğini, fakat yine de o kültürün sahipleriyle aynı şekilde hissedemeyeceği anlamına gelir (Aixelà, 1996; Diaz-Cintas & Remael, 2021). Dolayısıyla kültürel ögelerin dikkatli bir şekilde belirlenmesi önemlidir. Buna ek olarak görsel-işitsel ürünlerde, sözlü veya sözlü olmayan, işitsel veya görsel olarak aktarılan kültürel bilgileri içeren kültürel işaretler de vardır. Bu nedenle, orijinal film diyalogunun hedef kültürde doğru bir şekilde yorumlanması ve alınması için kültürel ögelerin çevirisinin hayati öneme sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Çeviribilim literatüründe, özellikle görsel-işitsel çevirideki çeşitli kültürel öge sınıflandırmaları aşağıda incelenmiştir. Birçok bilim insanı kültüre özgü ögeleri sınıflandırmaları ile netleştirmeye çalışsa da, her bir kategorinin sınırlarını tam olarak ifade etmenin mümkün olmadığı söylenebilir.

Newmark

Newmark (1988) kültürü, bir dili ifade aracı olarak kullanan bir topluma özgü yaşam biçiminin tezahürü olarak tanımlamıştır. Bu tanımdan yola çıkarak her bir dilin kendine has

metaforları, alışkanlıkları, terimleri, eğlence araçları vs. olduğunu söylemek mümkündür. Bunları kapsayan kültürel ifadeler pek çok isim verilmiştir. Bunlardan bazıları; “kültüre özgü kavramlar” (culture-specific concepts) (Baker, 1992) ve “kültürel kelimeler”dir (cultural words) (Newmark, 2010). Bu ifadeler ek olarak kültürel öğeler için en yaygın kullanılan isim ise “Kültüre Özgü Öğeler”dir (Culture-Specific Items) (Aixelà, 1996).

Newmark (1988) kültürel öğelerin tespitine ilişkin, anlamsal bakımdan tam olarak tercüme etmenin imkânı olmadığı için kültürel öğelerin tespit edilmesinin kolay olduğunu ifade etmektedir. Pedersen (2005) ise kültüre ait öğeleri, hedef kültürde bir eşdeğeri olmayan öğelerin çevirmenleri aktif kararlar vermeye iten kriz noktaları olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlara benzer olarak Aixelà (1996) da bir kültürel öğenin tek başına mevcut olamayacağını, kaynak dilden hedef dile aktarılma sürecindeki değer farklılığı nedeniyle çeviri sorunu oluşturan bir çatışmanın sonucunda ortaya çıkacağını ifade etmiştir.

Bu çalışmada *Aşk-ı Memnu* dizisinde geçen kültürel öğeler Newmark’ın ileri sürdüğü stratejiler çerçevesinde ele alınacaktır. Newmark’ın *A Textbook of Translation* (1988, s. 95) adlı kitabında kültürel öğeler şu şekilde ele alınmıştır:

1) Ekoloji ve Doğa	İklim, mevsimler, rüzgârlar, ovalar, bitki örtüsü, vb.
2) Maddi Kültür	Giyecekler, şehirler, yiyecek ve içecekler, ulaşım araçları vb.
3) Sosyal Kültür	İş hayatı, özel hayat
4) Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler, Kavramlar	Siyasi ve idari konular, tarihi konular, dini konular, sanatsal konular, uluslararası terimler
5) Jest-mimik ve Alışkanlıklar	Onaylama, reddetme vb.

Newmark'ın bu sınıflandırması araştırmacıların incelediği konuya ve toplumsal kültürel değerlerin türüne göre değişikliğe uğramaktadır. Bu çalışmada da Newmark'ın sınıflandırmasına üç eklemede bulunularak çalışmanın kapsamı genişletilmiştir. Söz konusu eklemeler “akrabalık ifadeleri”, “deyim ve kalıp ifadeler” ve “özel isimler”dir. Ayrıca dini konular ifadesi, inanca ilişkin konular olarak değiştirilirken, ekoloji ifadesine doğa kelimesi de eklenmiştir.

Ekoloji ve Doğa

Ekolojik unsurların genellikle diğer kültürel öğelerden kolaylıkla ayırt edilebilmesinin yanı sıra kültürel öge bağlamında değerlendirilmesi özgünlük seviyesine bağlıdır. Dolayısıyla “ova” gibi sıradan bir ekolojik ögenin kültürel öge olarak sayılması doğru olmayacaktır. Fakat ekvator kuşağındaki geniş çayırlar için kullanılan bir ifade olan “savana” sözcüğü yerel bir ifade olduğu için kültürel öge olarak değerlendirilmesi doğru olacaktır (Newmark, 1988). Ayrıca “yağmur” sözcüğünün kültürel öge olarak değerlendirilmesi söz konusu değildir ancak “ahmakıslatan” ve “kırkikindi yağmurları” gibi ifadeler yerel ifadeler oldukları için kültürel öge olarak kabul görmektedir.

Maddi Kültür

Bir ulusun kültürünü ifade etmenin en önemli yollarından biri olarak kabul edildiğini belirten Newmark (1988), bu kategori için çok çeşitli çeviri prosedürleri bulunduğunu ifade etmektedir. Maddi kültürün alt kategorisi olan yemek için ise örnek olarak içli köfte, suşi, taco vb. yemekler örnek olarak gösterilebilir. Kıyafetler söz konusu olduğunda, bu tür öğelerin de diğer kültürel öğelerden kolaylıkla ayırt edilebileceğini söylemek mümkündür. Gömlek, pantolon gibi sıradan kıyafetlerin kültürel öge olarak kabul görmesi doğru değildir, fakat kimono, aba, şalvar, tülbent ve kaftan gibi kıyafetlerin kültürel öge olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ev, bina gibi yapılar söz konusu olduğunda ise, bungalov, yalı, Fransız balkon gibi ifadeler kültürel öğeler olarak kabul edilmelidir. Ulaşım araçlarında ise katamaran, fayton, yelkenli, jumbo jet vb. araçlar kültürel öge olarak kabul edilmektedir (Newmark, 1988).

Sosyal Kültür

Kişinin iş veya sosyal hayatında karşılaşabileceği, diğer kültürlerde pek bulunmaya ögeler bu başlık altında toplanmıştır. Örnek olarak çay bahçesi, domuz kasabı, proletarya sınıfı verilebilir. Sosyal kültürü ele alırken Newmark (1988, s.98), çevirinin düz anlam ve mecazi anlam sorunları arasında belirleme yapılması gerektiğini ifade eder.

Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler, Kavramlar

Bir ülkedeki siyasi ve idari hayat bazı terimsel ifadelere yansımaktadır. Örnek olarak Birleşik Krallıktaki Lortlar Kamarası ve Avam Kamarası ifadeleri gösterilebilir. Bu

sınıflandırmadaki “başkan”, “başbakan gibi bazı ögelerin hedef dile aktarılması kolayken “Sejm”, “Riksdag” gibi bazı ögelerin aktarılması daha zordur (Newmark, 1988).

Jest-Mimik ve Alışkanlıklar

Bazı jest ve mimikler her toplumda aynı anlama gelmezler, örneğin kimi toplumlarda onaylamak için baş aşağı yukarı sallanırken, aynı hareket kimi toplumlarda karşı çıkmak için kullanılır (Newmark, 1988). Aynı şekilde bir şeyi övmek veya lezzetine vurgu yapmak için parmakların birleştirilmesi kullanılırken bazı toplumlarda bu hareket tehdit olarak kullanılmaktadır.

Oltra Ripoll

Görsel-işitsel çeviri kapsamında kültürel ögeler sınıflandırmaları arasında, Ripoll'un (2005) katkıda bulunduğu, nispeten biraz daha kapsamlı olan sınıflandırması şu şekildedir:

- Ekoloji; fauna, flora, rüzgarlar, iklim, hava durumu vb.
- Spor, oyunlar, festivaller gibi faaliyetleri kapsayan boş zaman etkinlikleri.
- Din ve mitoloji ile ilgili her türlü öge.
- Coğrafya; bir bölgedeki yer adlarıyla ilgili tüm referanslar.
- Siyasi veya ekonomik kurum ve kuruluşlar, teoriler ve yönelimler, ideolojiler vb. ilişkili tüm kültürel ögeler dâhil olmak üzere siyaset ve ekonomi alanı.
- Tarih; tüm tarihsel ögeler (tarihi karakterler, olaylar, savaşlar, vb.).

Klingberg

Sınıflandırmasında 10 kategori öneren Klingberg her kültürel öge için belirli bir çeviri stratejisinin kullanılmasını önerir. Sınıflandırması genel hatlarıyla aşağıdaki gibidir:

- Edebi Ögeler; bu kategori, kitapların, öykülerin, dergilerin ve gazetelerin isimleri dâhil olmak üzere “edebi eserlerdeki olaylar veya karakterler” ile ilgili tüm referansları kapsar.
- Kaynak metinde yabancı dil: Bu kategori, hedef metnin okuyucularının kaynak dile aşina olduğu düşünülen durumu ifade eder. Klingberg’e göre, bir metnin hedef

kitlenin ilgi alanları, ihtiyaçları, bilgileri doğrultusunda yabancı dildeki ifadenin çevrilip çevrilmeyeceğine karar verilmelidir.

- Mitoloji ve popüler inanca ait ögeler: Bu kategori doğüstü varlıkların isimlerini, ibadet yerlerini, mitolojik kavram ve olaylar kapsamına almaktadır.
- Tarihsel, dini ve siyasi ögeler: Bu kategori yabancı çevrenin tarihi, dini ve siyasi geçmişine yapılan göndermeleri içerir.
- Binalar, ev eşyaları ve yiyecekler: Hemen hemen her edebi eserde olan kültürel ögelerdir. Bu kategori bir kültüre özgü yapıları ve yiyecekleri kapsar.
- Gelenek-görenekler, oyun ve oyuncaklar: Bu kategori kültürel uygulamaları ve oyunları kapsar.
- Flora ve fauna: Bu kategori temel olarak hayvanların ve bitkilerin adlarını, yetiştirilme tarzlarını vs. içerir.
- Kişi isimleri, unvanlar, evcil hayvan isimleri.
- Coğrafi İsimler (Ova, vadi vs.)
- Ağırlık, ölçü ve para birimleri (Mil, km, ons, ton, dolar, lira vs.) (Klingberg, 1986).

Davies

Görsel-işitsel çeviri kapsamında kültürel ögeler sınıflandırmaları arasında, Davies'in (2003) katkıda bulunduğu, sınıflandırması şu şekildedir:

- Gıda referansları
- Yer adları
- Kelime oyunu
- İsimler

Kültürel Ögelerin Çevirisi

Birçok bilim adamı, kültürel ögelerin çevirisi için bazı stratejileri ve prosedürleri analiz ederek sınıflandırmalar önermişlerdir. Bu alanın en önemli öncüleri Newmark ve Aixelà'dır . Kültürel ögeler hakkında ayrıntılı bir çalışma yapabilmek için öncelikle nitelikli bir sınıflandırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Kültürel ögelerin çeviride önemli bir rol oynadığını ifade eden Aixelà (1996) diller arasında kültürel farklılıkların da çok sık görüldüğünü belirtmektedir. Kültürel öğelere ilişkin spesifik

hedef dilin alfabesine uyarlanarak hedef kültüre aktarılır. Örnek olarak, İngilizce bir metinde Kemidov olarak geçen bir ismin Rusçaya Kenidof olarak aktarılması verilebilir (Aixelà, 1996).

Örnek

Kaynak Metin	Behlül de on ikiye kadar durur sonra pırrrr. (14. bölüm 01:02:25)
Hedef Metin	(27. bölüm 00:13:22) مهند بيك ببسهر معنا لنص الليل وبعدين بررر

Dilsel Çeviri (Linguistic [non-cultural] Translation)

Kültüre özgü öğeler, kaynak metinle nispeten özdeş bir şekilde hedef dile aktarılır. Diğer bir deyişle kültürel öğeler, önceden var olan çevirinin temel alındığı hedef dil versiyonuyla aktarılır ancak yine de, bu öğelerin kaynak metnin kültürel sistemine ait olduğu kabul edilir. Böylece kaynağın anlaşılabilirliği artmış olur (Aixelà, 1996). Örnek olarak ise aşağıdaki cümleler gösterilebilir.

Örnek

Kaynak Metin	Neler kaynatıyorsunuz bakalım? (2. bölüm 00:51:19)
Hedef Metin	شو عم تطبخ من الصباح (3. bölüm 00:11:26)

Metin dışı Açıklama (Extratextual Gloss)

Çevirmen tekrar, yazımsal uyarlama veya dilsel çeviri gibi bazı stratejileri kullansa bile kültürel ögenin tam anlamını veya içeriğini açıklama ihtiyacı duyabilir. Bu gibi durumlarda çevirmen dipnot, son not, parantez içinde açıklama vb. bir yol tercih edebilir. Bu strateji genellikle çevirmenin “tercüme edilemez” sözcüklerle karşılaştığında tercih ettiği stratejilerdendir (Aixelà, 1996).

Metin içi Açıklama (Intratextual Gloss)

Bu yöntem bir önceki yöntemin aynısıdır fakat çevirmenler genellikle okuyucunun dikkatini dağıtmamak için ek bilgiyi metnin içinde verirler. Bu süreç, genellikle çevirinin en evrensel özelliklerinden biri olan belirsizlikleri çözme ihtiyacından kaynaklanan bir alternatif sunar (Aixelà, 1996).

İletişimsel Çeviri (Communicative translation)

Newmark'a (1981, s. 39) göre, “iletişimsel çeviri, kaynak metnin okuyucularının hissettiklerinin mümkün olduğunca hedef kitlenin de hissetmesini sağlayacak çeviri türüne” denir. Hedef dil odaklı olan iletişimsel çeviri serbest ve deyimsel bir çeviri türüdür, dolayısıyla hedef dil okuyucusu için okuma sürecini kolaylaştırmayı hedefler. Kaynak metne sadakatini koruyarak içerikten ziyade etkisini hedef kitleye ulaştırmayı ön planda tutar. Bu bilgiler ışığında araştırmada, incelenen çevirilerin kategorize edilmesinde Newmark'ın iletişimsel çeviri stratejisi de kullanılmıştır.

Örnek 1

Kaynak Metin Henüz bir şey demedi ama görünen köy kılavuz istemez (17. bölüm 01:01:32)

Hedef Metin ما قل شي بس الضيعة المبينة ما بدھا دليل (33. bölüm 00:20:07)

Örnek 2

Kaynak Metin Sanki en küçük bir kıvılcım bu aşkı alevlendirecek gibi geldi bana. (16. bölüm 00:56:54)

Hedef Metin تهیالی وكأنه شرارة صغيرة بدھا تشعلو من جديد لهادا الحب (31. bölüm 00:10:29)

Değiştirme Stratejileri (Substitution)

Eş Anlamlılık (Synonymy)

Bu stratejide çevirmen, kültürel ögeyi tekrar etmekten kaçınmak için eşanlamlı veya yakın anlamlı kelimelere başvurur. Aixelà bu durumun çevirmenin üslubu ile ilgili bir konu olduğunu ifade eder. Örnek olarak ise:

“Şeker kamışından mamul lezzetli içkisinden üçüncüsünü içmişti” ifadesinin metinde birkaç defa geçmesi durumunda “üçüncü Bacardisini içmişti” şeklinde aktarmak gösterilebilir (Aixelà, 1996, s.63).

Sınırlı Evrenselleştirme (Limited Universalization)

Çevirmenler bir kültürel ögenin hedef kitle için çok belirsiz olduğunu düşündükleri durumlarda bu stratejiyi tercih ederler. Bu stratejide ögenin, kaynak dil kültürüne ait fakat hedef dil kültürüne de yakın bir ifade ile aktarılması esas alınır. Örnek olarak, “five grand” ifadesinin “beş bin dolar” olarak aktarılması gösterilebilir (Aixelà, 1996).

Örnek

Kaynak Metin Günaydın buz kraliçesi (5. bölüm 00:40:17)

Hedef Metin كيفك يا ملكة البرادة (8. bölüm 00:33:39)

Tam Evrenselleştirme (Absolute Universalization)

Bu stratejide de temel mantık aynıdır ancak çevirmenlerin hedef kitle için daha yaygın olan bir kültürel öge bulamadıkları durumda kullanmayı tercih ettikleri stratejidir. Bu stratejinin kullanımı söz konusu olduğunda, hedef kitle için yabancı olan çağrışımlar aktarılmazlar. Örnek olarak ise, “Chesterfield” kelimesinin “kanepe” olarak aktarılması verilebilir (Aixelà, 1996).

Örnek

Kaynak Metin Cızzz değmesin, kuzu kapama hahaha. (12. bölüm 00:18:48)

Hedef Metin بعدوو وصل الأكل هههههه (22. bölüm 00:12:07)

Yerelleştirme (Naturalization)

Çevirmen, kaynak metindeki kültürel öğeleri, özellikle hedef dil kültürü tarafından yabancı karşılanmayan ifadelerle aktarır. Günümüzde bu strateji, çocuk edebiyatı haricinde, edebi çevirilerde sıklıkla kullanılmamaktadır (Aixelà, 1996).

Örnek

Kaynak Metin Belki Pelin de bizimle gelir. (13. bölüm 00:13:49)

Hedef Metin وبركي رنيم تجي معنا كمان (24. bölüm 00:09:20)

Çıkarma (Deletion)

Çevirmenler tarafından bir kültürel ögenin ideolojik veya üslup bakımından uygun bulunmaması durumunda tercih edildiği gibi okuyucu için metni anlamaya fazla katkı sağlamayacak öğelerin olması durumunda da tercih edilmektedir. Örnek olarak ise aşağıdaki cümleler gösterilebilir (Aixelà, 1996).

Örnek

Kaynak Metin Sen yat Nesrin abla. (5. bölüm 00:30:30)

Hedef Metin سهيلة انتي روعي نامي (8. bölüm 00:23:53)

Bağımsız Ekleme (Autonomous Creation)

Bu stratejide, çevirmenler hedef kitlenin dikkatini çekme amacıyla kaynak metinde herhangi bir kültürel bir öge olmamasına rağmen hedef kültüre ait bir kültürel ögeyi çeviriye ekler (Aixelà, 1996). Bu stratejiye ilişkin örnek olarak ise, “Bugün İstanbul’a gideceğim” ifadesinin “إن شاء الله سأذهب إلى اسطنبول اليوم” olarak aktarılması gösterilebilir.

Örnek

Kaynak Metin Arkamdan bol bol dedikodum yapıldı mı? (8. bölüm 00:38:49)

Hedef Metin إن شاء الله تكونو شبعو حكي من وراي (14. bölüm 00:37:34)

Yerlileştirme (Domestication) ve Yabancılaştırma (Foreignization)

Gideon Toury, hedef odaklı bir yaklaşımla betimsel çeviri çalışmalarını başlatan önemli araştırmacılardan biridir fakat hem betimsel çeviri çalışmaları hem de çoğul dizge kuramı, çeviriyi çok fazla etkileyen kültürel, sosyolojik ve tarihsel faktörleri dikkate almamakla eleştirilmiştir (Toury, 2012). Çoğuldizge kuramına ve betimsel çeviri çalışmalarına yönelik eleştiriler, çeviribilimin daha kültürel bir bakış açısına yönelmesine yol açmış ve görünmezlik kuramının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Schleiermacher, yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerinin felsefesine değinen ilk isimdir. Kaynak metin yazarı ile hedef dil okuyucusunu bir araya getirmek için çevirmenlerin iki seçeneği olduğunu ileri süren Schleiermacher bu iki seçenekten ilkinin, yazarı okura taşımak, ikincisini ise okuru yazara taşımak olarak özetlemiştir (Munday, 2001). Dolayısıyla bu iki stratejinin yıllardır tartışılan ve birçok çevirmen tarafından yaygın olarak kullanılan stratejiler olduğunu söylemek mümkündür. Venuti ise, “Yerlileştirme” ve “Yabancılaştırma” kavramlarını, çevirmenin “görünürlüğü” ve “görünmezliği” kapsamında ele almıştır. Yerlileştirme stratejisi, çevirmenin yazarı okuyucuya yakınlaştırması gerektiğini öne süren bir stratejidir, diğer bir deyişle çevirmen görünmez olmalı dolayısıyla hedef metin okuyucular tarafından akıcı bir şekilde anlaşılmalıdır. Öyle ki, okur kendi dilinde yazılmış bir metni okuduğunu hissetmelidir. Yabancılaştırma stratejisi ise bu durumun aksine, çevirmenin okuyucuyu yazara ve kaynak kültüre yakınlaştırması gerektiğini öne sürer, bunu da kaynak metnin yabancı kimliğini göstererek ve onu hedef kültürün ideolojik egemenliğinden koruyarak yapar. Yani yabancı terimler, hedef okuyucunun bilmediği kavramlar olarak aktarılmalı ki böylece kaynak dile ait yeni kalıplar, bilgiler öğrenip kendisini kaynak kültürün içinde hissedebilmelidir. Öyle ki okuyucu kendini

kültürel bir turda hissetmelidir. Bu nedenle çevirmen görünür olmalı ve hedef metnin yabancı dilden aktarıldığı bilinmelidir (Venuti, 1998).

Yerlileştirme ve yabancılaştırma kavramlarının birbiriyle çelişmediğini ifade eden Venuti, tıpkı Schleiermacher gibi yabancılaştırma stratejisini benimsemiştir (Snell-Hornby, 2006). Ancak sürükleyici bir çeviri tarzını tamamen görmezden gelmenin mümkün olmayacağını ifade eden Venuti, çevirmenin amacının okumayı zorlaştıran bir dil kullanmak olmadığını belirterek okuyuculara, deneyim ve yaratıcılıkla harmanlanmış çevirileri sunmayı önermiştir.

Yukarıda gösterilen kültürel öğelerin sınıflandırılmasında ve tercümesinde kullanılan stratejilere ilişkin bilgiler aşağıda tablo halinde verilerek açıklanmıştır.

Tablo 2

Aixelà'nın Mikro Stratejilerinin Venuti'nin Makro Stratejilerine Göre Sınıflandırılması.

Makro stratejiler	Mikro stratejiler	
Yabancılaştırma (Foreignization) / Koruma	Tekrar (Repetition)	Daha az kültürlerarası manipülasyon (tahrif)
	Yazımsal Uyarlama (Orthographic Adaptation)	
	Dilsel Çeviri (Linguistic Translation)	
	Metin Dışı Açıklama (Extratextuel Gloss)	
	Metin İçi Açıklama (Intratextuel Gloss)	
	İletişimsel Çeviri (Communicative Translation)	
Yerlileştirme (Domestication) / Değiştirme	Eş anlamlılık (Synonymy)	Daha yüksek kültürlerarası manipülasyon (tahrif)
	Sınırlı Evrenselleştirme (Limited Universalization)	
	Tam Evrenselleştirme (Absolute Universalization)	
	Yerelleştirme (Naturalization)	
	Çıkarma (Deletion)	
	Bağımsız Ekleme (Autonomous creation)	

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, *Aşk-ı Memnu* dizisindeki kültürel öğelerin Aixéla'nın (1996) mikro stratejileri bağlamında hangi stratejilerle Arapçaya aktarıldığını ve Venuti'nin (1998) makro stratejileri bağlamındaki dağılımlarını araştırmaktır. Çalışma nitel araştırma yaklaşımına dayanmaktadır. Nitel araştırma yaklaşımlarının öne çıkan özellikleri doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esneklik ve tümevarımcı bir analize sahip olmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Ayrıca genel olarak nitel araştırmada amaç, elde edilen bulguları genellemek değil, ana olgunun derinlemesine incelenmesidir. Bu yüzden nitel araştırmacı ana olguyu en iyi şekilde anlamak için, amaçlı ve maksatlı bir şekilde bireyleri ve araştırma mekânlarını seçer. Bu anlama, insanların ve araştırma mekânlarının detaylı bir şekilde kavranmasıyla gerçekleşir (Creswell, 2017). Nitel araştırmalarda dikkat edilmesi gereken üç önemli nokta vardır. Bunlardan ilki, araştırmanın temelini oluşturan kuramsal çerçeveyi net bir şekilde oluşturmak, ikincisi araştırmacıya esnek bir araştırma tasarımı sunmak ve üçüncüsü de araştırmayı okuyucuya anlaşılır ve tutarlı bir belge halinde sunmaktır (Yıldırım & Şimşek, 2008). Nitel araştırmalarda yanlış algılamayı ve sonuçların geçersizliğini en aza indirmek için kullanılan üçgenleme çok modlu veri toplama ve analizini içerir. Bu bir nevi verilerin çapraz incelenmesi anlamına gelir. Ayrıca üçgenlemede amaç veri toplama araçlarının örtüştüğünü göstermek değil farklı bakış açıları ile elde edilen sonuçları karşılaştırmaktır (Işık & Semerci, 2019; Mayring, 2011; Rothbauer, 2008; Stake, 1995).

Çalışma Modeli

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi deseni benimsenmiştir. Doküman incelemesi deseniyle kitap, film, tez, makale, görsel gibi çok çeşitli yazılı ve görsel materyaller üzerinde analiz yapmak mümkündür. Bunun yanı sıra doküman analizi, diğer yöntemlere kıyasla veri kaynaklarına erişimi çok daha kolay hale getirmektedir (Bowen, 2009; Silverman, 2018; Wach, 2013).

Doküman analizi araştırma konusuyla ilgili bilgi içeren kayıt ve dokümanların bir araya getirilmesi, belirli bir sınıflandırma şeması kullanılarak kodlanması ve ardından incelenmesi demektir (Cohen & Manion, 1994). Doküman inceleme sürecinde, kaynaklar sistematik bir inceleme süreci kullanılarak değerlendirilir. Doküman incelemesinin analiz kısmında dokümanların taranması, seçilmesi, analiz edilmesi ve yorumlanması gerekir (Bowen, 2009). Nitel araştırmalarda doküman incelemesi için kullanılacak kaynaklar, araştırmacıya ana olguyu anlamasına yardımcı olacak yararlı bilgiler verebilir. Dokümanlar kamuya açık veya özel olabilir. Kamuya açık belgelerin bazı örnekleri, toplantı tutanakları, resmi açıklamalar, kamuya açık kayıtlar ve kütüphanelerdeki arşiv dosyalarıdır. Özel dokümanlar ise kişisel makaleler, günlükler, mektuplar ve bireylerin kendileri ile ilgili yazdıkları notlardır (Creswell, 2017). Bu araştırmada analizi yapılan eserler ise kamuya açık video kayıtlarıdır.

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda, araştırmacı çalışmanın her adımında yer alır. Süreç boyunca ortaya çıkan sorunları çözmek için farklı yollar bulur. Araştırma sürecinin esnek yapısı ile araştırılan konu kapsamında bir gerçeklik ortaya konulmaya çalışılır. Araştırmacı bilginin oluşturulması sürecinde durum tespitinden, ölçme araçlarının hazırlanmasına, verilerin toplanmasından analizine kadar bakış açısıyla süreçte var olan kişidir (Yıldırım & Şimşek, 2008). Nitel araştırmalarda, araştırmacının öznel bakış açısı yadsınmaz ve araştırmacının süreçte empatik bir bakış açısı, alan bilgisi, mesleki deneyim gibi özelliklere sahip olması önemlidir böylece araştırmacı süreci daha iyi yorumlayıp akıştaki eksiklikleri belirleyerek alternatif çözümler üretebilir. Araştırmacı veri kaynaklarına yakın olarak araştırma sürecinin doğal bir parçası haline gelebilir. Bu da araştırılan konuyu anlamada ve daha geçerli bilgiler elde edilmesinde önemli bir yer tutar (Yıldırım & Şimşek, 2008). Araştırmacı, bütüncül bir yaklaşımla ilerleyen süreçte zaman zaman kendisi de veri toplama aracı olur.

Aşk-ı Memnu dizisindeki kültürel öğelerin ve bu öğelerin aktarımında kullanılan makro ve mikro stratejilerin incelendiği bu çalışmada araştırmacı araştırmanın verilerinin toplanmasında, Newmark'ın (1988) kültürel öğeler sınıflandırmasının kapsamlı hale getirilmesinde, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapılmasında ve verilerin analizinde olmak üzere çalışmanın bütün süreçlerinde aktif rol oynamıştır. Bu sürecin her aşamasında objektif bir bakış açısı benimsenmeye çalışılmıştır.

Dizi Bölümlerinin Belirlenmesi

Dizinin bölümlerinin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme nitel araştırma geleneği içinde yer alan bir örnekleme türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2008). Kültürel öğelere ilişkin yeterli veri elde edilebilmesi için *Aşk-ı Memnu* dizisinin ilk yirmi bölümü incelenmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasından önce *Aşk-ı Memnu* dizisinin incelenmesi planlanan ilk yirmi bölümünün MBC adlı kanalda yayınlanan Arapça dublajlı versiyonuna, Facebook adlı sosyal medya sitesinden ulaşılmıştır. Dizinin orijinal bölümlerine ise Youtube adlı internet sitesinden ulaşılmıştır. MBC kanalı orijinal bölümleri iki bölümde vermeyi tercih etmiştir. Bu nedenle orijinal 20 bölüm MBC'de 40 bölüme karşılık gelmiştir. Dizideki kültürel öğeleri belirlemek için Türkçe ve Arapça versiyonlar ardıl olarak izlenmiştir. Bağımsız ekleme stratejisi ile eklenen kültürel öğeler söz konusu olduğu için sadece Türkçe dizinin izlenip ardından bu öğelerin Arapçaya nasıl aktarıldığını incelemek verilerin eksik elde edilmesine yol açacağı için bu yol izlenmiştir.

Verilerin analizi

Newmark'ın (1988) kültürel öğeler sınıflandırması çalışmanın temel tema ve kodlarını oluşturmuştur. Buna ek olarak Newmark'ın "Ekoloji" teması "Ekoloji ve Doğa" olarak, "Dini Konular" teması ise "İnanca İlişkin Konular" olarak değiştirilmiştir ve elde edilen veriler sonucunda ekoloji ve doğa temasına "Hayvanlar" kodu dahil edilmiştir. Ayrıca "Sosyal Kültür" temasına ise "Akrabalık İfadeleri", "Deyim ve Kalıp İfadeler" ve "Özel İsimler" kodları eklenmiştir. "Jest-Mimik ve Alışkanlıklar" temasına ise "Sevinme",

“Onaylama”, “Üzülme”, “Uyarma”, “Sitem ve Kınama”; “Reddetme” ile “Şaşıрма” kodları eklenmiştir. Veri kaybını önlemek amacıyla dizi bölümleri en az üçer kere izlenmiştir.

Veri analizinde öncelikle her bir bölümden elde edilen kültürel öğeler ayrı ayrı Word belgesine yazılmıştır. Daha sonra bu Word belgeleri tek bir Word belgesinde birleştirilmiştir. Bunun ardından söz konusu kültürel öğelerin Arapçaya aktarımı Aixéla’nın (1996) mikro stratejileri kapsamında sınıflandırılmıştır. Sonrasında ise bu stratejilerin Venuti’nin (1998) makro stratejileri bağlamında sınıflandırılmaları yapılmıştır. Merriam (2013) da araştırma sorularına cevap sağlayan veri setinin bileşenlerinin belirlenmesi ile veri analizinin başladığını belirtmiştir. Birleştirilen Word belgesi incelenerek kod, kategori ve temalar bağlamında sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Saldaña (2019) da nitel araştırmalarda birçok kaynak tarafından temaların belirlenmesi sürecinde kodlamanın önerildiğini belirtmiştir. Aynı zamanda Saldaña (2019), bir temayı kodlamanın tümevarımsal bir süreç olduğunu ifade etmiştir. Kodlamalardan elde edilen veriler neticesinde araştırma problemlerine yanıt aramak için betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır.

Şekil 1. Nitel araştırma süreci.

Kodlama Süreçleri, Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalarda nicel araştırmalardan farklı olarak geçerlik ve güvenirlilik sayısal olarak ifade edilemez. Bundan dolayı, geçerlik ve güvenirlilik istatistiksel işlemler yerine önerilen bazı stratejiler ile sağlanmaktadır. Dolayısıyla nicel araştırmalarda önemli değer ölçütleri olarak kabul edilen geçerlik ve güvenirlilik kavramları, nitel araştırmalarda farklı şekilde tanımlanmaktadır. Guba ve Lincoln (1985), geçerlik ve güvenirlilik kavramları yerine nitel araştırma için daha uygun olacağına inandıkları “iç geçerlik” yerine inandırıcılık, “dış

geçerlik” yerine aktarılabirlik terimlerinin kullanılmasını, "iç güvenilirlik" yerine tutarlılık ve “dış güvenilirlik” yerine ise teyit edilebilirlik kavramlarını alternatif olarak önermişlerdir.

Araştırma türünden bağımsız olarak, geçerlilik ve güvenilirlik, kavramsal çerçeve, veri toplama, analiz ve yorumlamanın yanı sıra bulguların sunumu için çok önemli hususlardır (Merriam, 2013). Bu nedenle bu araştırmanın her bir aşamasında geçerlik ve güvenilirlikle ilgili hususlara dikkat edilmiş olup süreçte geçerliği ve güvenilirliği artırmaya yönelik alınan önlemler şunlardır:

Bu çalışmada geçerlik ve güvenilirliği arttırmak için verilerin kodlama sürecinde birbirinden bağımsız çalışan iki araştırmacı yer almıştır. Kodlayıcılardan bir tanesi bu çalışmanın araştırmacısı diğeri ise anadili Arapça olan bir uzmandır. Araştırmacı ve uzman arasında kültürel öğeler bağlamında fikir ayrılığı söz konusu olmamıştır. Araştırmanın iç geçerliğini sağlamak için süreç boyunca anadili Arapça olan uzmanlardan görüşler alınmıştır. Özpınar ve Aydoğan Yenmez (2014), araştırmanın iç geçerliği ve güvenilirliği sağlamak için araştırma sürecinin bütün aşamalarında uzman görüşü almanın önemli olduğunu belirtmektedir. Araştırmanın dış geçerliğini sağlamak için veri toplama araçları, verilerin analizi ve veri toplama süreci ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Araştırmanın iç güvenilirliği artırmak için ayrıca bulgular, kişisel yorumlar eklenmeden düzenlenmiştir. Araştırmanın dış güvenilirliğini artırmak için sonuç ve tartışma bölümünde toplanan veriler uygun şekilde işlenmiştir. Dış güvenilirlik için ayrıca veriler arasında tutarlılık kontrol edilmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırma verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgular araştırma problemleri göz önünde bulundurularak sunulmuştur. Çalışmanın araştırma problemi “*Aşk-ı Memnu* dizisinde kültüre özgü hangi öğeler ne ölçüde yer almaktadır? Bu kültürel öğelerin Arapçaya aktarımında Lawrence Venuti'nin (1998) yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında hangi strateji daha fazla kullanılmıştır?” şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın birinci alt problemi “*Aşk-ı Memnu* dizisinde ekoloji ve doğaya ilişkin kültürel öğelerin frekansı nedir ve bu öğelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?” şeklinde belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci alt problemi “*Aşk-ı Memnu* dizisinde “maddi” kültüre özgü öğelerin frekansı nedir ve bu öğelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?” şeklindedir. Çalışmanın üçüncü alt problemi ise “*Aşk-ı Memnu* dizisinde “sosyal” kültüre özgü öğelerin frekansı nedir ve bu öğelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?” olarak belirlenmiştir. Çalışmanın dördüncü alt problemi “*Aşk-ı Memnu* dizisinde “Kuruluşlar Gelenekler Etkinlikler Kavramlar” kültüre özgü öğelerin frekansı nedir ve bu öğelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?” şeklindeyken çalışmanın son alt problemi “*Aşk-ı Memnu* dizisinde “Jest-Mimikler ve Alışkanlıklara” özgü kültürel öğelerin frekansı nedir ve bu öğelerin aktarılmasında hangi çeviri stratejileri kullanılmıştır?”.

***Aşk-ı Memnu* Dizisinde Ekoloji ve Doğaya İlişkin Kültürel Öğelere ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular**

“İklimler”, “Mevsimler”, “Rüzgarlar” ve “Ovalar” Newmark’ın kültürel öğeler sınıflandırmasında yer aldığından dolayı verilerin toplanmasından önce mevcut olan

kodlardır. “Hayvanlar” kodu ise veriler toplanıp incelendikten sonra ortaya çıkan bir kod olmuştur. Dolayısıyla Ekolojik Unsurlar olan tema ismi Ekoloji ve Doğa olarak değiştirilip daha kapsamlı hale getirilmiştir. Newmark’ın kategorisine aldığı iklimler, mevsimler gibi ekolojik unsurlar *Aşk-ı Memnu* dizisinin incelenen bölümlerinde bulunamamıştır. Sadece hayvanlar koduna ilişkin ögeler bulunmuştur.

Hayvanlar

Araştırma kapsamında incelenen 40 *Aşk-ı Memnu* bölümünde ekolojik kültür kapsamında 8 adet hayvan isimlerine ulaşılmıştır. Bu ögelerin aktarımında iki çeviri stratejisi kullanılmıştır. 5 öge iletişimsel çeviri stratejisi ile aktarılırken 3 öge ise hedef dile aktarılmayıp, çıkarma stratejisi tercih edilmiştir. Araştırma odağı görsel-işitsel bir ürün olduğu için *Aşk-ı Memnu* dizisinde ekolojik ögeler kapsamında kültürel ögelere fazla ulaşamamıştır. Ekolojik unsurlar temasının “hayvanlar” kodunda bulunan 8 adet ögenin aktarımında iletişimsel çeviri stratejisi, çıkarma stratejisi ve yerelleştirme stratejisi tercih edilmiştir.

Örnek 1

Kaynak Metin - Nereye kayboldu yine?
- Bilsek, karabatak gibi, bi grünüyo bi kayboluyo. (9. bölüm 01:20:04)

Hedef Metin - لوين راح من الصباح؟
- ما حدا بيعرف، مثل الزئبق، ما حدا بيعرف وينو (35. bölüm 00:38:33)

Geriye Çeviri - Sabahtan nereye gitti o?
- Kimse bilmiyor, cıva gibi nerde olduğunu kimse bilmiyor

“Karabatak” Türkçe Sözlük’te “*hay*. Karabatakgillerden, balıkla beslenen, gagası uzun ve sivri, kara tüylü bir deniz kuşu” ve “*argo* Borcunu ödemeyen kimse” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1314). Örnek cümlede bir benzetme yapılarak deyimse bir ifade oluşturulmuştur. Sürekli denize dalıp çıktığı için gözden kaybolmasından yola çıkarak yapılan benzetme Arapçaya “الزئبق” ifadesiyle aktarılmıştır. Bu ifade cıva anlamına gelmektedir ve sözlükteki tanımını “normal sıcaklıkta sıvı olan, sıfırın altında kırk derecede ise donan gümüş renkli metalik bir element” (Almaany, 2022) olarak geçmektedir. Çevirmenler bu ögeyi iletişimsel çeviri stratejisiyle aktarmayı tercih etmişlerdir. Karabatak olarak aktarmaları, kaynak dil izleyicisinin zihnindeki etkinin aynısını yaratmayacağı için hareket eden bir metal olan cıva ifadesiyle aktarmışlardır.

Örnek 2

Kaynak Metin Akbabalar (8. bölüm 00:45:20).

Hedef Metin كلاب (15. bölüm 00:02:17).

Geriye Çeviri Köpekler.

“Akbaba” Türkçe Sözlük’te “...başı ve boynu çıplak olan, dağlık yerlerde yaşayan, leşle beslenen, çok yüksekte uçarak keskin gözleriyle çok uzakları görebilen, iri ve yırtıcı bir kuş” olarak geçmektedir. Aynı zamanda mecaz olarak da kullanılan bu ismin “çıkarı için başkalarını sömüren” anlamına geldiği Türkçe sözlükte geçmektedir (TDK, 2011, s. 60). Firdevs Hanım’ın avukatı “sizi üzmem istemem ama fısıltılar benim kulağıma kadar geldi” diyerek Firdevs Hanım’ın ekonomik açıdan zorluklar yaşadığından haberdar olduğunu belirterek alacaklıların artık borçlarını istediğini ifade etmiştir. Bunun üzerine Firdevs Hanım, ekonomik açıdan ölmek üzere olan kendisinden borçlarını isteyenleri, leş yiyen akbabalara benzetmiştir. Çevirmenlerin akbabalar ifadesini köpekler anlamına gelen كلاب sözcüğü ile aktarmaları “akbaba” isminin anlamından ziyade hakaret kısmına odaklandıkları anlamına gelmektedir. Dolayısıyla verilmek istenen anlamdan bir miktar uzaklaşıp Aixelà’nın tam evrenselleştirme stratejisini tercih ettiklerini söylemek mümkündür.

Aşk-ı Memnu Dizisinde Maddi Kültüre Özgü Ögeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular

“Şehirler”, “Giyecekler”, “Yiyecek ve İçecekler” ve “Ulaşım Araçları” Newmark’ın kültürel ögeler sınıflandırmasında yer aldığından dolayı verilerin toplanmasından önce belirlenen kodlardır. “Yapılar ve Ev Eşyaları” kodu ise veriler toplanıp incelendikten sonra ortaya çıkan bir kod olmuştur. Bu tema altındaki kodlar ve örnekleri ile kodların görülme sıklığını ifade eden frekans değerlerinin bulunduğu kodlama şeması tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Maddi Kültüre Özgü Ögeler için Kodlama Şeması

Tema	Kod	Örnekler	Frekans
Maddi Kültür	Şehirler	<u>Adadaydık</u> , bisiklete binmeyi öğretiyordu	15
	Giyecekler	Boş ver sen bunu gündeliğe giy, ben sana başka <u>yabanlıklar</u> da alırım yavrum.	6
	Yiyecek ve İçecekler	<u>Revani</u> yapmıştım ben, ne uğraştın onunla?	36
	Ulaşım Araçları	Yoo hiç gerek yok, bineriz <u>minibüse</u> gider geliriz.	3
	Yapılar ve Ev Eşyaları	Ya hayır hayır eve dönelim, <u>yalıya</u> .	24
	Toplam		84

Örnek 1

Kaynak Metin	Adadaydık, bisiklete binmeyi öğretiyordu (6. bölüm 01:17:52)
Hedef Metin	كانا بمشوار، كان عم بيعلمني كيف اركب عالبسيكلت (11. bölüm 00:29:13)
Geriye Çeviri	Yürüyüşteydik, bana nasıl bisiklet süreceğimi öğretiyordu.

İstanbul adalarına tarih boyunca çok sayıda isim verilmiştir; Halka adalar, Prens adaları, Kızıl adalar verilen isimler arasındadır. Prens Adaları ise en sık kullanılan isim olmuştur. Bunun nedeni, Roma döneminden Bizans dönemi sonuna kadar soyluların, prensler ve hatta kraliçelerin adalara sürgün edilip buralarda farklı işkencelerle idam edilmiş olmalarıdır (Adalar Belediyesi, 2022). Bu örnekte de söz edilen ada İstanbul'un bir ilçesi olan Adalar'a ait bir yerleşim birimidir. Dolayısıyla cümlede geçen adalar ifadesi cins isim olarak kullanılmamıştır. Çevirmenlerin bu cümledeki ada ifadesini çıkardıkları göz önünde bulundurulduğunda Aixelà'nın çıkarma stratejisi doğrultusunda hareket ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Örnek 2

Kaynak Metin	Boş ver sen bunu gündeliğe giy, ben sana başka yabanlıklar da alırım yavrum (14. bölüm 00:56:19)
Hedef Metin	شو هلكي، انتي البسيه لهلفستان هون وانا رح اجبلك غيرو بس لا نديقي حالك حبييتي (27. bölüm 00:07:19)
Geriye Çeviri	Ne diyeceğim bak, sen bu elbiseyi burada giy, ben sana başka bir tane daha alacağım, üzme sen canını tatlım.

Türk dil kurumu sözlüğünde yabanlık kelimesi için verilen tanım şu şekildedir: “Bayram gibi önemli günlerde veya konukların yanına çıkarken giyilen yeni giysi, kişilik, adamlık.” Bu örnekte kullanılan anlam ilk olan özel ve önemli günlerde giyilen elbise olarak kullanılmıştır. Çevirmenler bu ifadeyi aktarırken “çeşitli şekil ve renklerde olan bir çeşit kadın kıyafeti” (Almaany, 2022) anlamına gelen “فستان” ifadesini tercih ederek Aixelà'nın tam evrenselleştirme stratejisini tercih etmişlerdir.

Örnek 3

Kaynak Metin	Revani yapmıştım ben, ne uğraştın onunla? (18. bölüm 00:44:11)
Hedef Metin	انا عملت حلو، ليش تعببت حالك و عملت هادا (35. bölüm 00:02:53)
Geriye Çeviri	Tatlı yapmıştım ben, niye kendini yorup onu yaptın?

Sözlükte “Yumurta ve irmikle yapılan, fırında kabarıp piştikten sonra üzerine şerbet dökülen bir tatlı türü, revani tatlısı” (TDK, 2011, s. 1977) olarak tanımı geçen tatlı Türkiye’de yaygın tatlılardan biridir. Arap dünyasının ise pek aşına olmadığı bu tatlıyı çevirmenler daha anlaşılır olması amacıyla Aixelà'nın tam evrenselleştirme stratejisi ile aktarmayı tercih etmişlerdir.

Örnek 4

Kaynak Metin	Yoo hiç gerek yok, bineriz minibüse gider geliriz (14. bölüm 00:31:18)
Hedef Metin	لا، مافي داعي، بنركب بالمكرو مشان نغير جو (26. bölüm 00:24:39)
Geriye Çeviri	Hayır gerek yok, minibüse bineriz, hava değişikliği olur hem.

Minibüs, insan taşımak için kullanılan, dört metre uzunluğunda küçük, kapalı bir araçtır. Minibüsler, sürücü dışında koltuk sayısı sekiz ile on dört arasında değişen ve insan taşımak için kullanılan motorlu taşıtlardır. Minibüs kelimesinin sözlükteki tanımı ise “10-12 kişilik oturma kapasitesi olan küçük otobüs” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1687). Türkiye’de pek çok şehirde kısa mesafeler kat eden ticari minibüsler Arap dünyasında da kullanılan bir toplu taşıma aracıdır. Suriye lehçesinde “مكرو” ifadesi ile karşılığı bulunmaktadır. Çevirmenler bu ögenin aktarımında Aixelà’nın yerelleştirme stratejisini tercih etmişlerdir.

Örnek 5

Kaynak Metin	Ya hayır hayır eve dönelim, yalıya. (3. bölüm 01:09:47)
Hedef Metin	لا ، بدي ارجع عالييت، عالفيل يعني (5. bölüm 00:20:31)
Geriye Çeviri	Hayır, ebe dönmek istiyorum, villaya yani.

Yalı, genelde boğazın her iki yakasında deniz kenarında bulunan çoğunlukla iki bazen de üç katlı evlerin genel adıdır. Türkiye özelinde ise Osmanlı döneminde kıyı şeridinde yapılmaya başlanan yalılar, Boğaziçi mimarisinin en dikkat çekici örneklerinden biri olarak ortaya çıkmış ve yıllarca İstanbul Boğazı ile anılmıştır. Yalı kelimesinin kökenine inilecek olursa, yalı kelimesi yunanca sahil, deniz kıyısı anlamına gelen “γιαλός” (yiáli) kelimesinden alıntı olduğunu söylemek mümkündür (Nişanyan Sözlük, 2022). Sözlükteki anlamına bakıldığında ise “su kıyısına yapılmış büyük, görkemli ev” anlamına gelmektedir (TDK, 2011, s. 2513). Arapça çevirisine bakıldığında ise yalı kelimesinin “الفيل” olarak aktarıldığı görülmektedir. Villa’nın anlamı ise “yazlıkta veya şehir dışında, bahçeli, müstakil ev” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla çevirmenler, kaynak kültürü hedef kitleye yaklaştırmayı tercih ederek sınırlı evrenselleştirme stratejisini seçmişlerdir.

Örnek 6

Kaynak Metin	Aferin, bi demli çayı hak ettin o zaman (13. bölüm 00:34:52).
Hedef Metin	يسلم ، رح سوي لك احلى كاسة شاي (24. bölüm 00:30:23)
Geriye Çeviri	Teşekkürler, sana en güzelinden bir bardak çay vereyim.

Bu örnekte Şayeste, Beşir’e eksiksiz alışveriş yaptığı için övgüde bulunmaktadır. Tercümanlar “bi demli çayı” ifadesini “احلى كاسة شاي” olarak aktarmayı tercih etmişlerdir. Türk kültüründe çay iki kaptan oluşan bir demlik ile demlenir. Arap kültüründe ise çaydanlıklar çoğunlukla tek parçadır. Dolayısıyla Araplar genellikle çay ikram ederlerken demli, az demli, şekersiz vb. şeklinde seçenek sunmazlar. Bu sebeple tercümanlar söz

konusu örnekte "demli" ifadesini aktarmamayı tercih etmişlerdir. Bundan dolayı tercümanların Aixelà'nın çıkarma stratejisinden faydalandıklarını söylemek mümkündür.

Örnek 7

Kaynak Metin Bi fırın sütlaç yaptım, valla yemeden bırakmam (6. bölüm 01:04:36).
Hedef Metin عاملت طنجرة رز بحليب، والله ما بتركك حتى تأكل (11. bölüm 00:15:57)
Geriye Çeviri Bir tencere sütlaç yaptım, valla yiyene kadar bırakmam.

Sütlaç, Türk mutfağının en yaygın ve bilinen sütlü tatlılarından biridir. Sütlaçın sözlükteki tanımı “Süt, şeker ve pirinçten yapılan bir tatlı türü” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 2191). Fırın sütlaç ise, sütlaç tatlısının bir süre fırında pişirilmesiyle yapılan bir tatlıdır. Her iki sütlaç türü de Türkiye'nin hemen her bölgesinde yaygın olarak tüketilmektedir aynı şekilde Arap coğrafyasında da yaygın olan bu tatlıyı çevirmenler “رز بحليب” olarak aktarmaları Aixelà'nın sınırlı evrenselleştirme stratejisi olarak değerlendirilebilir.

Örnek 8

Kaynak Metin Hepimiz uykusuzuz ama krep yapıyoruz. (9. bölüm 00:16:50)
Hedef Metin كلنا ما نمنا بس مثل مائك شايقة واقفين وعم نشغل (16. bölüm 00:11:03)
Hepimiz uyumadık ama gördüğün gibi ayakta işimizi yapıyoruz.

Dilimize Fransızcadan geçmiş olan “Krep” Türkçe Sözlük'te “Yumurta, süt, un ile tavada kızartılarak yapılan, küçük yuvarlak tatlı veya tuzlu yiyecek” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 1512). Son zamanlarda Türk sofralarında zaman zaman yapılan bu yemeği tercümanlar Arapçaya aktarmamışlardır. Bu durumu, çıkarma stratejisinin kullanılmasının senkrona katkı sağlamasından ziyade Arap izleyicisinin aşına olmadığı bir yemek türü olmasından kaynaklı olduğunu söylemek mümkündür.

Örnek 9

Kaynak Metin Ben adadaki evinizi hatırlıyorum, buraya hiç gelmemiştim. (2. bölüm 00:35:58)
Hedef Metin أنا رحت عاليينكن اللي بالجزيرة بس ما بتذكر اني جيت لهون (2. bölüm 00:33:53)
Geriye Çeviri Ben adadaki evinize gitmiştim ama buraya geldiğimi hatırlamıyorum.

Örnekte geçen ada ifadesiyle Büyükada kastedilmektedir. Çevirmenlerin, dilsel çeviri stratejisi ile aktararak cins isim olarak ifade etmeleri hedef kitle için açıklayıcı olmaktan uzaktır.

Örnek 10

Kaynak Metin ... veya cin (jean) mi giysem? (17. bölüm 01:03:46)
Hedef Metin ...أنا مثل مجنونة ما؟ (33. bölüm 00:22:19)
Geriye Çeviri ...deli gibiyim değil mi?

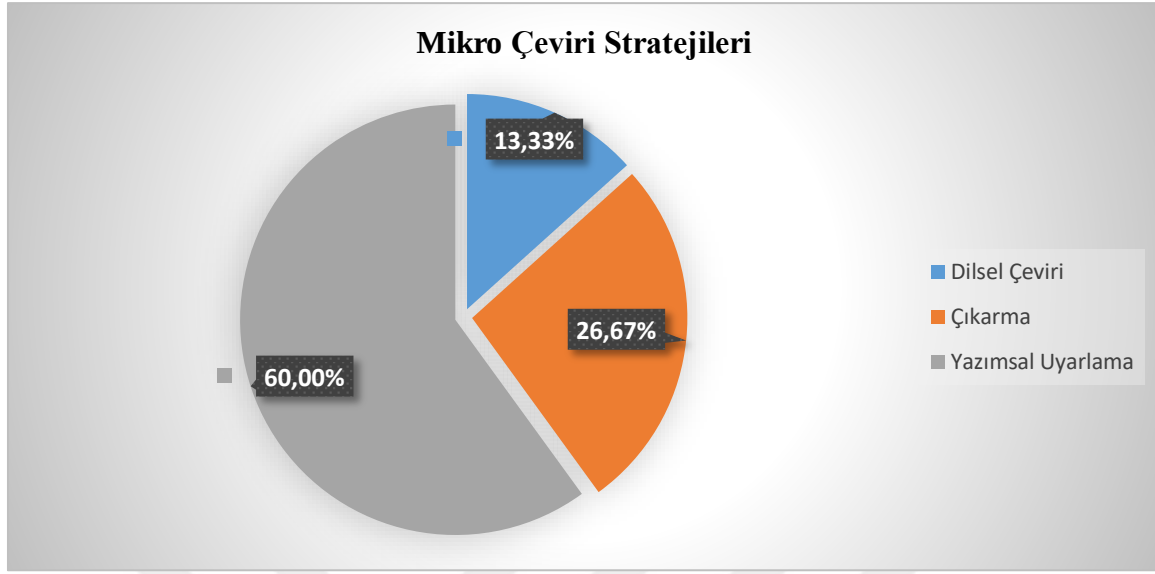
Bu örnekte elbise seçiminde kararsız kalan Nihal, Matmazel’e fikrini sormaktadır. Cin ifadesinin sözlükteki tanımını “1. *isim, din bilgisi* Dinî inanışa göre duyularla kavranamayan, insanlar gibi irade ve anlama yeteneğine sahip, ilahi emirlere uymakla yükümlü tutulan yaratık.” “2. *isim* Masallarda göze görünmeyen, türlü biçimlere girebilen, iyilik de kötülük de yapabilen yaratık” “3. *mec*, Akıllı, zeki, uyanık kimse” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 467). Ayrıca “ing. Jean Pamuklu, kalın kumaştan giysi veya pantolon” anlamı da vardır (TDK, 2011, s. 467). Çevirmenler bu örnekte pantolon olarak geçen ifadeyi birinci anlamı ile anladıkları için verilmek istenen anlamdan oldukça uzak bir çeviri sunmuşlardır.

Maddi Kültüre Özgü Ögeler Teması için İstatistiksel Veriler

Bu bölümde maddi kültüre özgü ögeler temasının kodlarının aktarılmasında kullanılan çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgiler verilecektir.

Şehirler Kodu için İstatistiksel Veriler

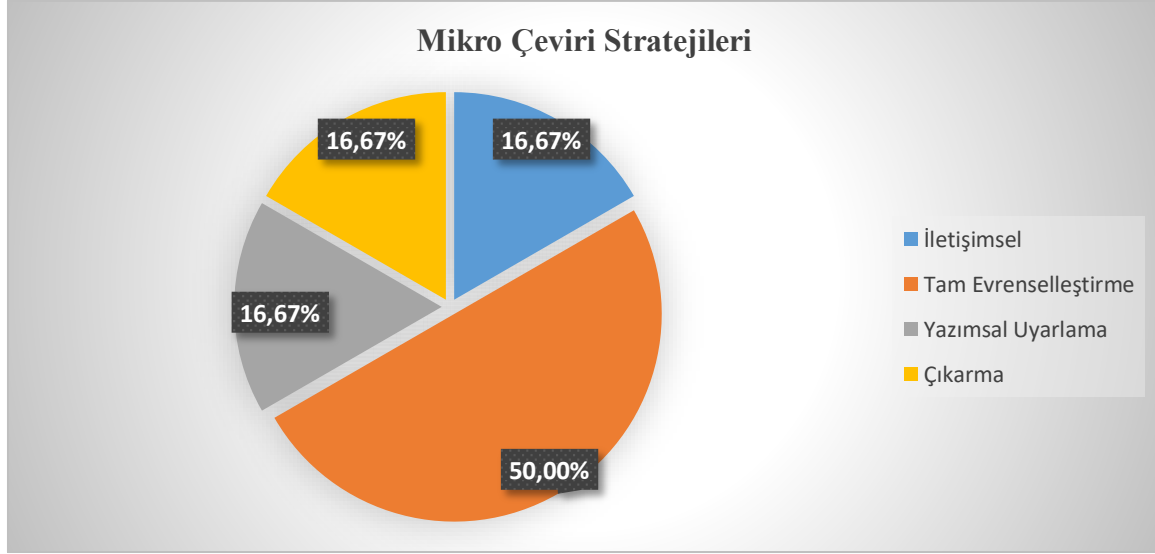
Aşk-ı Memnu dizisinde olay örgülerinin çok büyük kısmı İstanbul Sarıyer’de geçmektedir. Zaman zaman ise Ulus, Çatalca, Ankara ve Bursa gibi şehirlerde de geçmektedir. Bunun yanı sıra ise diyaloglarda bazı şehirlerin adları anılmaktadır. Kültürel özellik barındıran şehir isimleri ise genellikle bu isimlerden oluşmaktadır. Aixelà’nın kültürel ögelerin çevirisi için önerdiği stratejiler bağlamında ele alındığında Maddi Kültüre Özgü Ögeler teması başlığı altında yer alan şehirler kodu içindeki ifadelerin Arapçaya aktarımında tercih edilen stratejiler yazımsal uyarlama, dilsel çeviri ve çıkarma stratejileridir. Özellikle İstanbul ve İstanbul’un bazı ilçeleri Arap izleyicisinin aşına olduğu isimler olduğundan dolayı bu isimler Arapçaya koruma stratejisi kapsamında aktarılmıştır. Kültürel öge bağlamında ele alınan bazı isimler ise yazımsal uyarlama stratejisi ile Arapçaya aktarılırken “Ada” ve “Büyükada” gibi kültürel ögeler ise çıkarma stratejisine tabii tutulmuşlardır. “Şehirler” kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en fazla tercih edilen stratejinin yazımsal uyarlama stratejisi olduğu görülmektedir. Bu stratejiyi çıkarma stratejisi takip ederken en az kullanılan strateji dilsel çeviri stratejisi olmuştur. Şekil 2’de bu ögelerin Arapçaya aktarımında Aixelà’nın mikro stratejilerinin kullanım oranları yer almaktadır. Bu grafik Venuti’nin yerileştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında ele alındığında çevirmenlerin hedef kitlenin kaynak kültüre yakınlaştırdıkları sonucuna ulaşılabilir.

Şekil 2. Şehirler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Giycekler Kodu için İstatistiksel Veriler

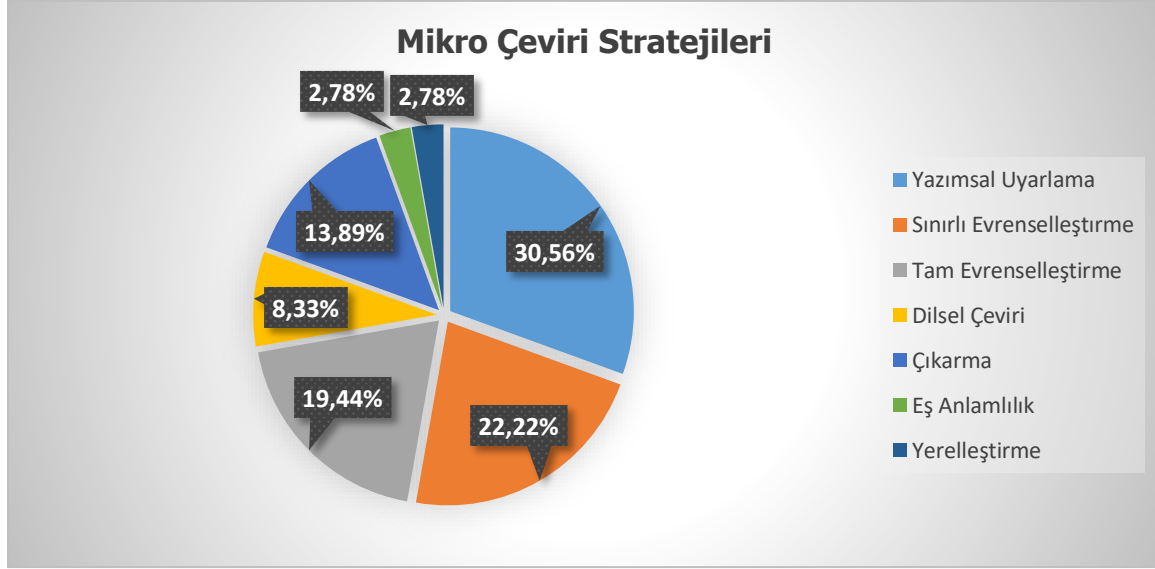
Aşk-ı Memnu dizisi, görsel işitsel bir ürün olduğu için dizinin diyalogları günlük dil diyaloglarından oluşmaktadır. Dolayısıyla kültürel öge kapsamında değerlendirilebilecek “Giycekler” kodu altında altı ögeye ulaşılabilmektedir. “Jean” ögesi çıkarma, “Bluz” ögesi yazımsal uyarlama, “Saten gecelik” ögesi de iletişimsel stratejilerle aktarılırken “Yabanlık, Forma ve Cici” ögeleri ise tam evrenselleştirme stratejisiyle aktarılmıştır. “Giycekler” kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en fazla tercih edilen stratejinin tam evrenselleştirme stratejisi olduğu görülmektedir. Şekil 3’te bu öğelerin Arapçaya aktarımında Aixelà’nın mikro stratejilerinin kullanım oranları yer almaktadır. Bu grafik Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında ele alındığında ise çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini daha fazla kullandıkları sonucu elde edilmiştir.

Şekil 3. Yiyecekler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Yiyecek ve İçecekler Kodu İçin İstatistiksel Veriler

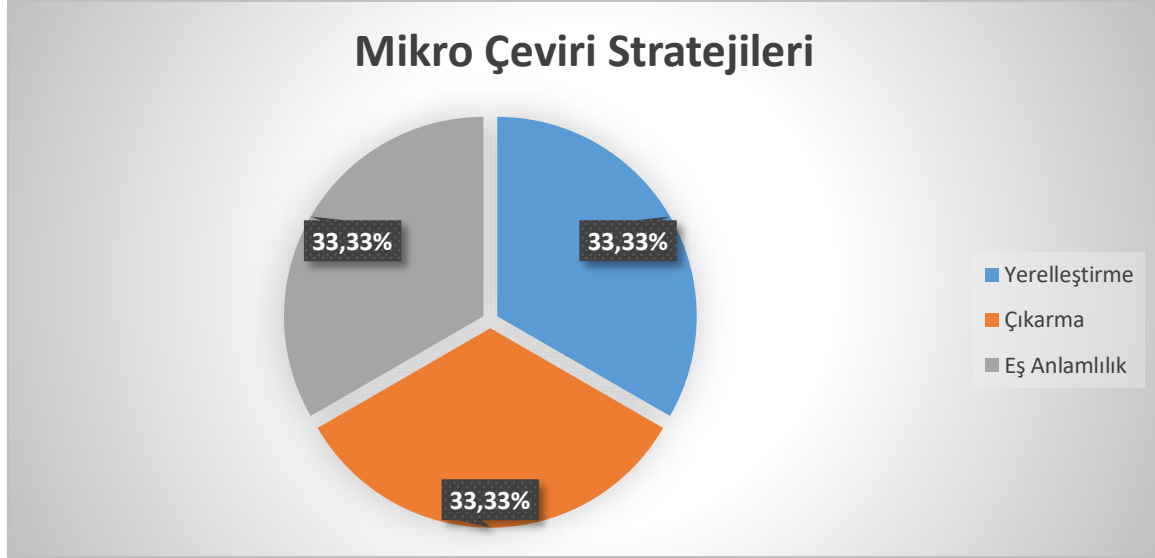
Hem yazılı eserlerde hem de görsel-işitsel eserlerde yiyecek ve içecekler sıklıkla yer alır. Bu yiyecek ve içeceklerin büyük kısmı genellikle kültürel öğeler kapsamında kabul edilir, bunun nedeni birçok ulusun kendine özgü yiyecek ve içeceklerinin olmasıdır. Yiyecek ve İçecekler koduna ait öğelerin Arapçaya aktarılmasında en fazla kullanılan çeviri stratejisi yazımsal uyarlama stratejisi olurken, en az kullanılan stratejiler ise eş anlamlılık ve yerelleştirme stratejileri olmuştur. Aixelà'nın çeviri stratejilerine ilişkin ayrıntılı istatistiğin verildiği şekil 4 Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini daha fazla tercih ettikleri görülmüştür.

Şekil 4. Yiyecek ve İçecekler kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Ulaşım Araçları Kodu İçin İstatistiksel Veriler

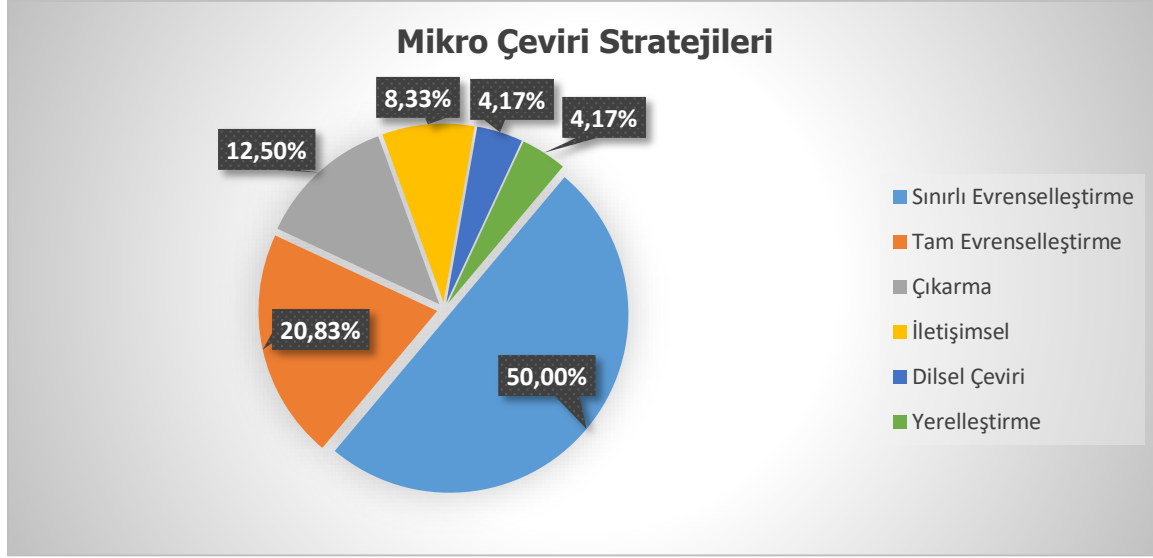
Daha önce de ifade edildiği gibi *Aşk-ı Memnu* dizisi görsel-işitsel bir ürün olduğundan dolayı dizide yer alan diyaloglar günlük konuşmalardan oluşmaktadır. Dolayısıyla “Ulaşım Araçları” kodu altında kültür ögesi bağlamında değerlendirilebilecek üç ögeye ulaşılmıştır. Bu öğelerin aktarımında kullanılan mikro çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgi şekil 5’te verilmiştir. Şekil 5 Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında sadece yerlileştirme stratejilerinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 5. Ulaşım araçları kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Yapılar ve Ev Eşyaları Kodu İçin İstatistiksel Veriler

Dizinin başkarakterlerinin yaşadığı yer olan yalı üç katlı bir binadır. Bu yalı dizinin her bölümünde görülmektedir ve dizideki olayların büyük bir kısmı yalının içinde geçmektedir. Yalının arka bahçesinde bir sera, Adnan Ziyagil'in atölye olarak kullandığı bir oda bulunmaktadır. Yalının alt katında ise evin çalışanları kalmaktadır. Bunlara ek olarak burası dışında, Yöreoğlu ailesi de ilk bölümlerde bir yalıda yaşamaktadır. Dolayısıyla yapılar ve ev eşyaları kodu bağlamında dizide en fazla geçen ifade yalıdır. Yalı ifadesinin aktarımında 9 kere sınırlı evrenselleştirme stratejisi kullanılırken, 3 kere ise tam evrenselleştirme stratejisi kullanılmıştır. İki kez de yalı ifadesi Arapçaya aktarılmamıştır. Ayrıntılı istatistiksel bilgiler şekil 6'da yer almaktadır. Şekil 6 Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında yerlileştirme stratejilerinin daha sık kullanıldığı sonucu elde edilmiştir.

Şekil 6. Yapılar ve ev eşyaları kodu kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Venuti'nin Yerileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Maddi Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler

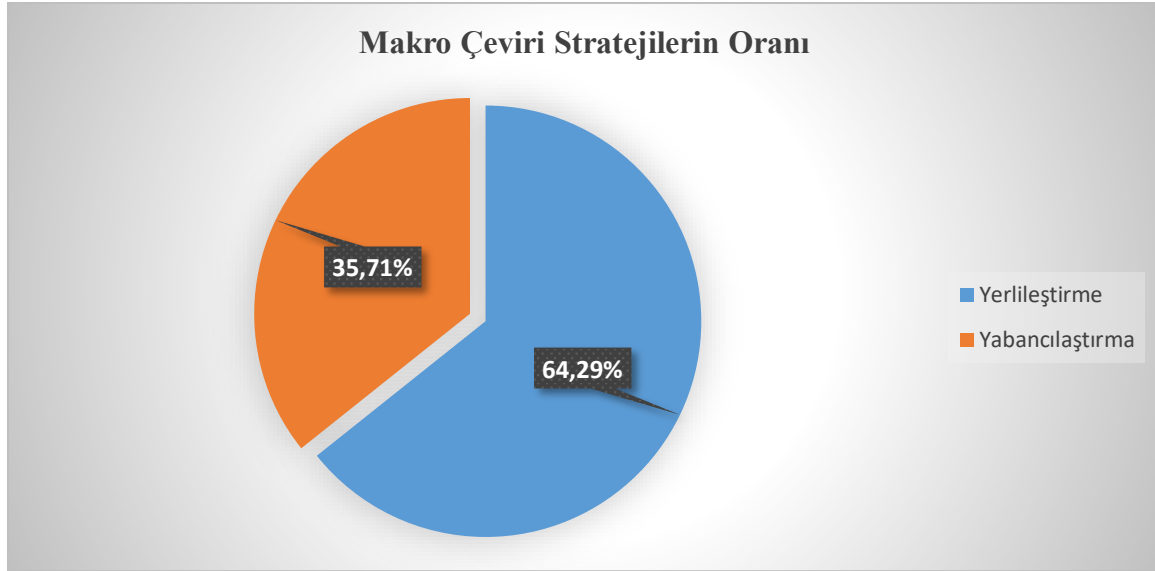
Maddi kültüre özgü öğeler kapsamında 84 adet kültürel öge bulunmuştur. Bu öğelerin Arapçaya aktarılmasında en fazla tercih edilen stratejiler yazımsal uyarılama (21 ögenin aktarımında), sınırlı evrenselleştirme (20 ögenin aktarımında), tam evrenselleştirme (15 ögenin aktarımında) ve çıkarma stratejileri (14 öğede) olmuştur. 14 kültürel ögenin aktarımında ise diğer stratejiler kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi tablo ii de verilmiştir.

Tablo 4

Maddi Kültüre Özgü Öğeler Teması Kapsamında Yer Alan Kültürel Öğelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı

	Çeviri Stratejileri									Toplam
	Tekrar	Yazımsal Uyarılama	Dilsel Çeviri	İletişimsel Çeviri	Eş Anlamlılık	Sınırlı Evrenselleştirme	Tam Evrenselleştirme	Yerelleştirme	Çıkarma	
Şehirler		9	2						4	15
Giyeceler		1		1			3		1	6
Yiyecek ve İçecekler		11	3		1	8	7	1	5	36
Ulaşım Araçları					1			1	1	3
Yapılar ve ev eşyaları			1	2		12	5	1	3	24
Toplam		21	6	3	2	20	15	3	14	84

Tablo 4 Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında maddi kültüre ilişkin öğelerin çevirisinde yerileştirme stratejisinin daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yani çevirmenler daha az görünür olmayı tercih etmişlerdir. Yerileştirme ve Yabancılaştırma stratejilerinin kullanım oranlarına ilişkin bilgi şekil 7'dedir.

Şekil 7. Maddi kültür kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerileştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.

Aşk-ı Memnu Dizisinde Sosyal Kültüre Özgü Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular

“İş hayatı” ve “Özel Hayat” Newmark’ın kültürel öğeler sınıflandırmasında yer aldığından dolayı verilerin toplanmasından önce belirlenen kodlardır. Verilerin toplanması esnasında ise “Özel isimler”, “Deyim ve Kalıp ifadeler” ile “Akrabalık İfadeleri” kod olarak ortaya çıkmıştır. Sosyal kültür teması altındaki kodlar ve kodlara ilişkin örneklerle birlikte kodların görülme sıklığını belirten frekans değerlerinin bulunduğu kodlama şeması tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Sosyal Kültüre Özgü Ögeler için Kodlama Şeması

Tema	Kod	Örnekler	Frekans
Sosyal Kültür	İş Hayatı	-Beşir kim? -Şoför, bahçıvan, aşçı yamağı, ne iş olsa yapar.	7
	Özel Hayat	Mohikan modeli yap Bülent.	12
	Özel isimler	Önce seni aldı elimden, sonra matmazeli uzaklaştırmak istedi	149
	Deyim ve Kalıp İfadeler	Ay hadi ordan, dağdan geldi bağdakini kovdu.	257
	Akrabalık İfadeleri	Babası Tolon’la ben kuzen torunlarıyız	39
	Toplam		464

Örnek 1

Kaynak Metin	-Beşir kim? -Şoför, bahçıvan, aşçı yamağı, ne iş olsa yapar. (4. bölüm 00:44:29)
Hedef Metin	-مين بشير -شوفور، مسؤول الجنائين، وشبه طبّاخ، يشتغل كل شي (6. bölüm 00:29:00)
Geriye Çeviri	-Beşir kim? -Şoför, bahçe sorumlusu, aşçı yardımcısı, her şeyi yapar.

Aşçı, gıda sektöründe restoran, lokanta, yemekhane, kafe gibi yerlerde tüketim için yiyecek hazırlayan kişidir. Türkçe Sözlük’teki tanımı ise “yemek pişirmeyi meslek edinen kimse” olarak ifade edilmektedir (TDK, 2011, s. 173). Aşçı yamağı ise mutfak ekipmanlarının ve tezgâhın kullanıma hazır tutulması, baharat ve çeşni malzemelerinin hazırlanması gibi işler yaparak aşçının yanında çıraklık yaparak mesleği öğrenmeye çalışan kişiye denir. Diğer bir ifadeyle aşçı yardımcısıdır. Yamak kelimesinin Türkçe Sözlük’teki tanımı ise “Bir işte yardımcı olarak çalışan erkek” şeklindedir (TDK, 2011, s. 2516). Bu ögeyi aktarırken çevirmenler kaynak kültürü hedef kitleye yakınlaştırmayı tercih ederek Aixelà’nın sınırlı evrenselleştirme stratejisini tercih etmişlerdir.

Örnek 2

Kaynak Metin	Mohikan modeli yap Bülent. (7. bölüm 00:26:24)
Hedef Metin	شو هلموديل مراد (12. bölüm 00:19:41)
Geriye Çeviri	Bu ne model Murad?

Mohikan kuzeydoğu Amerika’da yaşayan bir Kızılderili kabilenin ismidir. Bu kabilenin bazı üyeleri saçlarının orta kısmını uzatıp diğer kısımlarını kesmekteydiler. Bu nedenle benzer saç şekli yaptırmak isteyenlerin tarif ederken kullandıkları isim mohikan modeli olagelmıştır. Bu saç modeli 2002 yılında dünya kupasında yer alan Türk milli takımı

oyuncularından Ümit Davala vesilesiyle o yıllarda kısmen yaygın hale gelmiştir. *Aşk-ı Memnu* dizisi de 2008 yılında çekilmeye başladığı için mohikan saç modeli kısmen de olsa yaygındı. Arap dünyasında pek bir karşılığı olmadığı için çevirmenlerin tercihinin Aixelà'nın çıkarma stratejisinden yana olduğunu söylemek mümkündür.

Örnek 3

Kaynak Metin	Önce seni aldı elimden, sonra matmazeli uzaklaştırmak istedi (8. bölüm 00:05:41)
Hedef Metin	بالاول اخذتك مني، وبعددين حاولت ابعدت أنيسة لميس من البيت (14. bölüm 00:04:28)
Geriye Çeviri	Önce seni benden aldı, sonra Lemis Hanım'ı bu evden uzaklaştırmaya çalıştı.

Matmazel kelimesi Türkçe Sözlük'te “Evlenmemiş Hristiyan kızlar için “bayan” sözü yerine kullanılan bir unvan” ve “Konaklarda yabancı dil eğitimi veren kadın” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1635). Gerçek ismi Deniz De Courton olan karaktere çoğu kez matmazel denmesinden dolayı özel isim bağlamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür. Çevirmenler ise bu örnekte Aixelà'nın yerelleştirme stratejisini tercih etmişlerdir.

Örnek 4

Kaynak Metin	Ay hadi ordan, dağdan geldi bağdakini kovdu (7. bölüm 01:31:18)
Hedef Metin	خلصنا يا، بيقولو ما صرلا بالقصر من مبارح العصر (13. bölüm 00:39:15)
Geriye Çeviri	Yeter ya, saraya dün öğlen geldi herkese emirler buyurmaya başladı derler buna.

Dağdan gelip bağdakini kovmak deyimini çevrimiçi sözlükte “Sonradan geldiği bir yerde, kendinden önce gelen kişinin yerini almaya çalışmak” olarak verilmektedir (Türk Dil Kurumu, 2022). Günlük dilde bolca kullanılan deyimlerdendir. Bu deyim Arapçaya *خلصنا يا، بيقولو ما صرلا بالقصر من مبارح العصر* olarak aktarılmıştır. Dağdan geldi bağdakini kovdu deyiminin kullanıldığı durumların hemen hemen hepsinde kullanılabilen “ما صرلا بالقصر من مبارح العصر” deyiminin anlamı ise saraya sonradan gelip insanlara emirler buyurmak olarak aktarılabilir. Bu bilgiler ışığından yola çıkarak çevirmenlerin tercihinin yerelleştirme stratejisinden yana olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Örnek 5

Kaynak Metin	Babası Tolon'la ben kuzen torunlarıyız (7. bölüm 00:16:30)
Hedef Metin	انا و ابوه عشنا طفولتنا سوا (12. bölüm 00:09:47)
Geriye Çeviri	Ben ve babası çocukluğumuzu beraber geçirdik.

Kuzen kişinin anne veya babasının kardeşlerinin çocuklarına denmektedir. Dolayısıyla birinin teyze, hala, amca ve dayı çocukları o kimsenin kuzenleridir. Türkçede batı kökenli kelimeler sözlüğündeki tanımı ise “Teyze, dayı, hala veya amcanın erkek çocuğu, erkek yeğen, böle” şeklinde olmasına rağmen günlük hayatta söz konusu akrabaların kız

çocuklarına da kuzen denmektedir. Arap dünyasında ise kuzen kelimesinin karşılığı genellikle “خال / عم / عمة / حال / خالة” olarak verilmektedir. Çevirmenlerin bu örnekteki tercihleri ise çıkarma stratejisinden yana olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Örnek 6

Kaynak Metin Anane olmaya itirazın yok bakıyorum bu sefer (11. bölüm 01:23:41)
Hedef Metin شايقة هالمره ما عندك اعتراض منوب (21. bölüm 00:38:16)
Geriye Çeviri Bakıyorum bu sefer hiç itirazın yok.

Annenin annesi anlamına gelen anneanne ifadesi, günlük kullanımda yaygın olarak “anane” olarak kullanılmaktadır. Araplar ise hem anneanneye hem de babaanneye “جدة” demektedir. Suriye lehçesinde ise “ست” veya “تيتا” olarak geçmektedir. Aixelà’nın çıkarma stratejisi kapsamında hareket ederek anane ifadesini aktarmayan çevirmenler, dizi bağlamı çerçevesinde değerlendirildiğinde yanlış anlaşılmaya yol açmamışlardır.

Örnek 7

Kaynak Metin Az gittiniz uz gittiniz dere tepe düz gittiniz (11. bölüm 00:24:28)
Hedef Metin توتة توتة وخلصت الحدوتة (20. bölüm 00:16:53)
Geriye Çeviri Habbe habbe hikaye sona erdi.

Genelde çocuk masallarında kullanılan bir ifade olan bu ifadeyi çevirmenler Aixelà’nın yerleştirme stratejisiyle aktarmışlardır. “توتة توتة وخلصت الحدوتة” olarak da kullanılan bu ifade de genelde Arap masallarında kullanılan bir ifadedir. Çoğunlukla masalın sonunda geçen bu ifadeyi tercih eden çevirmenler kaynak kültürü hedef kültüre yaklaştırarak daha az görünür olmayı hedeflemişlerdir.

Örnek 8

Kaynak Metin Ya konuşmalarınız ninni gibi geldi bizimkine (16. bölüm 01:02:54)
Hedef Metin والله كلامن احي مثل الموسيقى لابني (31. bölüm 00:16:25)
Geriye Çeviri Valla konuşmanız oğluma müzik gibi geldi.

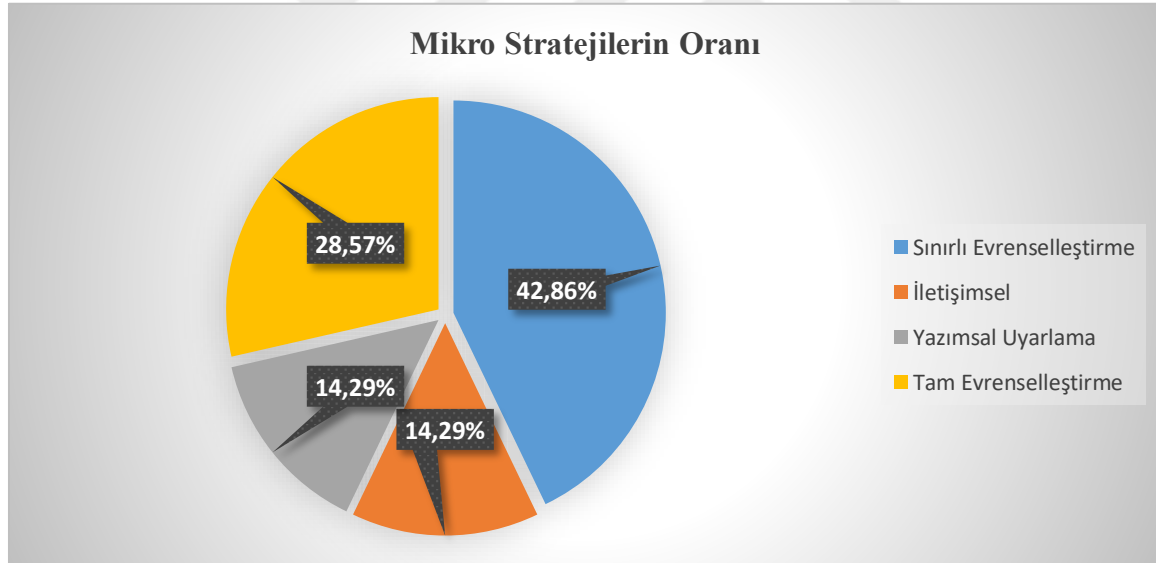
Ninni, anne babanın veya diğer aile büyüklerinin çocuğu uyutmalarına yardımcı olmak için söyledikleri ezgilerdir. Genelde ninnilerin içinde, çocuğunun sağlıklı büyümesini, bahtının bol olmasını, nazarlardan korunmasını ifade eden dilekler geçer. Türkçe Sözlük’te ise “Bebeklerin uyumasına yardımcı olmak için söylenen türkü” (TDK, 2011, s. 1772) olarak geçen ninni ifadesini çevirmenler Aixelà’nın tam evrenselleştirme stratejisiyle aktararak “الموسيقا” ifadesiyle aktarmışlardır. Arap kültüründe de ninnilerin olmasına rağmen çevirmenlerin tercihi tam evrenselleştirme stratejisi olmuştur.

Sosyal Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler

Bu bölümde sosyal kültüre özgü öğeler temasının kodlarının aktarılmasında kullanılan çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgiler verilecektir.

İş Hayatı Kodu için İstatistiksel Veriler

Aşk-ı Memnu dizisinin izlenilen bölümlerinde iş hayatı koduna dâhil edilebilecek 7 adet kültürel öğe bulunmuştur. Bu öğelerden “sosyete pazarı” ifadesi ile “paparazzi” ifadesi tam evrenselleştirme stratejileri ile aktarılırken “aşçı yamağı” ifadesi sınırlı evrenselleştirme ifadesi ile aktarılmıştır. “İş Hayatı” kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en çok tercih edilen strateji sınırlı evrenselleştirme stratejisi olmuştur. Diğer stratejilerin istatistiksel bilgilerine ilişkin veriler şekil 8’de yer almaktadır. Şekil 8 Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri kapsamında incelendiğinde ise, çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini daha sık kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

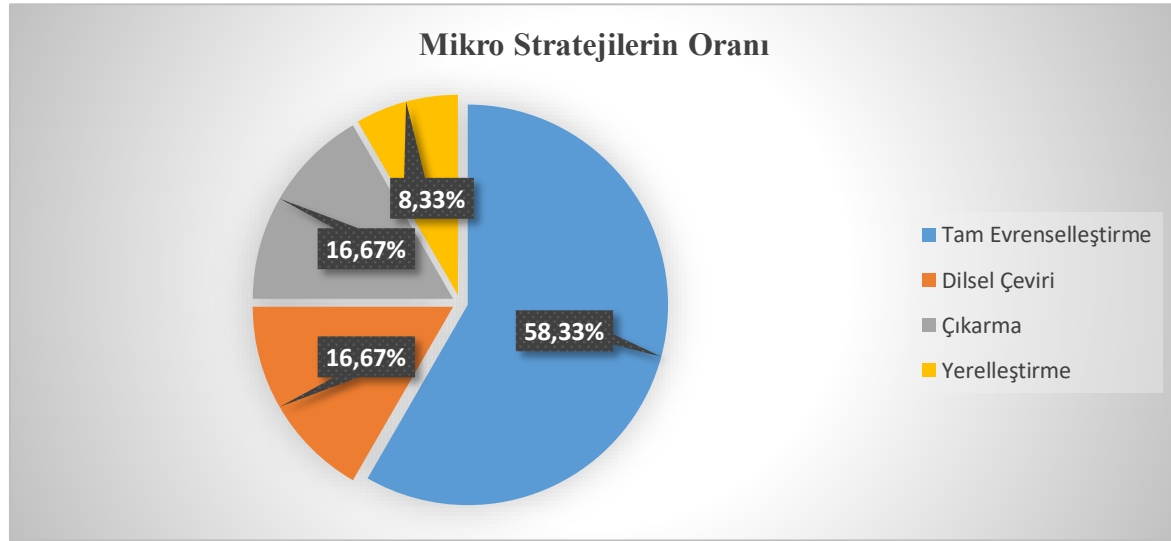

Şekil 8. İş hayatına ilişkin kültürel öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Özel Hayat Kodu için İstatistiksel Veriler

Aşk-ı Memnu dizisinin izlenilen bölümlerinde özel hayat koduna dâhil edilebilecek 12 adet kültürel öğe bulunmuştur. Bu öğelerden aktarımında en fazla kullanılan strateji tam evrenselleştirme stratejisi olmuştur. Diğer stratejilerin istatistiksel bilgilerine ilişkin veriler şekil 9’da yer almaktadır. Şekil 9’daki veriler, Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma

stratejileri bağlamında incelendiğinde ise, çevirmenlerin yerileştirme stratejilerini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 9. Özel hayata ilişkin kültürel öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Özel İsimler Kodu için İstatistiksel Veriler

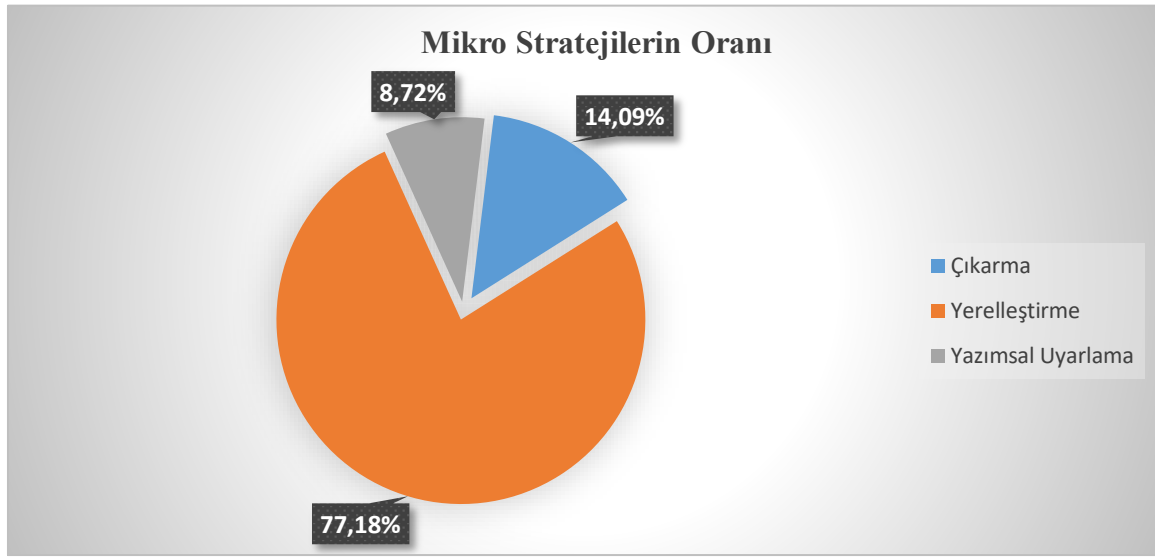
Aşk-ı Memnu dizisindeki karakterlerin hem orijinal hali hem de Arapçaya aktarılmış hali aşağıdaki tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6

Aşk-ı Memnu Dizisindeki Karakterlerin İsimleri

Türkçe	Arapça
Adnan Ziyagil	عدنان زياكيل
Bihter Ziyagil	سمر زياكيل
Nihal Ziyagil	نهال زياكيل
Bülent Ziyagil	مراد زياكيل
Behlül Haznedar	مهند خازندار
Firdevs Yöreoğlu	فيروز يري اغلو
Deniz De Courton (Matmazel)	الأنسة لميس (مدموازيل)
Peyker Önal	بيسان أونال
Nihat Önal	نهاد اونال
Hilmi Önal	حلمي اونال
Aynur Önal	أروى اونال
Beşir	بشير
Süleyman	سليمان أفندي
Şayeste	شهيرة
Cemile	جميلة
Nesrin	سهيلة
Katya	كاتيا
Arsen Ziyagil	إنعام زياكيل
Elif	بشرى

Tablodan da anlaşılacağı üzere dizideki isimlerin bazıları Türkçeye Arapçadan geçmiş isimlerdir. Bu isimlerin pek çoğu Arapça dublajlı versiyonda da aynı şekilde kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu isimleri tekrar stratejisi bağlamında değerlendirmek makro stratejiler kapsamında yabancılaştırma stratejisinin gereksiz yere yükselmesini sağlayacaktır. Hâlbuki bu isimler iki kültür havuzunda da yer alan isimlerdir. Bundan dolayı Adnan, Nihal, Nihat, Hilmi, Beşir, Süleyman ve Cemile isimleri istatistiksel olarak yanlış anlaşılmaya yol açılmaması amacıyla verilerin dışında tutulmuştur. Verilere dahil edilen isimlerin istatistikleri ise şekil 10’da görülmektedir.

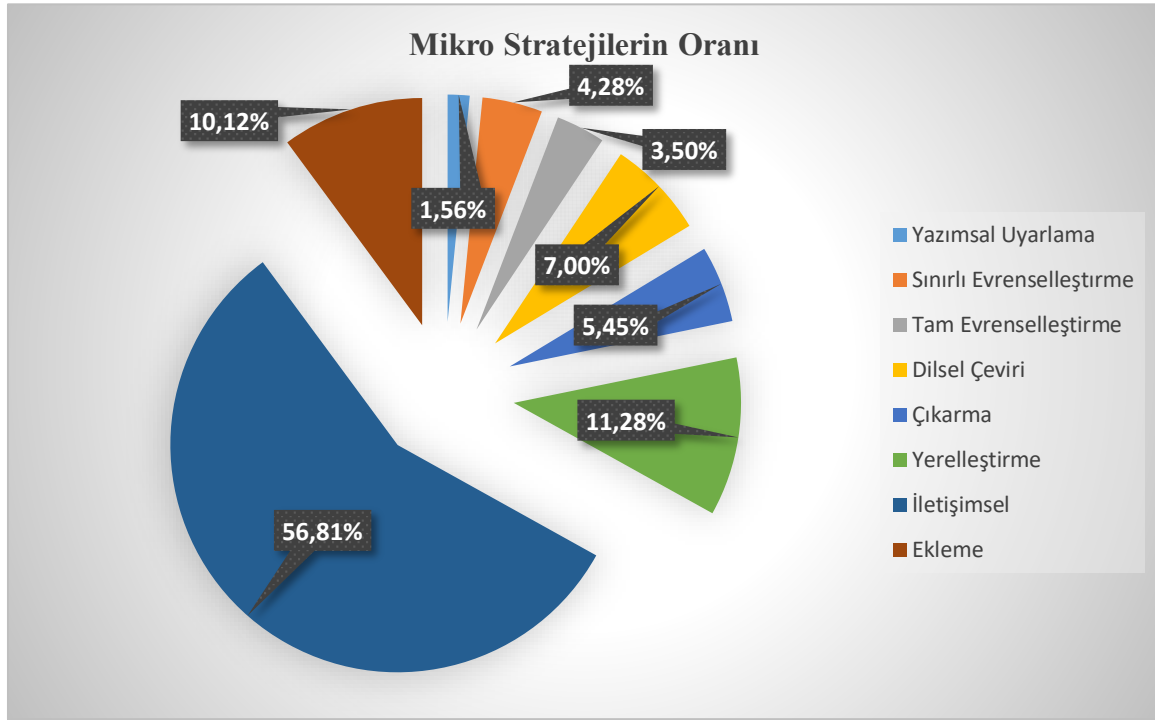

Şekil 10. Özel isimlerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Deyim ve Kalıp İfadeler Kodu için İstatistiksel Veriler

Bir çevirmenin yazımsal ya da görsel-işitsel alanlar üzerinde çalışırken tamamlaması gereken en zorlu görevlerden biri de deyim ve kalıp ifadelerin çevirisidir. Genel olarak ifade etmek gerekirse deyim ve kalıp ifadeler sözlüklerde kolayca karşılığı bulunan diğer kelimeler gibi değildir. Bu tür ifadelerin çevirisinde süreç daha zordur çünkü çoğu zaman deyim ve kalıp ifadelerin içindeki kelimeler ile verilen anlamlar farklı olabilmektedir. Ayrıca bu tür ifadelerde bir kültürün, tarihi, coğrafyası, kültürel çağrışımları ifade eden öğeler bulunmaktadır. *Aşk-ı Memnu* dizisinin izlenilen bölümlerinde “Deyim ve Kalıp İfadeler” kodu kapsamında 257 adet kültürel öge bulunmuştur. Bu ifadelerin büyük çoğunluğu iletişimsel strateji ile Arapçaya aktarılmıştır. Ayrıntılı istatistiksel bilgi şekil 11’de verilmiştir. Şekil 11’deki veriler Venuti’nin yerileştirme ve yabancılaştırma stratejileri

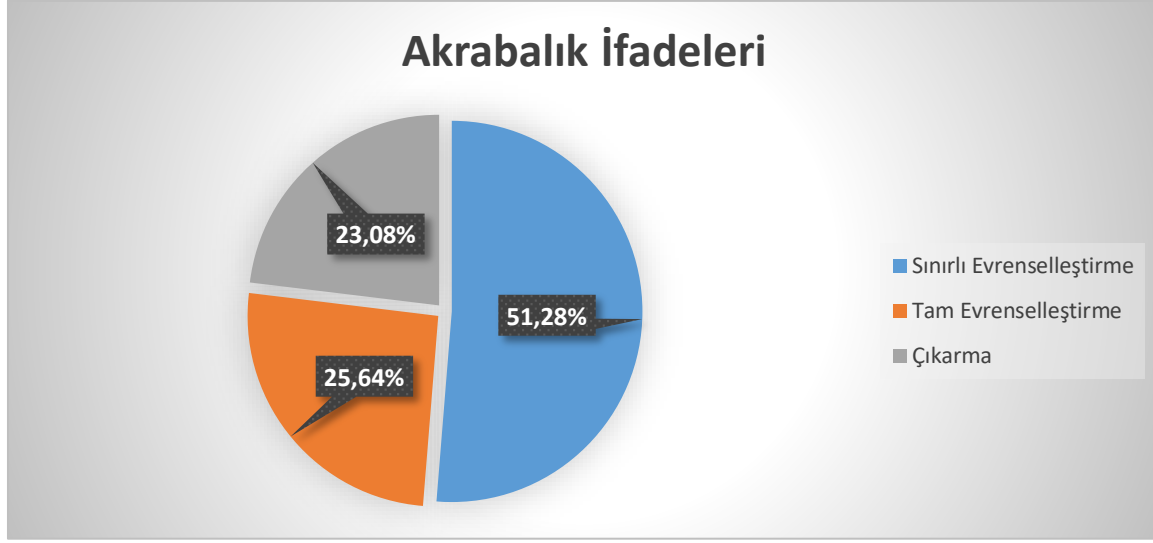
bağlamında incelendiğinde ise, çevirmenlerin yabancılaştırma stratejilerini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 11. Deyim ve kalıp ifadelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Akrabalık İfadeleri Kodu için İstatistiksel Veriler

İnsanlar, kendi kültürlerine ait olma duygusuna yönelik güçlü bir ihtiyaç duyarlar. Bunun bir sonucu olarak, akrabalık bağları ve aile bağları da bu bağlamda önemli bir rol oynamaktadır. Türk kültüründe ise bu kavramlara daha fazla yer verildiği için akrabalık ifadeleriyle ilgili kelime sayısı son derecede fazladır. Ayrıca Türk kültüründe bu tür ifadeler sadece akrabalar için değil, akraba olmayanlar için de kullanılmakta ve çeşitli günlük bağlamlarda muhatap olunan kişiyle iletişimi başlatmak için kullanılmaktadır. Dolayısıyla *Aşk-ı Memnu* dizisinde akrabalık ifadeleri çokça geçmektedir fakat bu akrabalık ifadelerinin hepsi kültürel öğeler bağlamında değerlendirilmemiştir. Bu bağlamda değerlendirilen 39 ögeye ilişkin ayrıntılı bilgi Şekil 11’de verilmiştir. Şekil 11’deki veriler Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında incelendiğinde ise, çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 12. Akrabalık ifadelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Sosyal Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler

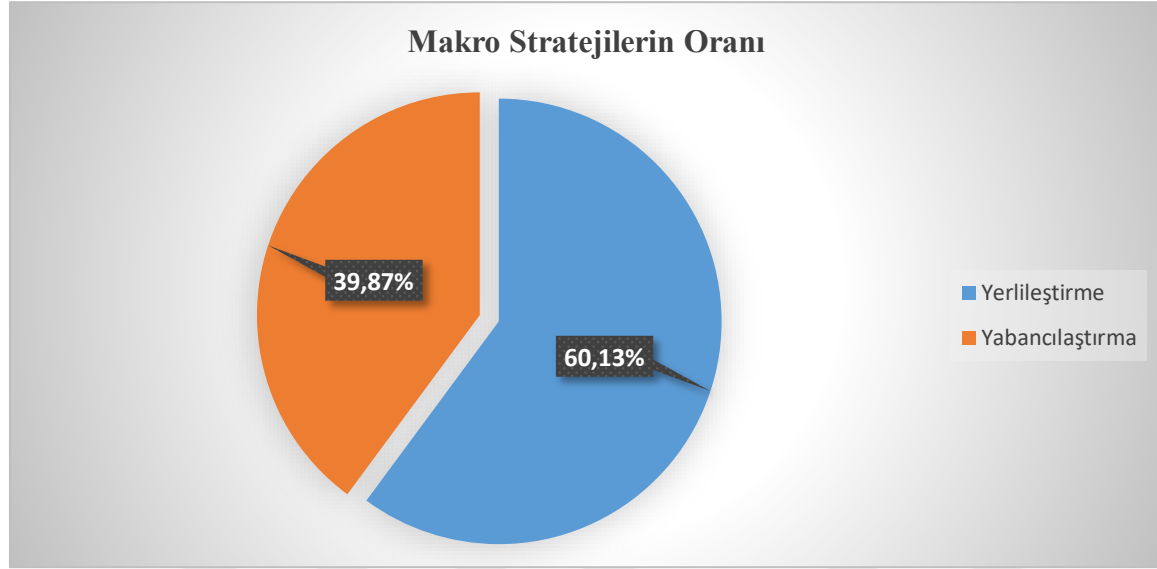
Sosyal kültüre özgü öğeler kapsamında 464 adet kültürel öge bulunmuştur. Bu öğelerin Arapçaya aktarılmasında en fazla tercih edilen stratejiler iletişimsel strateji (147 ögenin aktarımında) ve Yerelleştirme stratejisi (145 ögenin aktarımında) olmuştur. Ayrıntılı bilgi Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7

Sosyal Kültüre Özgü Öğeler Teması Kapsamında Yer Alan Kültürel Öğelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı

Sosyal kültür	Çeviri Stratejileri									Toplam
	Tekrar	Yazımsal Uyarlama	Dilsel Çeviri	İletişimsel Çeviri	Eş Anlamlılık	Sınırlı Evrenselleştirme	Tam Evrenselleştirme	Yerelleştirme	Çıkarma	
İş Hayatı		1		1		3	2			7
Özel Hayat			2				7	1	2	12
Özel isimler		13						115	21	149
Deyim ve Kalıp İfadeler		4	18	146		11	9	29	14	257
Akrabalık İfadeleri						20	10		9	39
Toplam		18	20	147		34	28	145	46	464

Tablo 7 Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında sosyal kültüre ilişkin öğelerin çevirisinde yerleştirme stratejisinin daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifadeyle çevirmenlerin bu tercihleri kaynak kültürü hedef kültüre yaklaştırmıştır. Yani çevirmenler daha az görünür olmayı tercih etmişlerdir. Yerleştirme ve Yabancılaştırma stratejilerinin kullanım oranlarına ilişkin bilgi şekil 13'tedir.

Şekil 13. Sosya kültür kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.

Aşk-ı Memnu Dizisinde Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Kültüre Özgü Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular

“Siyasi ve idari konular” ile “Sanatsal konular” Newmark’ın kültürel öğeler sınıflandırmasında yer aldığından dolayı verilerin toplanmasından önce belirlenen kodlardır. Verilerin toplanmasının ardından ise Newmark’ın “Dini Konular” olarak adlandırdığı kodun “İnanca İlişkin Konular” olarak değiştirilmesi araştırmacı tarafından uygun görülmüştür. Bunun nedeni, veri havuzunda batıl inanç olarak kabul edilen çokça ifadenin bulunması olarak gösterilebilir. Dolayısıyla daha kapsamlı olan inanç ifadesi kod olarak belirlenmiştir. Bu tema altındaki kodlar ve kodlara ilişkin örneklerle birlikte kodların görülme sıklığını belirten frekans değerlerinin bulunduğu kodlama şeması tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Kültürel Ögeler için Kodlama Şeması

Tema	Kod	Örnekler	Frekans
Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlar	İnanca İlişkin Konular	Allah rahatlık versin.	382
	Siyasi ve İdari Konular	Belediye başkanımın bana verdiği yetkiye dayanarak, sizleri karı koca ilan ediyorum.	5
	Sanatsal Konular	Ben senin yerinde olsam gitmişken yeni yıla da orda girerim, ne güzel olur, Katalan meydanı cıvıl cıvıl, rengârenk, sokaklarda çılğınca tutkuyla Flamenko yaparlar, süper	8
	Toplam		395

Örnek 1

Kaynak Metin	Allah rahatlık versin (19. bölüm 00:40:11)
Hedef Metin	تصبحو على خير (36. bölüm 00:37:41)
Geriye Çeviri	İyi geceler.

Elde edilen verilerin incelenmesi sonucunda inanca ilişkin ögeler söz konusu olduğunda kaynak metinlerin hedef metne aktarılmasında en fazla tercih edilen stratejinin Aixelà'nın ekleme stratejisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arapların günlük hayatta sık sık “Allah, inşallah, maşallah” gibi ifadeler bu durumun en büyük etkenleri olarak söylenebilir. Bu örnekte ise çevirmenlerin tercihi, inançla ilgili ögeyi aktarmamaktan yana olmuştur. Fakat kaynak dilde geçen bazı inanca ilişkin ögelerin aktarılmadığı da elde edilen veriler arasındadır. Bu örnekte de çevirenlerin tercihi Aixelà'nın çıkarma stratejisinden yana olmuştur.

Örnek 2

Kaynak Metin	Belediye başkanımın bana verdiği yetkiye dayanarak, sizleri karı koca ilan ediyorum. (4. bölüm 01:30:16)
Hedef Metin	بناء على الصلاحيات الممنوحة لي بموجب القوانين والانظمة اعلن هذا الزواج (7. bölüm 00:36:46)
Geriye Çeviri	Yasa ve yönetmeliklerin bana verdiği yetkiye dayanarak bu evliliği ilan ediyorum.

Belediye yönetiminin en üst düzey yöneticisi ve yasal temsilcisi olan belediye başkanının Türkçe Sözlük'teki tanımı “Belediye teşkilatını yöneten kimse, belediye reisi” şeklindedir (TDK, 2011, s. 298). Dizi pek çok Arap ülkesinde yayınlandığı için çevirmenlerin tercihi bu örnekte Aixelà'nın tam evrenselleştirme stratejisinden yana olmuştur. Bu tercih nedeniyle

hedef kitlenin anlam karmaşası yaşamayı önlenmiş olmuştur. Bu bilgi ışığında çevirmenlerin kaynak kültürü, hedef kültüre yaklaştırdıklarını söylemek mümkündür.

Örnek 3

Kaynak Metin	Ben senin yerinde olsam gitmişken yeni yıla da orda girerim, ne güzel olur, Katalan meydanı cıvıl cıvıl, rengârenk, sokaklarda çılgınca tutkuyla Flamenko yaparlar, süper (15. bölüm 01:15:33)
Hedef Metin	أي، أنا لو مكانك، رايح و رايح كنت بقضي راس السنة، قديه حلو، بتكنو الألعاب النارية معباية الشوارع من كل الألوان، الكل مبسوط وعم يرقص الفلامينكو، شو حلو (29. bölüm 01:09:44)
Geriye Çeviri	Evet, senin yerinde olsam gider yeni yılı orda geçirirdim, ne güzel, havai fişekler, rengarenk sokaklarla, herkes mutlu ve flamenko yapıyorlar, ne güzel.

Flamenko, Güney İspanya'nın çeşitli geleneksel müzik geleneklerine dayanan, Endülüs bölgesinin alt kültüründe oluşan bir sanat formudur, daha geniş bir anlamda ise, güney İspanya'da bulunan bir dizi modern ve tarihi müzik tarzı için bir kullanılan bir ifadedir. Roman etnik kökeninin etkileri olmasına rağmen Flamenko'nun tarzı bariz bir şekilde Endülüs kültürüne aittir (Hayes, 2009; Leblon, 2003). Çevirmenlerin Flamenko ifadesini “الفلامينكو” olarak aktarmaları, Aixelà'nın çeviri stratejileri bağlamında ele alındığında yazımsal uyarlama olarak ifade edilebilir.

Örnek 4

Kaynak Metin	Nazara geldiniz (20. bölüm 00:49:06)
Hedef Metin	اكيد صايبتك عين (39. bölüm 00:06:56)
Geriye Çeviri	Kesin göze geldiniz.

Dilimize Arapçadan geçmiş olan nazar, bir kişinin veya bir şeyin başına kötü bir şey gelmesine neden olduğu düşünülen bir bakıştır. Türkçe Sözlük'teki anlamı ise “isim Belli kimselerde bulunduğu inanılan, kıskançlık veya hayranlıkla bakıldığında insanlara, eve, mala mülke hatta cansız nesnelere kötülük verdiği inanılan uğursuzluk, göz” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1755). Arapçada ise genellikle nazar değmek “إصابة العين” olarak kullanılmaktadır. Çevirmenlerin bu aktarımı Aixelà'nın sınırlı evrenselleştirme stratejisi kapsamında değerlendirilebilir.

Örnek 5

Kaynak Metin	Ya yazık sana ya yalnız kaldın (3. bölüm 01:06:00)
Hedef Metin	يا الله معقول تضل لوحك بالبيت (5. bölüm 00:16:45)
Geriye Çeviri	Hay allah evde bir başına kaldın.

Mensup oldukları dinden bağımsız olarak Arapların günlük konuşmalarında sık sık “Allah” “inşallah” vb. inanca ilişkin ifadeler kullanması gerçeğinden yola çıkan tercümanlar

örnekteki cümleyi Arapçaya aktarırken de “يا الله” ifadesini eklemeleri Aixelà’nın bağımsız ekleme stratejisini tercih ettikleri olarak yorumlanabilir.

Örnek 6

Kaynak Metin   Seneye o kupayı sen kaldıracaksın (11. bölüm 00:25:03)
Hedef Metin   انشاء الله المرة الجاي انت رح تأخذ الكأس (20. bölüm 00:17:27)
Geriye Çeviri   İnşallah gelecek sefer kupayı sen alacaksın.

Bu örnekte ise yine Arap coğrafyasının günlük hayatında sıkça kullandığı bir ifade olan “İnşallah” ifadesini ekleyen çevirmenler kaynak kültürü hedef kültüre yaklaştırmayı hedeflemişlerdir.

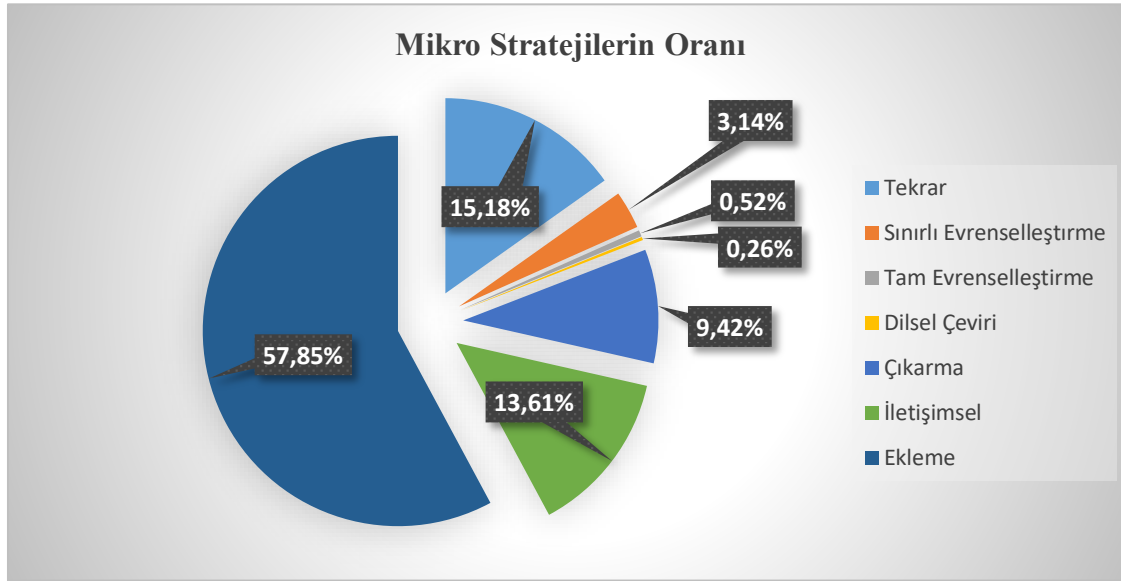
Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara ilişkin Kültüre Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler

Bu bölümde kuruluşlar, gelenekler, etkinlikler ve kavramlara ilişkin kültüre özgü öğeler temasının kodlarının aktarılmasında kullanılan çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgiler verilecektir.

İnanca İlişkin Konular Kodu İçin İstatistiksel Veriler

Gerek dini inanışlar gerekse batıl inançlar bir toplumun kültürüyle sıkı sıkıya bağlıdır. Dolayısıyla iki kavram da birbirinden beslenen değerlerdir. Buradan yola çıkarak inanca ilişkin öğelerin büyük çoğunluğu kültürel öğeler bağlamında kabul edilmektedir. Ayrıca hangi dine mensup olursa olsun, Arapların çoğunun günlük konuşmasında inanca ilişkin öğelere bolca rastlanmaktadır. Türk kültürü de Arap kültüründe olduğu gibi temel olarak İslam dininden etkilendiği için bu iki kültürde de benzer kullanımlar bulunmaktadır. Dolayısıyla “Allah Allah”, “Maşallah” ve “İnşallah” gibi inanca ilişkin kültürel öğelerin iki dilde de kullanımına çokça şahit olunmaktadır. Söz konusu bu ifadelerin Arapçaya “tekrar stratejisi” ile aktarıldığı örnekler mikro stratejiler bağlamında değerlendirmeye alınmıştır fakat makro stratejiler bağlamında değerlendirilmesi yerlileştirme ve yabancılaştırma anlamında yanıltıcı olacağından dolayı değerlendirme dışı tutulmuştur. İnanca ilişkin kültürel öğelerin ayrıntılı istatistiksel verileri şekil 14’te sunulmuştur. Şekildeki veriler incelendiğinde çevirmenler tarafından en fazla tercih edilen stratejinin bağımsız ekleme stratejisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tekrar stratejisi ise en fazla tercih edilen ikinci strateji olmuştur. Kaynak metinlerdeki bazı ifadelerin Arapçaya aktarılmamasına rağmen en fazla kültürel öge inanca ilişkin öğelerde bulunmaktadır. Tablodaki veriler Venuti’nin

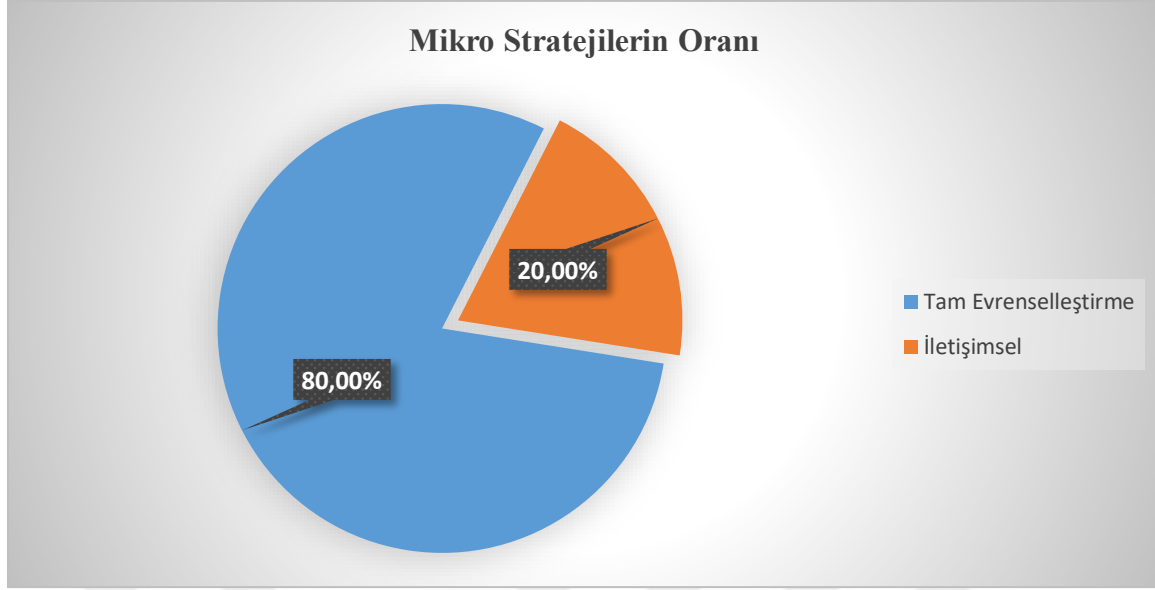
yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında incelendiğinde çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini çok daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır.

Şekil 14. İnanca ilişkin ögelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Siyasi ve İdari Konular Kodu İçin İstatistiksel Veriler

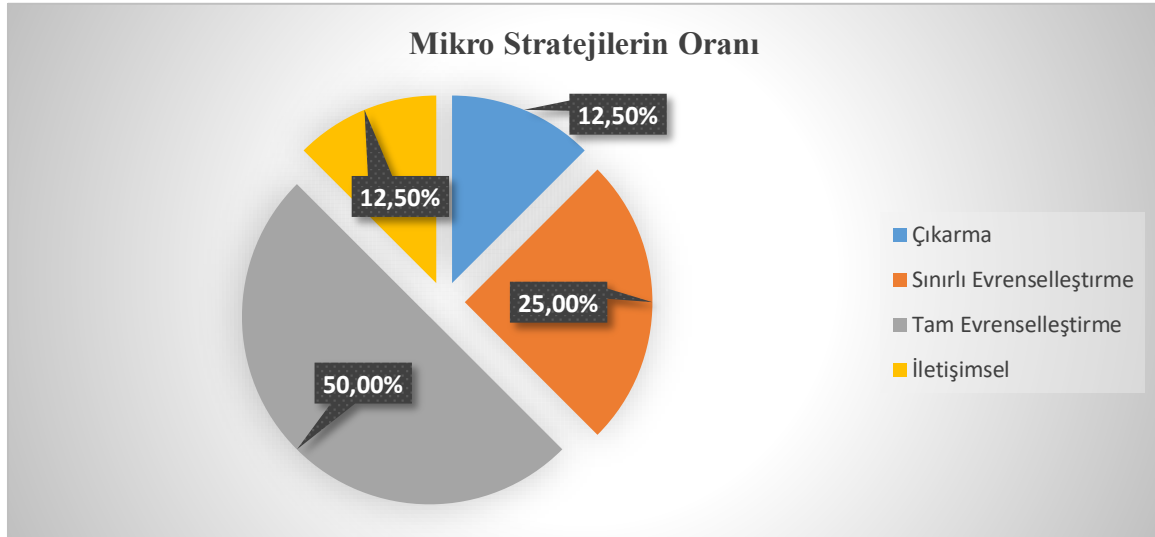
Bir devleti yöneten idari bürokrasi, yasa koyucular, yöneticiler gibi ifadelerin bazıları kültürel ögeler kapsamında değerlendirilebilir. Bunlara ek olarak gönüllülük esasına dayalı kuruluş, dernek ve uluslararası kuruluşların isimleri kültürel ögeler bağlamında ele alınabilir. *Aşk-ı Memnu* dizisindeki diyaloglar, daha önce de ifade edildiği üzere tipik günlük konuşmalardan oluşmaktadır dolayısıyla “Siyasi ve İdari” konulara ilişkin 5 kültürel öge elde edilmiştir. Şekil 15, bu ögelerin aktarımı sürecinde kullanılan mikro çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgileri içermektedir. Şekil 15’teki veriler Venuti’nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri ışığında incelendiğinde, çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerini daha sık kullandıkları görülmektedir.

Şekil 15. Siyasi ve idari öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Sanatsal Konular Kodu İçin İstatistiksel Veriler

Sanat genel ve kapsamlı bir ifade olmasının yanı sıra kültürel olarak da farklılıklar gösteren bir kavramdır. Bazı sanatlar belli bir kültür içinde doğup evrenselleştikleri için genel olarak kültürel bağlamlar barındırabilmektedirler. Şekil 16, bu öğelerin aktarımı sürecinde kullanılan mikro çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgileri içermektedir. Şekildeki veriler Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri doğrultusunda incelendiğinde, çevirmenlerin yerleştirme stratejilerini daha sık kullandıkları görülmektedir.

Şekil 16. Sanatsal öğelerin aktarımında kullanılan mikro stratejilerin oranı.

**Venuti'nin Yerlileştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında
Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara İlişkin Ögeler Teması için
İstatistiksel Veriler**

Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara özgü ögeler kapsamında 395 adet kültürel öge bulunmuştur. Bu ögelerin Arapçaya aktarılmasında en fazla tercih edilen stratejiler Bağımsız ekleme (221 ögenin aktarımında), tekrar (58 ögenin aktarımında) ve iletişimsel stratejiler olmuştur. Ancak inançlara ilişkin “Allah Allah”, “Maşallah”, “İnşallah” vs. gibi kültürel ögelerin tekrar stratejisiyle aktarılmış olanların makro stratejiler bağlamında değerlendirmeye tabi tutulması yanıltıcı sonuçlar vereceğinden dolayı değerlendirmeye alınmamıştır. Ayrıntılı bilgi tablo 9’da verilmiştir.

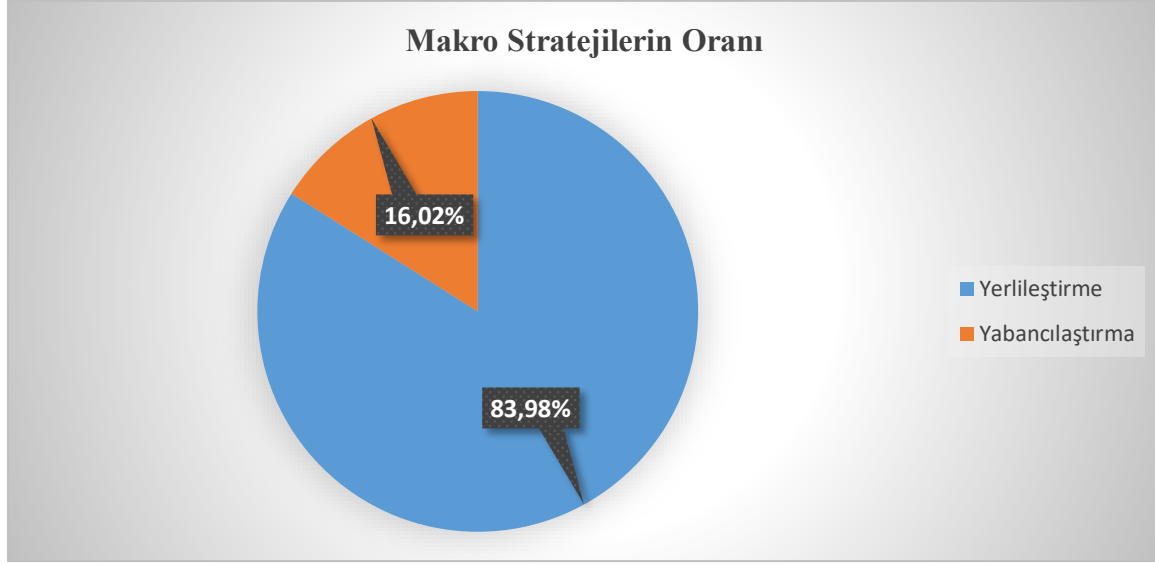
Tablo 9

Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlar Kapsamında Yer Alan Kültürel Ögelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı

	Çeviri Stratejileri									Toplam
	Tekrar	Yazımsal Uyarlama	Dilsel Çeviri	İletişimsel Çeviri	Eş Anlamlılık	Sınırlı Evrenselleştirme	Tam Evrenselleştirme	Yerelleştirme	Çıkarma	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Konular	58*		1	52		12	2		36	221
Siyasi ve İdari Konular				1			4			5
Sanatsal Konular			1			2	4		1	8
Toplam	58		2	53		14	10		37	221
										395

* Makro stratejiler kapsamında toplama dâhil edilmemiştir.

Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi çerçevesinde Tablo 9 dikkate alındığında Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlara ilişkin kültürel ögelerin çeviri sürecinde yerlileştirme stratejisinden daha sık yararlanıldığı tespit edilmiştir. Başka bir ifadeyle, çevirmenlerin daha az görünür bir profile sahip olmayı tercih ettikleri söylenebilir. Şekil 17, yerlileştirme stratejisinin ve yabancılaştırma stratejisinin kullanılma sıklığına ilişkin verileri göstermektedir.

Şekil 17. Kuruluşlar, Gelenekler, Etkinlikler ve Kavramlar kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.

Aşk-ı Memnu Dizisinde Jest-Mimik ve Alışkanlıklara İlişkin Kültürel Öğeler ve Kullanılan Stratejilere İlişkin Bulgular

Verilerin incelenmesi esnasında “sevinme”, “onaylama”, “üzülme”, “uyarma”, “reddetme”, “şaşıрма” ve “sitem” gibi kodlar elde edilmiştir. Jest-mimik ve alışkanlıklar teması altında yer alan bu kodlara ilişkin örneklerle birlikte kodların görülme sıklığını gösteren frekans değerlerinin bulunduğu kodlama şeması tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Jest-mimik ve Alışkanlıklara Özgü Öğeler İçin Kodlama Şeması

Tema	Kod	Örnekler	Frekans
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	Sevinme	Oh ya bi an ödüm patladı	12
	Onaylama	Hay hay, çok memnun oluruz	10
	Üzülme	Vah vah, vah ki ne vah	8
	Uyarma	Şişş dikkatli ol, odaya böcek yerleştirmiş olabilir.	8
	Sitem ve Kınama	Car car car, telefonların arkası kesilmiyor.	13
	Reddetme	Cık, yok almicam ben	4
	Şaşıрма	Oo, sonra giy de göreyim	8
	Diğerleri		10
	Toplam		73

Örnek 1

Kaynak Metin	Oh ya bi an ödüm patladı (12. bölüm 01:21:36)
Hedef Metin	أوه يا، فجأة أجتني الجمدة (23. bölüm 00:34:58)
Geriye Çeviri	Oh ya beynim dondu birden.

Jest ve mimikler, kaş, göz, ağız ve yüz hareketleriyle bir duygunun veya düşüncenin ifade edilmesidir. Ayrıca sözel olarak ifade edilen bir duygu veya düşüncenin pekiştirilmesi için de kullanılır. Sözlükteki anlamlarına değinilecek olursa jest “Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket” (TDK, 2011, s. 1245) olarak tanımlanırken mimik ise “Duyguları, düşünceleri belirtecek biçimde yüzde beliren kıvrımları, hareketler” olarak ifade edilmiştir (TDK, 2011, s. 1685). “Hayhay” “cık”, “hıhı” veya “oh ya” gibi bazı ünlem ifadelerin de jest ve mimiklerin pekiştirilmesi için sıkça kullanılan ifadeler olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla araştırmanın odağındaki kaynak görsel-işitsel bir ürün olduğu için bu ifadeler de jest ve mimikler teması içinde ele alınmıştır. Bu örnekte ise sevinme ifade eden oh ya ifadesinin Arapçaya yazımsal uyarlama stratejisiyle aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Örnek 2

Kaynak Metin	Hayhay, çok memnun oluruz. (4. bölüm 00:37:58)
Hedef Metin	اهلا و سهلا، اكثير بتتبسطي (6. bölüm 00:22:28)
Geriye Çeviri	Tabi ki, çok mutlu olurum.

Hayhay, onaylama, tasdik etme, kabul etme gibi anlamları barındıran jest ve mimiklerin ifade edilmesi durumlarında kullanılan bir ünlem olarak tanımlanabilir. Türkçe Sözlük'teki anlamı ise "İsteyerek, seve seve, elbette" anlamlarında onama bildiren bir söz" olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1070). “اهلا و سهلا” ifadesi ise “merhaba”, “hoş geldin” ve “tabii ki” gibi anlamlara gelir. Dolayısıyla çevirmenler bu örnekte yerelleştirme stratejisi kullanmışlardır.

Örnek 3

Kaynak Metin	Vah vah, vah ki ne vah (5. bölüm 00:45:12)
Hedef Metin	لك آه، والله حرام (8. bölüm 00:38:35)
Geriye Çeviri	Vah sana, valla yazık.

Vah vah ifadesi, acıma ve üzülmeye gibi duyguları ifade eden jest ve mimiklerin aktarılması esnasında kullanılan ünlemidir. Vah ünleminin pekiştirilmiş bir versiyonudur. Vah ünleminin Türkçe Sözlük'teki tanımı ise “*ünl* Yazık anlamında söylenen bir söz” şeklindedir (TDK, 2011, s. 2464). Arapların benzer durumlarda kullandığı bazı ifadeler şunlardır, “يا حرام”, “والله حرام”. Bu örnekte çevirmenlerin çevirmenlerinin tercihlerinin Aixelà'nın yerelleştirme stratejisi bağlamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

Örnek 4

Kaynak Metin Şışşş şışş şış dikkatli ol, odaya böcek yerleştirmiş olabilir. (8. bölüm 00:39:23)

Hedef Metin ششش انتبهی، يمكن حاطين أجهزة تنصت بالغرفة (14. bölüm 00:38:07)

Geriye Çeviri Şşş dikkat et, odaya dinleme cihazı koymuş olabilirler.

Genelde seslenme, uyarma gibi durumlarda kullanılan jestlerin pekiştiricisi olarak tanımlayabileceğimiz “şışş” ifadesi “hişt” veya “hiş” olarak da kullanılmaktadır. “Hişt” ifadesinin tanımı ise güncel Türkçe Sözlük'te “*ünl. tkz. Hey, bana bak, sana söylüyorum anlamında kullanılan bir seslenme sözü, hiş*” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 1105). Arap kültürünün aşına olduğu bir ifade olması dolayısıyla tercümanların bu ünlemi aktarmada Aixelà'nın yazımsal uyarlama stratejisiyle aktardıkları görülmektedir.

Örnek 5

Kaynak Metin Car car car, telefonların arkası kesilmiyor (5. bölüm 00:22:45)

Hedef Metin ما عم يهدی تلفون ولا لحظا (8. bölüm 00:08:16)

Geriye Çeviri Telefon bir an bile susmuyor.

“Car car” ifadesi “Car car konuşmak”, “cart cart ötmek” çok konuşmak anlamlarına gelen ifadelerin yerine kullanıldığı gibi, örnekte de görüldüğü üzere bir iletişim aracı olan telefonun durmadan çalması gibi durumlarda da kullanılmaktadır. Türkçe Sözlük'teki tanımı ise “Çok ve yüksek sesle, gürültülü bir biçimde konuşmak” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2011, s. 445). Çevirmenlerin bu ifadeyi aktarmamayı tercih etmeleri Aixelà'nın çıkarma stratejisiyle bağdaşmaktadır.

Örnek 6

Kaynak Metin Cık, yok almicam ben (11. bölüm 00:10:52)

Hedef Metin شكرا، انا ما بدي (20. bölüm 00:03:18)

Geriye Çeviri Teşekkürler, istemiyorum.

Genelde olumsuz cevap verme veya kınama gibi jest ve mimiklerin kullanıldığı durumlarda söylenen “cık” ünleminin Türkçe Sözlük'teki anlamı “Yok, olmaz anlamında kullanılan bir söz” olarak geçmektedir (TDK, 2011, s. 460). Bu örnekte ise çevirmenlerin tercihi, Aixelà'nın çıkarma stratejisiyle kapsamında değerlendirilebilir.

Örnek 7

Kaynak Metin Oo, sonra giy de göreyim (14. bölüm 00:59:19)

Hedef Metin والله؟ البسيه مشان اشوفه (27. bölüm 00:10:20)

Geriye Çeviri Valla mı? Giy de göreyim.

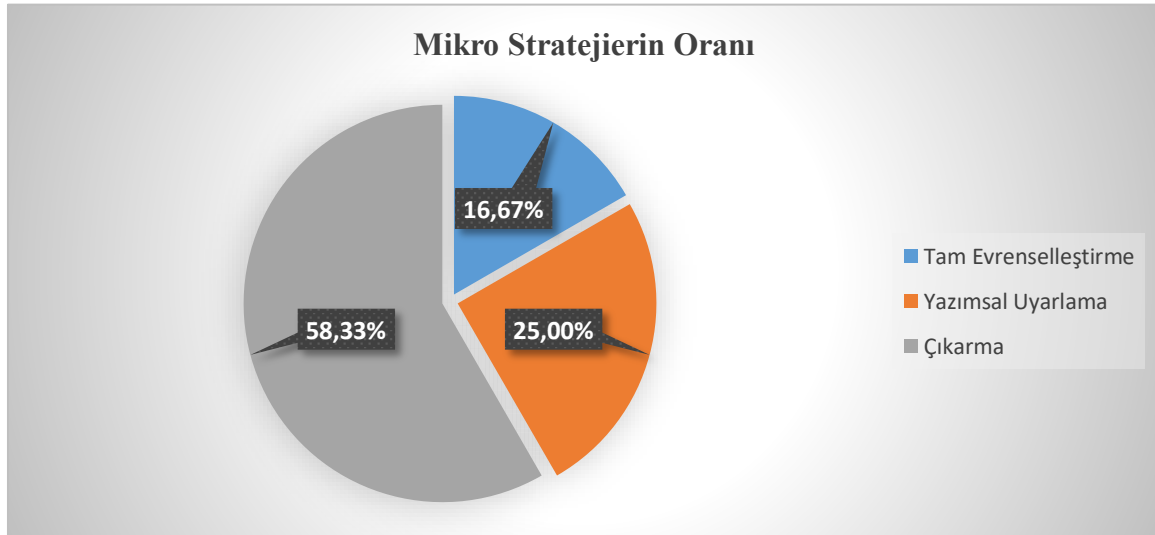
Şaşıрма ve beğenme ifade eden jest ve mimiklerin eşlikçisi tanımlayabileceğimiz bu ünlem çevirmenler tarafından aktarılmamıştır.

Jest-Mimik ve Alışkanlıklara Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel Veriler

Bu bölümde Jest-Mimik ve Alışkanlıklara ilişkin Kültürel Öğeler temasının kodlarının aktarılmasında kullanılan çeviri stratejilerine ilişkin istatistiksel bilgiler verilecektir.

Sevinme Kodu İçin İstatistiksel Veriler

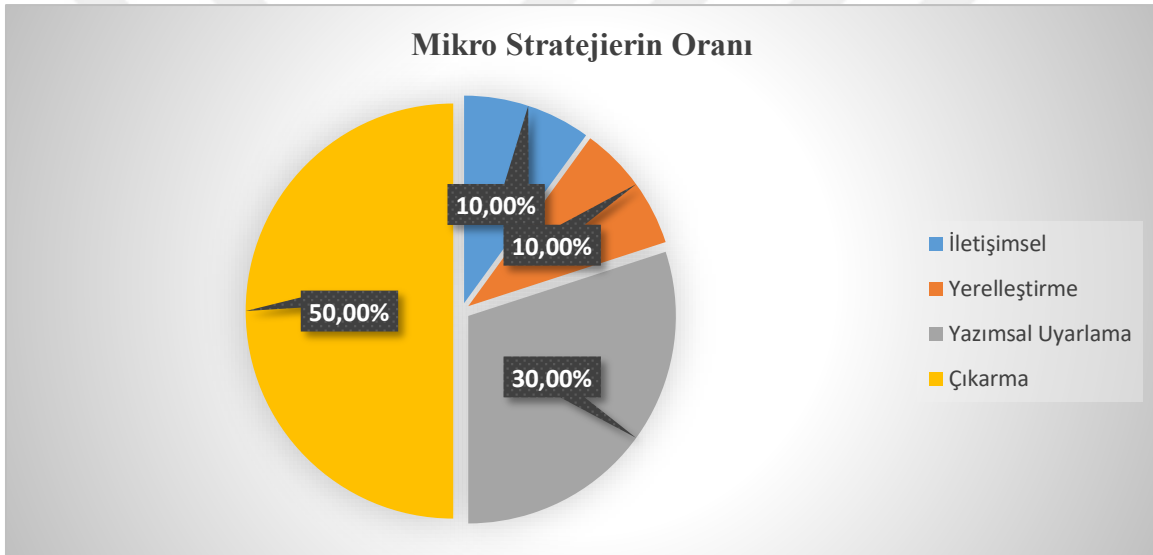
Jest, mimik ve bunların pekiştireçleri olan ünlemler ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Ünlemler genellikle anlamsal değil işlevsel sözcükler olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla bu tür ifadelerin çevirilerinde mana karşılığından ziyade işlevselliğine odaklanılmalı veya görsel-işitsel ürünler söz konusu olduğunda senkrona feda edilerek çıkarılmalıdır. “sevinme” kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde büyük oranda çıkarma stratejisinin tercih edildiği görülmektedir. Bu stratejinin ardından en çok tercih edilen strateji ise yazımsal uyarlama olmuştur. En az tercih edilen strateji ise tam evrenselleştirme stratejisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında “sevinme” kodu bağlamında çevirmenlerin izleyiciyi kaynak kültüre yaklaştırdığını söylemek mümkündür. Şekil 18 mikro çeviri stratejilerinin kullanım oranlarına dair bilgiyi vermektedir.

Şekil 18. Sevinme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Onaylama Kodu İçin İstatistiksel Veriler

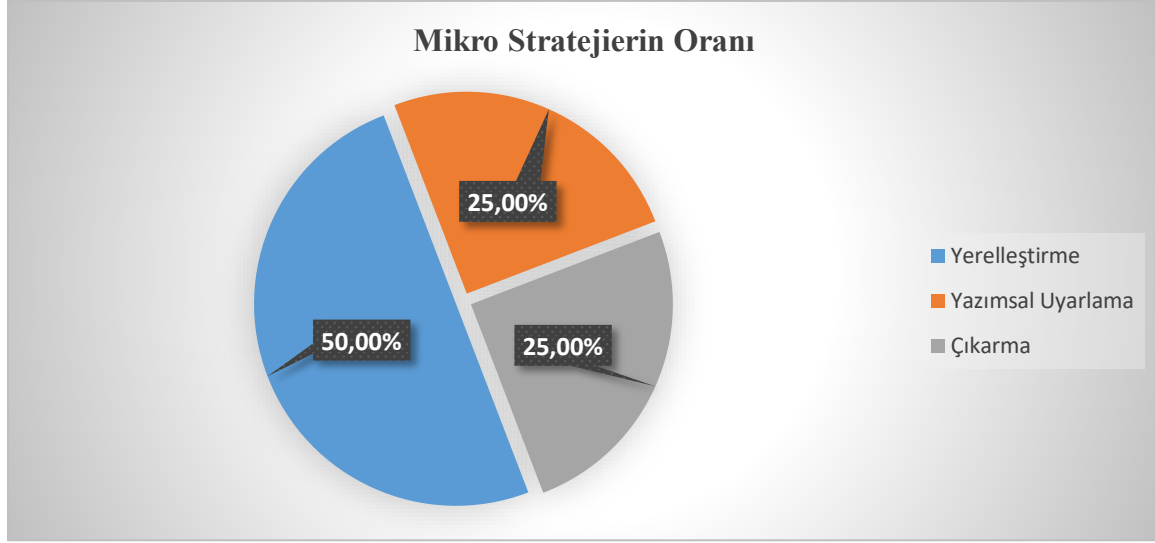
Bir durumu veya soruyu el, baş ve göz gibi organların hareket ettirilmesiyle onaylamanın mümkün olmasının yanı sıra, sadece ünlem ifadeleriyle de bir soruyu onaylamak mümkündür. Hatta jest ve mimikler ünlemlerle aynı anda kullanılarak onay, kabul etme ve tasdik etme ifadeleri gerçekleştirilebilir. Onaylama kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en fazla tercih edilen stratejinin çıkarma stratejisi olduğu görülmektedir. Bu stratejiyi ise yazımsal uyarlama stratejisi takip etmektedir. En az kullanılan stratejiler ise iletişimsel ve yerleştirme stratejileri kullanılmıştır. Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri göz önünde bulundurularak şekil 19 incelendiğinde çevirmenlerin yerleştirme stratejilerini daha fazla tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Şekil 19. Onaylama kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Üzülme Kodu İçin İstatistiksel Veriler

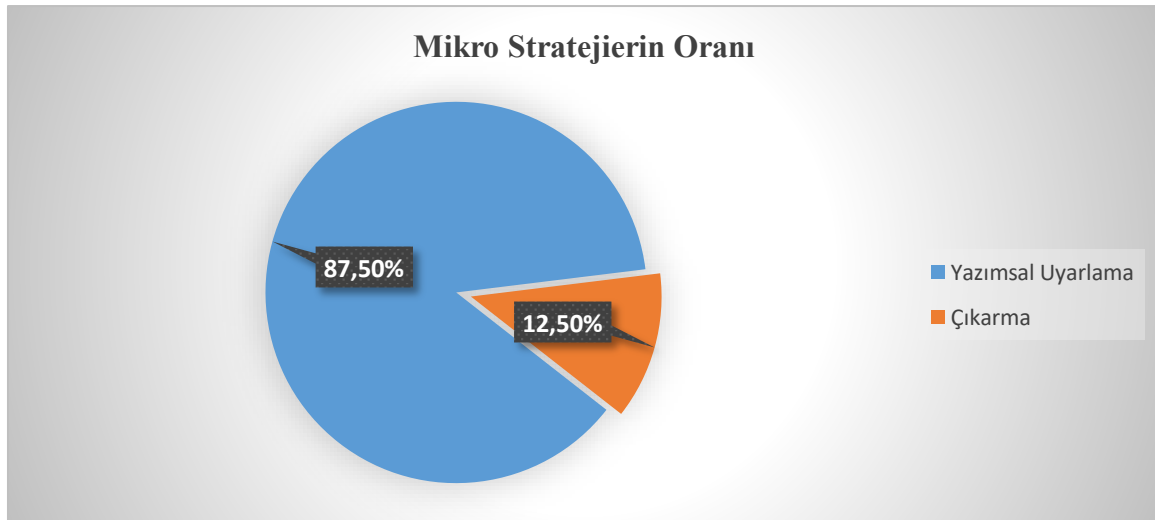
Bir duruma veya olaya üzüldüğü zamanlarda insanlar bazı ünlemler ve sesler kullanırlar. Daha önce belirtildiği gibi, bu sesler ve ünlemler anlamsal olmaktan çok işlevseldir. Üzülme kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en fazla tercih edilen stratejinin yerleştirme stratejisi olduğu görülmektedir. Aşağıda yer alan şekil 20 Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri ışığında incelendiğinde, çevirmenlerin yerleştirme stratejilerini daha çok tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil 20. Üzülme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Uyarma Kodu İçin İstatistiksel Veriler

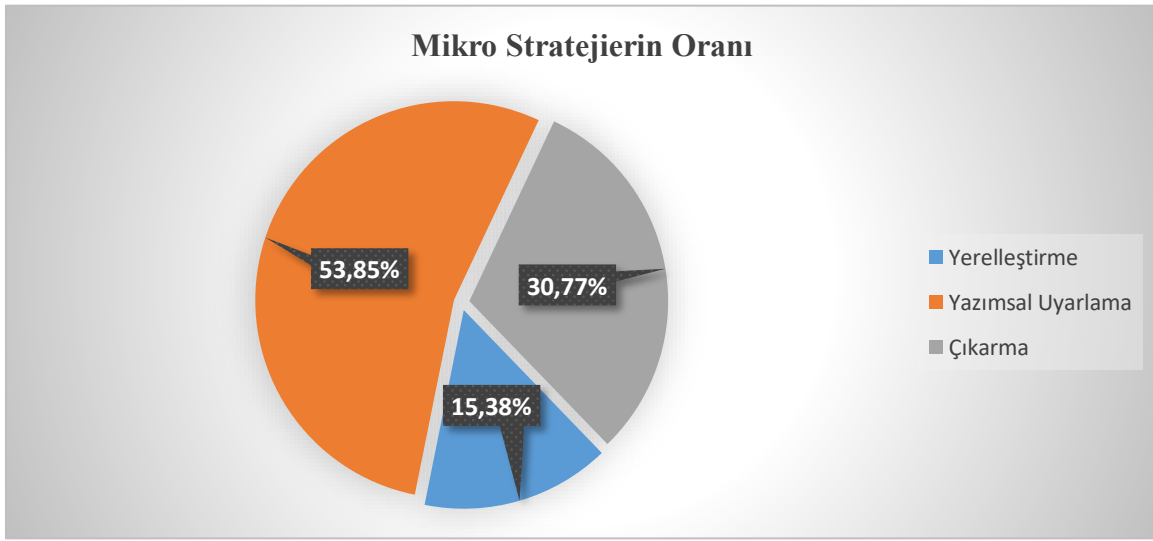
Birçok dilde bir kişiyi veya bir topluluğu uyarmak için insanlar zaman zaman çeşitli işlevsel ünlemler ve sesler kullanırlar. Bu ünlemler ve sesler dilden dile farklılık göstermektedir. Uyarma kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en çok tercih edilen strateji yazımsal uyarlama stratejisi iken en az kullanılan strateji ise çıkarma stratejisi olmuştur. Bu bilgi doğrultusunda şekil 21 Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejileri kapsamında incelendiğinde, çevirmenlerin hedef kitleyi kaynak kültüre yaklaştırdıkları ifade edilebilir.

Şekil 21. Uyarma kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Sitem Kodu İçin İstatistiksel Veriler

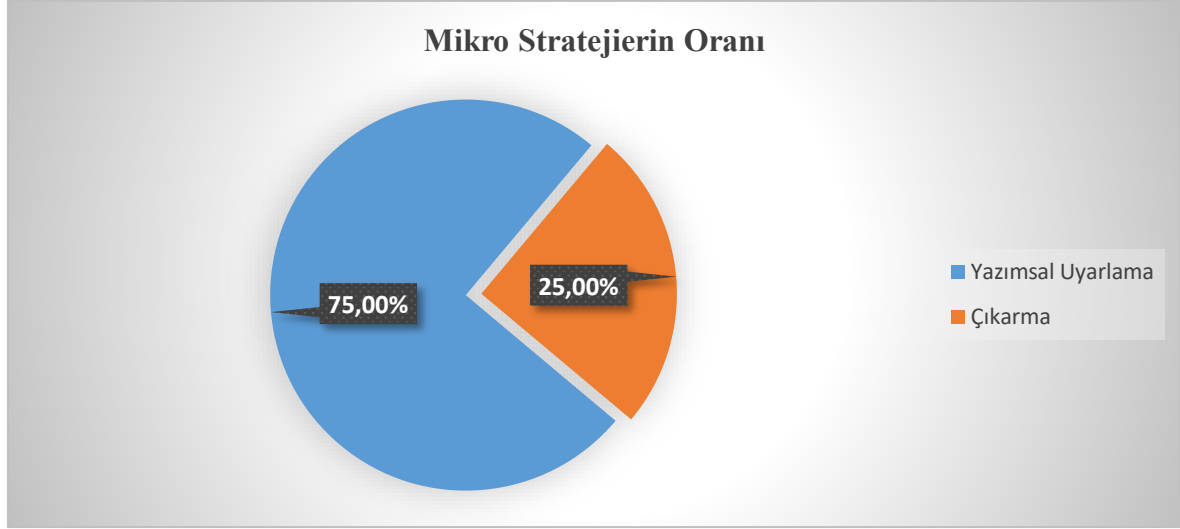
Bazı işlevsel ünlemler ve sesler bazen birkaç dilde bir bireye veya gruba karşı kınamayı belirtmek için kullanılır. Bu durumlar için kullanılan kelimeler ve sesler her dilde farklıdır. “Sitem ve Kınama” kodu bağlamında veriler analiz edildiğinde en fazla tercih edilen stratejinin yazımsal uyarlama stratejisi olduğu görülmektedir. Bu stratejiyi çıkarma stratejisi takip ederken en az kullanılan strateji yerleştirme stratejisi olmuştur. Aşağıda yer alan şekil 22 Venuti’nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri ışığında incelendiğinde, çevirmenlerin yerleştirme stratejilerini biraz daha fazla tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil 22. Sitem kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Reddetme Kodu İçin İstatistiksel Veriler

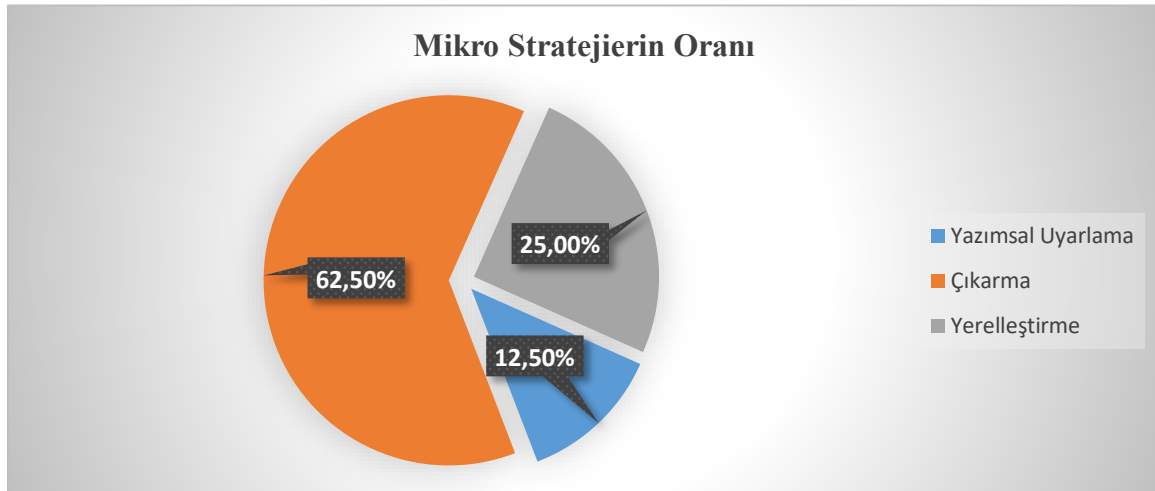
İnsanlar bir teklifi veya bir soruyu reddetmek istediklerinde bazı jest ve mimiklere başvururlar. Bu jest ve mimiklerin pekiştiricisi olarak kullanılan bazı ünlemler mevcuttur. Reddetme kodu bağlamında veri analizi en fazla tercih edilen stratejinin yazımsal uyarlama stratejisi olduğunu göstermektedir. Çıkarma stratejisi ise sadece bir ögenin aktarımını kullanılmıştır. Bu bilgiler doğrultusunda, şekil 23 Venuti’nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri bağlamında incelendiğinde çevirmenlerin dizinin hedef kitlesini kaynak kültüre yaklaştırmayı amaçladıklarını söylemek mümkündür.

Şekil 23. Reddetme kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Şaşırma Kodu İçin İstatistiksel Veriler

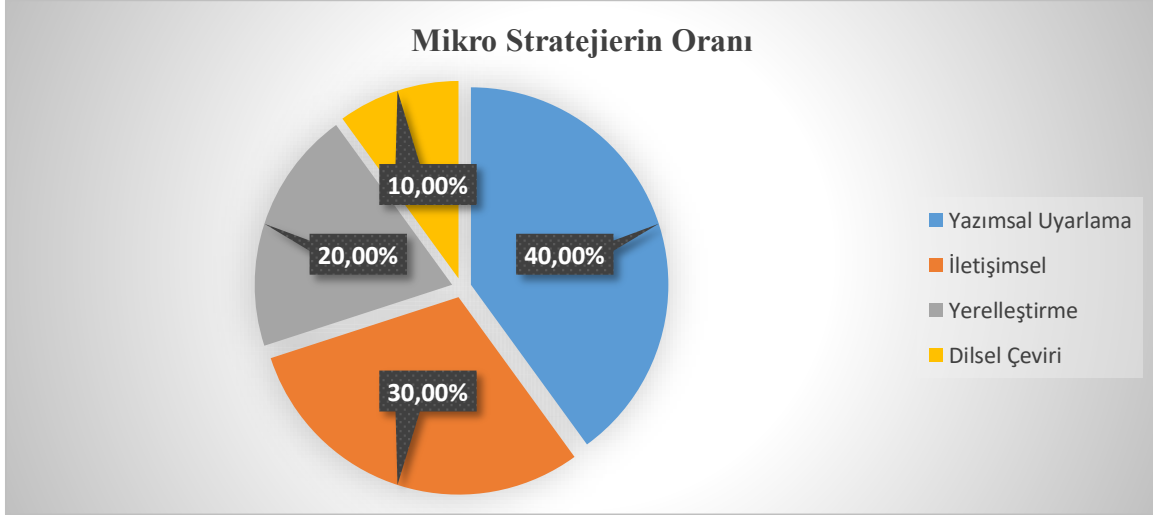
Birçok kültürde insanlar şaşırdıkları durumlarda belli başlı jest, mimik ve ünlemlere başvururlar. Bu ünlemler ve sesler diller arasında farklılık gösterir. Bu yüzden kültürel öğeler bağlamında değerlendirilebilirler. Verilerin “Şaşırma” kodu bağlamında analiz edilmesi en sık kullanılan stratejinin çıkarma stratejisi olduğu görülmektedir. Bu stratejinin ardından yerleştirme stratejisi en sık kullanılan strateji olurken en az kullanılan strateji yazımsal uyarlama stratejisi olmuştur. Aşağıda yer alan şekil 24 Venuti’nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri doğrultusunda incelendiğinde, çevirmenlerin kaynak kültürü Arap izleyicisine yaklaştırdığını söylemek mümkündür.

Şekil 24. Şaşırma kodu kapsamındaki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Diğerleri

Diğer jest ve mimikler incelendiğinde en fazla kullanılan stratejinin yazımsal uyarlama stratejisi olduğu görülmektedir. Bu stratejinin ardından en fazla kullanılan strateji ise iletişimsel çeviri stratejisidir. Aşağıda bulunan şekil 25, Venuti'nin yerleştirme ve yabancılaştırma stratejileri doğrultusunda incelendiğinde, çevirmenlerin yabancılaştırma stratejilerini daha fazla kullandıkları görülmektedir.

Şekil 25. Diğer jest ve mimiklere ilişkin kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro stratejilerin oranı.

Venuti'nin Yerleştirme ve Yabancılaştırma Stratejileri Bağlamında Jest-Mimik ve Alışkanlıklara Özgü Öğeler Teması için İstatistiksel veriler

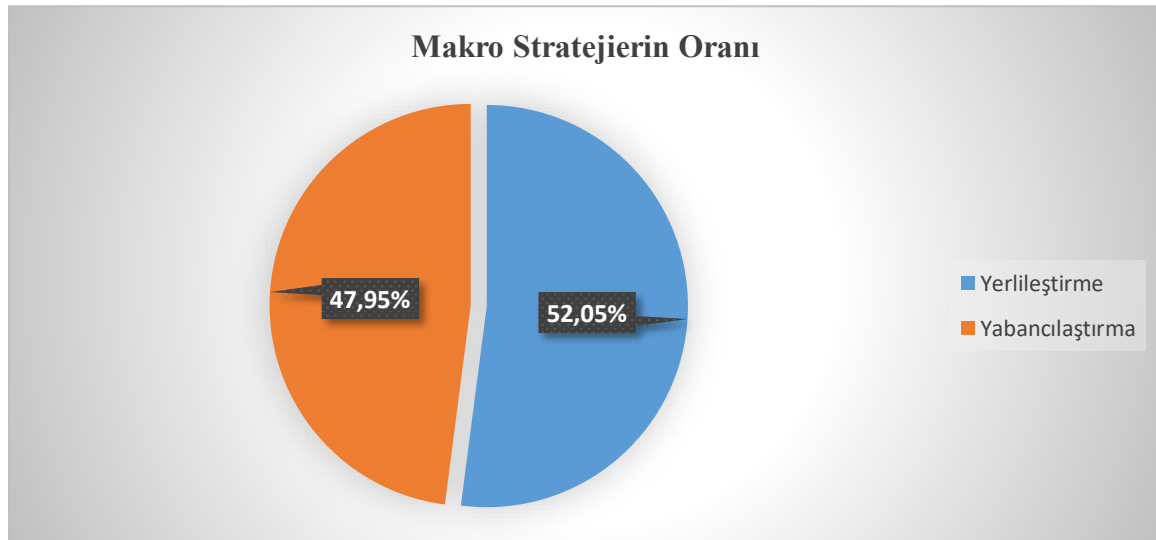
Daha önce de belirtildiği üzere ülkelere ve kültürlere özgü jestler ve mimikler vardır. Bu jest ve mimiklerin pekiştireçleri olan ünlemler de dilden dile, kültürden kültüre farklılık göstermektedir. Ünlemlerin büyük çoğunluğu anlamsal olmaktan çok işlevsel sözcüklerdir. Bu nedenle görsel-işitsel ürünlerin çevirilerinde senkron da söz konusu olduğu için çıkarma stratejisi ve yazımsal uyarlama stratejisi çokça kullanılabilir. Verilerin incelenmesi sonucunda toplamda Jest-Mimik ve Alışkanlıklara özgü öğeler kapsamında 73 adet kültürel öğe elde edilmiştir. Bu öğelerin aktarılmasında en fazla yazımsal uyarlama stratejisi ve çıkarma stratejileri tercih edilmiştir. Ayrıntılı bilgi tablo 11'de görülebilir.

Tablo 11

Jest-Mimik ve Alışkanlıklar Kapsamında Yer Alan Kültürel Öğelerin Çevirisinde Kullanılan Mikro Stratejilerin Frekansı

	Çeviri stratejileri									
	Tekrar	Yazımsal Uyarlama	Dilsel Çeviri	İletişimsel Çeviri	Eş Anlamlılık	Sınırlı Evrenselleştirme	Tam Evrenselleştirme	Yerelleştirme	Çıkarma	Bağımsız Ekleme
Sevinme		3					2		7	
Onaylama		3		1				1	5	
Üzülme		2						4	2	
Uyarma		7							1	
Sitem ve Kınama		7						2	4	
Reddetme		3							1	
Şaşırma		1						2	5	
Diğerleri		4	3	1				2		
Toplam		30	3	2			2	11	25	

Tablo 11 Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejisi bağlamında ele alındığında jest-mimik ve alışkanlıklara ilişkin öğelerin çevirisinde yerlileştirme stratejisinin biraz daha fazla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Makro stratejilerin kullanım oranı şekil 26'da görülebilir.

Şekil 26. Jest-Mimik ve Alışkanlıklar kapsamında yer alan kültürel öğelerin çevirisinde Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma stratejilerini kullanım oranı.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Aşk-ı Memnu dizisindeki kültürel öğelerin hepsi incelendiğinde; en fazla kullanılan stratejinin bağımsız ekleme stratejisi olduğu görülmektedir. Kültürel öğelerin aktarımında 247 defa kullanılan bağımsız ekleme stratejisi en fazla inanca ilişkin öğelerin Arapçaya aktarımında kullanılmıştır. İnanca ilişkin kültürel öğelerin 221’inde kullanıldığı bilgisinden yola çıkarak, Arapların hangi dine mensup olduklarından bağımsız olarak günlük hayatta çokça inanca ilişkin öğeler kullanması sebebiyle çevirmenlerin daha az görünür olmayı tercih ettikleri olarak ifade edilebilir. Örneğin; “Gidelim baba, nolur” (4. bölüm 01:22:34) ifadesini çevirmenler “الله يخليك بابا، بدي روح” (7. bölüm 00:29:05) olarak aktarmışlardır. Bağımsız ekleme stratejisinin diğer kullanıldığı kültürel öğeler ise deyim ve kalıp ifadelerdir. Deyim ve kalıp ifadelerin Arapçaya aktarımında 26 defa kullanıldığı bilgisinden yola çıkarak, çevirmenler kaynak kültürde olmamasına rağmen hedef kültüre deyim ve kalıpsal ifadeler eklemişlerdir. Örneğin; kahve isteyen matmazele Süleyman Efendi’nin cevabı olan “Hemen geliyorum, hemen geliyorum” (6. bölüm 01:04:43) ifadesini çevirmenler “على عيني ورأسي، هلا اجي.” (11. bölüm 00:16:06) olarak aktarmışlardır.

İletişimsel çeviri stratejisi ise en fazla kullanılan ikinci strateji olmuştur. Kültürel öğelerin aktarımında 210 defa kullanılan iletişimsel çeviri strateji en fazla deyim ve kalıp ifadelerin aktarımında kullanılmıştır. Deyim ve kalıp ifadelerin aktarımında 146 defa bu strateji tercih edilmiştir. Örnek olarak ise çevirmenlerin “Hayatım konken muhabbeti bunlar, kulaklarını tıka” (11. bölüm 00:50:58) cümlesini “حبيبتي هادا حديث نسوان، اسمعي ولا تصدقي” olarak aktarmaları gösterilebilir. İnanca ilişkin öğelerin aktarılmasında ise 52 defa iletişimsel çeviri stratejisi kullanılmıştır. Örnek olarak ise “Sevindim valla, Allah tamamına erdirdin” (19.

bölüm 00:04:38) cümlesinin “والله فرحت كثير، الله يتمم الهن على خير” (36. bölüm 00:02:10) olarak aktarılması gösterilebilir.

Üçüncü olarak en sık kullanılan strateji ise yerelleştirme stratejisi olmuştur. Kültürel öğelerin aktarımında 160 defa kullanılan yerelleştirme stratejisi en fazla özel isimlerin aktarımında kullanılmıştır. Örnek olarak ise çevirmenlerin “Belki *Pelin* de bizimle gelir” (13. bölüm 00:13:49) cümlesini “وبركي رنيم تجي معنا كمان” (24. bölüm 00:09:20) olarak aktarılması gösterilebilir. Yerelleştirme stratejisinin en fazla kullanıldığı kültürel öğelerin bir diğeri de deyim ve kalıp ifadelerdir. Örnek olarak ise “Ee görünen köy kılavuz istemez” (10. bölüm 00:48:17) ifadesinin “المكتوب بينقرا من عنوانه” (19. bölüm 00:03:23) olarak aktarılması gösterilebilir.

En sık kullanılan dördüncü strateji ise çıkarma stratejisidir. Çevirmenlerin tercihi 124 kültürel öğeyi çıkarmaktan yana olmuştur. En fazla çıkarma stratejisinin tercih edildiği kültürel öğeler inanca ilişkin öğeler olmuştur. İnanca ilişkin öğelerden 36 tanesi Arapçaya aktarılmamıştır. Örnek olarak, “Hay Allah, sen burda olamayacaksın ama” (38. bölüm 00:32:34) ifadesinin “بس انت حبيبي ما رح تكون هون” (20. bölüm 00:34:58) olarak aktarılması gösterilebilir. Özel isimlerin ise 21 tanesinde çıkarma stratejisi uygulanmıştır. Örnek olarak ise “Alıyorum Bihter’ciğim lütfen, teşekkür ederim” (9. bölüm 00:51:42) ifadesinin “تسلم” (17. bölüm 00:06:13) olarak aktarılması gösterilebilir.

Yazımsal uyarlama stratejisi ise en sık tercih edilen beşinci strateji olmuştur. 69 kültürel ögenin aktarımında kullanılan bu stratejinin en fazla jest-mimik ve alışkanlıklara ilişkin kültürel öğeler olmuştur. Jest-mimik ve alışkanlıklara ilişkin 30 ögenin aktarımında bu strateji tercih edilmiştir. Örnek olarak ise “Tatatatam işte karşınızda 35 senelik gelin Şayeste Hanım” (18. bölüm 00:50:38) cümlesinin “تاتاتام رح قدملكم أحلى أم بالدنيا شهيرة خانوم” (35. bölüm 00:09:21) olarak aktarılması gösterilebilir. Özel isimler bağlamında ise 13 defa yazımsal uyarlama stratejisi kullanılmıştır. Örneğin; “Deniz Hanım, *Katya* dün gece, boş diye Nesrinin odasında kaldı” (11. bölüm 00:45:47) cümlesinin “لميس خانوم، كنت عم بفكر بموضوع كاتيا” (20. bölüm 00:37:24) olarak aktarılması yazımsal uyarlama stratejisi kullanılarak aktarılmıştır. Yiyecek ve içeceklerin aktarımında ise 11 defa yazımsal uyarlama stratejisi tercih edilmiştir. Örnek olarak ise “Tatlı olarak da *pötü böre krem*, ee... dondurmali *profetorel* ve *krem bavaruva* varmış, di mi matmazel?” (16. bölüm 00:53:35) cümlesindeki öğelerin “في قسم الحلويات، باتيبور كريم، آ ... بروفيتورول بلبوطة وفي كريم بووريا ما هيك مدموازيل؟” olarak aktarılması gösterilebilir.

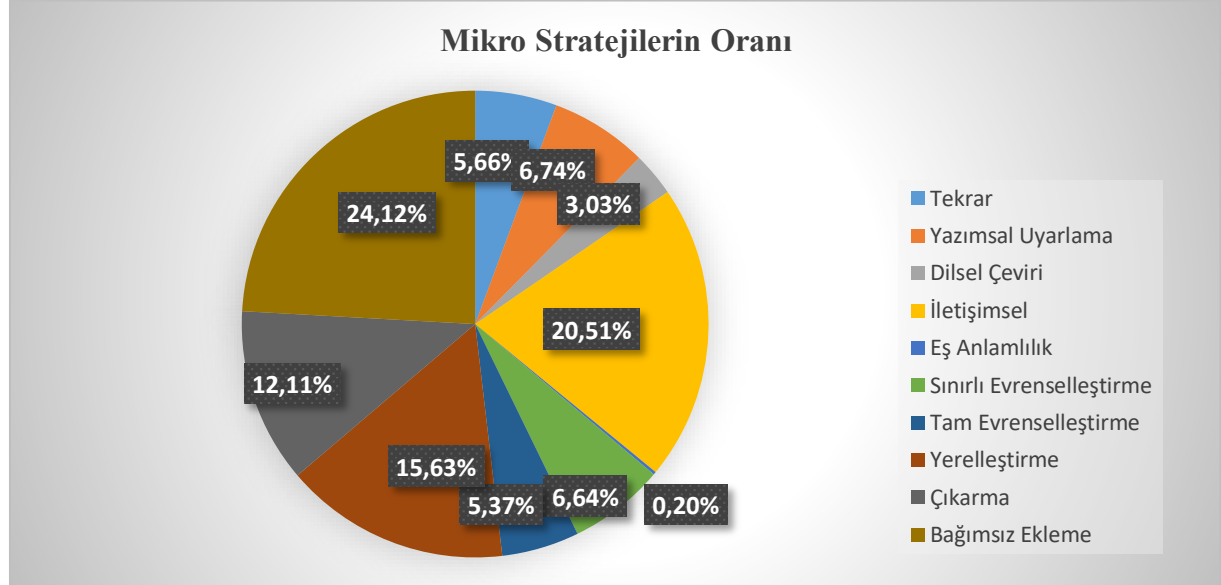
Sınırlı evrenselleştirme stratejisi ise çevirmenler tarafından en sık tercih edilen altıncı strateji olmuştur. Toplam 68 kültürel ögenin aktarımında kullanılan bu strateji en fazla akrabalık ifadelerinin aktarılmasında kullanılmıştır. Akrabalık ifadelerinin 20 tanesi bu stratejiyle aktarılmıştır. Örnek olarak ise “Adnan'ın kardeşi miydi ağabeyi miydi baban?” (4. bölüm 00:53:49) cümlesindeki ögelerin “عدنان بيك اكبر ولا اصغر من ابوك” (6. bölüm 00:38:18) olarak aktarılması gösterilebilir. İnanca ilişkin konuların aktarımında ise 12 öge bu strateji ile aktarılmıştır. Örnek olarak, “Niye Bihtercim nazara iyi gelir” (11. bölüm 00:12:17) cümlesindeki ögenin “ليش حبيبتي سمر هاي منيح اكثير للعين” (21. bölüm 00:26:52) olarak aktarılması gösterilebilir. Deyim ve kalıp ifadelerin aktarımında ise 11 kere bu strateji kullanılmıştır. Örnek olarak, “Noldu hortlak görmüş gibi oldunuz?” cümlesindeki ögenin (14. bölüm 01:29:29) Arapçaya “شو صار، كأنك شفتو فزاعة” (27. bölüm 00:40:07) olarak aktarılması gösterilebilir.

Çevirmenlerin tercihlerinde yedinci sırada yer alan tekrar stratejisi ise sadece inanca ilişkin aktarımında kullanılmıştır. 58 defa tekrar stratejisini tercih eden çevirmenlerin aktarımına örnek olarak ise; “Valla Adnan Bey size ne kadar teşekkür etsek az” (17. bölüm 00:43:30) ifadesindeki ögenin “والله قديش ما شكرناك يا عدنان بيك بيكون قليل” (33. bölüm 00:02:19) olarak aktarılması gösterilebilir. Daha önce de ifade edildiği üzere tekrar stratejisi istatistiksel olarak yanıltıcı olacağından dolayı Venuti'nin yerlileştirme ve yabancılaştırma bağlamında değerlendirmeye alınmamıştır.

Tam evrenselleştirme stratejisi çevirmenlerin tercihleri bakımından sekizinci sırada yer almıştır. Toplam 55 kültürel ögenin aktarımında kullanılan bu strateji en fazla akrabalık ifadeleri (10) ve deyim ve kalıp ifadelerin (9) aktarımında kullanılmıştır. Akrabalık ifadelerine ilişkin örnek, “Ben kayınvalide olamam bu yaşta, hele anane hiç” (9. bölüm 00:14:21) cümlesindeki ögenin “أنا ما فيني صير حماية بها لسن، لك مستحيل صير ست” olarak aktarılması gösterilebilir. Deyim ve kalıp ifadelerindeki kullanımına ise, “Bu aşkın cicim ayları bitmez söylüyüm” (18. bölüm 00:52:57) cümlesindeki ifadenin “كأنو شهر العسل عندهن ما” “بيخلص” olarak aktarılması örnek olarak verilebilir.

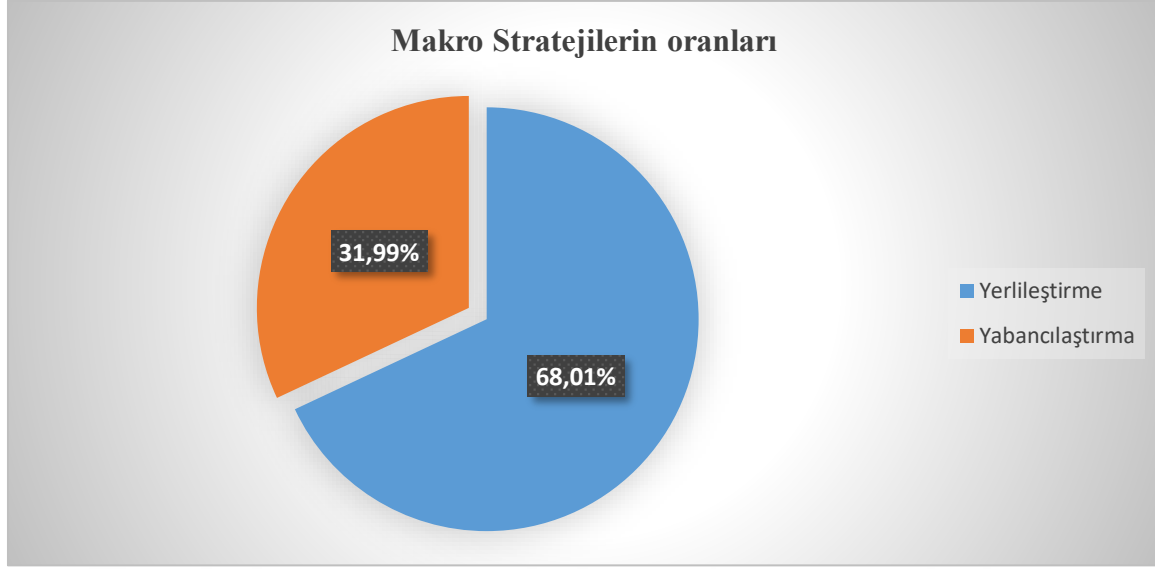
En az tercih edilen stratejiler ise dilsel çeviri ile eş anlamlılık stratejileri olmuştur. Dilsel çeviri 31 ögenin aktarımında tercih edilirken eş anlamlılık stratejisi ise 2 ögenin aktarımında kullanılmıştır. Dilsel çevirinin en fazla kullanıldığı alan deyim ve kalıp ifadeler olmuştur. Örnek olarak ise “Sen de çok vefalıymışsın aferin Bülent, iki dakkada sattın Behlül'ü” (6. bölüm 00:33:44) cümlesinin “انت طلعت اكثير الوفي الى مهند، برافو عليك مراد باعت مهند بدقيقتين” (10. bölüm 00:25:47) olarak aktarılması gösterilebilir. Eş anlamlılık stratejisine ilişkin olarak ise,

“Boş ver, bastonumu ver bana” (13. bölüm 00:51:30) ifadesinin “لا، نولينى عكازتى” (25. bölüm 00:05:16) olarak aktarılması gösterilebilir. Tüm stratejilerin kullanım oranları şekil 27’de görülebilir.

Şekil 27. “Aşk-ı Memnu” dizisindeki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan mikro çeviri stratejilerinin oranı.

Venuti’nin (1998) yerileştirme ve yabancılaştırma stratejisi çevirmenin görünürlüğü ile alakalıdır. Yerileştirme stratejisi çevirmenin görünmezliği anlamına gelirken yabancılaştırma stratejisi çevirmenin görünürlüğü anlamına gelmektedir. Çevirmenlerin, *Aşk-ı Memnu* dizisinin Arapçaya çevrilmiş versiyonundaki kullandıkları mikro stratejilerin analizi sonucunda makro düzeyde Venuti’nin yerileştirme stratejisinin 657 kültürel ögenin aktarımında kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak 367 kültürel ögenin aktarımında ise yabancılaştırma stratejisi kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Fakat inanca ilişkin öğelerin aktarımında kullanılan 58 tekrar stratejisi daha önce belirtilen nedenden dolayı hesaplama katılmamıştır. Dolayısıyla 309 yabancılaştırma stratejisi kullanıldığı kabulünden yola çıkarak % 68.01 oranında yerileştirme stratejisi tercih edilirken % 31.99 oranında ise yabancılaştırma stratejisinin tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu veriler ışığında çevirmenlerin kaynak kültürü hedef kültüre yaklaştırdığını söylemek mümkündür.

Şekil 28. “Aşk-ı Memnu” dizisindeki kültürel öğelerin çevirisinde kullanılan makro çeviri stratejilerinin oranı.

Çeviriyi “yerlileştirme” ve “yabancılaştırma” olarak iki ana strateji altında sınıflandıran Venuti (1998), çevirinin sadece kelimelerle sınırlı olmadığını, kültürün de önemli bir etkiye sahip olduğunu ifade eder. Bu çalışmada elde edilen bulgular ışığında *Aşk-ı Memnu* dizisindeki kültürel öğelerin Arapçaya aktarımında yerlileştirme stratejilerinin daha sık tercih edildiği görülmektedir. Görsel-işitsel çeviri alanında yapılan çalışmalar incelendiğinde, dublaj çevirisinde genel olarak yerlileştirme eğilimi olduğu, altyazı çevirisinde ise genel olarak yabancılaştırma eğilimi söz konusu olduğunu ifade edilmiştir (Gambier, 2003; Gottlieb, 2001; Ivarsson and Carroll, 1998; Klinger, 2017). Bu bilgiler ışığında bu çalışmanın sonuçlarının alanyazınla uyumlu olduğu görülmektedir.

Görsel-işitsel çevirilere ilişkin alanyazın incelendiğinde, O’Connell’ın (2000) dublaja ilişkin çalışmasında Almancadan İrlandacaya aktarılan çocuk programlarının çevirisinde yerlileştirme stratejilerinin daha sık kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç mevcut çalışmanın sonucuyla da benzerlik göstermektedir. Şahin (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da İngilizceden Türkçeye aktarılan animasyon filminin yerlileştirme stratejilerinin daha sık bir şekilde kullanılarak aktarıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Bernofsky (1997) çalışmasında animasyon filmlerde geçen özel isimlerin büyük çoğunluğunun erek dile yabancılaştırma stratejileriyle aktarıldığı sonucuna ulaşmıştır. İngilizceden Arapçaya yönelik yapılan çalışmalar ele alındığında ise Yacoub (2009) tarafından gerçekleştirilen çalışmada çevirmenlerin yerlileştirme stratejilerinin daha sık kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde Mhassani (2018) de çizgi filmlerin Arapçaya aktarımında

çevirmenlerin yerleştirme stratejilerini daha sık tercih ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Dublaj çevirisinde de genel yönelimin aksine yabancılaştırma stratejilerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı aktarımlar söz konusudur. Örneğin, Panasiuk (2017) araştırmasında Rusçadan Arapçaya aktarılan “Burnt by the Sun” isimli filmin, yabancılaştırma stratejisiyle aktarıldığını ifade etmiştir. Bunun sebebinin ise Sovyet ideolojisini ve kültürünü Arap izleyiciye empoze etmek olduğunu belirtmiştir. Altahri (2013) Harry Potter serisindeki kültürel öğelerin İngilizceden Arapçaya altyazı aracılığıyla aktarımını incelediği çalışmada çevirmenlerin yabancılaştırma stratejilerini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Altyazı çevirilerine ilişkin literatür incelendiğinde genel eğilimin aksine yerleştirmenin tercih edildiği çalışmalar da bulunduğu görülmektedir (Baturay, 2019; Delfani, 2019; Furgani, 2016; Khalaf & Rashid, 2020). Khalaf & Rashid’in (2020) amatör çevirmenlerin bazı Amerikan filmlerinin Arapça alt yazılarını inceledikleri çalışmalarında yerleştirme stratejilerinin daha sık kullanıldıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Furgani (2016) de İngilizceden Arapçaya altyazı çevirisi yapan tercümanların karşılaştıkları zorlukları ve kullandıkları stratejileri ele aldığı çalışmada aynı sonuca ulaşmıştır. Aynı duruma Türkiye’de yapılan çalışmalardan da örnekler mevcuttur. Baturay (2019), 2014 İstanbul film festivali kapsamında gösterime giren 21 Türk filminin İngilizceye altyazı olarak aktarılmasında yerleştirme stratejisinin en sık kullanılan strateji olduğunu ortaya çıkarmıştır. Atakişi (2022) ise, İngilizce film isimlerinin Türkçeye aktarılmasını incelediği çalışmada aynı sonuca ulaşmıştır.

Bu çalışmayla benzer sonuca ulaşan diğer görsel-işitsel çevirilere ilişkin araştırmalar da mevcuttur. Polat (2015), kültürlerarası iletişim bağlamında BBC İngilizce servisindeki haberleri Türkçeye aktarılırken hangi stratejinin daha çok kullanıldığını incelediği çalışmada, yerleştirme stratejisinin daha sık kullanıldığı sonucuna ulaşmıştır. Dinler (2022) de benzer şekilde bazı video oyunlarının Türkçeye aktarılmasını incelediği çalışmada paralel sonuçlara ulaşmıştır. Gümüş (2012) ise Shakespeare’nin Othello oyununu incelediği çalışmada tercümanların yerleştirme stratejisini daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmıştır.

Genel olarak değerlendirildiğinde, görsel-işitsel ürünlerin dublaj çevirisi olarak aktarılmasında yerleştirme stratejisinin daha çok kullanıldığı söylenebilir. Bu durumun nedenleri arasında; dublaj çevirisindeki sınırlıklar ve ideoloji dayatması olabilir. Bu çalışmanın bulguları da literatürdeki bu eğilimi destekler niteliktedir. Fakat yerleştirme stratejisinin daha sık kullanılmasının ideolojik dayatmadan ziyade dublaj çevirisindeki

senkronun (dudak eşlemesi, hece telaffuzu eşlemesi, söyleyiş uzunluğu eşlemesi vb.) getirdiği sınırlamalar sebebiyle olduğu söylenebilir. Ayrıca çevirmenlerin, Arapların günlük dilde çokça dini ifadeler kullandıklarından yola çıkarak bağımsız ekleme stratejisine yönelerek “inşallah” gibi dini ifadelerle aktarmaları da bu durumun sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. Aixelà (1996), bağımsız ekleme stratejisinin çok tercih edilmeyen bir strateji olduğunu ifade etmiştir. Fakat mevcut çalışma bu ifadeyle paralellik göstermemektedir.

Çevirmenlerle röportaj yapılarak hangi stratejileri neden seçtiklerini içeren çalışmalar yapılabilir. Ayrıca video oyunları, tiyatro oyunları, belgesel gibi farklı görsel işitsel ürünlerdeki kültürel öğelerin aktarılması da incelenebilir. Bunlara ek olarak görsel işitsel ürünlerdeki mizah unsurlar, argo ifadeler, küfürler, yemin ifadeleri gibi farklı içeriklerin aktarılmasında kullanılan makro ve mikro stratejilerin incelenmesi öneriler arasında yer alabilir.

KAYNAKLAR

- Abcdub (2022). *Projeler*. <https://abcdub.com/projects> sayfasından erişilmiştir.
- Abu Yaqoub, H. (2016). *An Investigation of the Translated Cultural and Ideological Components in Disney's Animated films in both Audiovisual Translation Forms: Subtitling and Dubbing*. Master thesis, Faculty of Graduate Studies, An-Najah National University, Nablus.
- Adalar Belediyesi (2022) *Büyükada* <http://www.adalar.bel.tr/ilcemiz-sayfasi/detay/253/adalar.html> sayfasından erişilmiştir.
- Aixelà J. F. (1996). Culture-specific items in translation. In Román Álvarez and Carmen A. Vidal (Eds.), *Translation, Power, Subversion* (pp. 52-78). Clevedon: Multilingual Matters.
- Akgün Çomak, N. (2012). Türk sinemasında ordu-merkezli sinema dairesinin önemi ve yeri: Sinemanın doğuşu ve ülkemize girişi. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* 1(7), 297-304.
- Al Owais, N. (2011). *The subtitling and dubbing of Troy: a comparative study*. Master's Thesis, American University of Sharjah, College of Arts and Sciences, Sharjah.
- Alharthi, A. (2016). *Challenges and Strategies of Subtitling Humour: A Case Study of the American Sitcom Seinfeld, with Particular Reference to English and Arabic*. Doctoral dissertation, University of Salford School of Humanities, Languages and Social Sciences, Salford.
- Alkadi, T. (2010). *Issues in The Subtitling And Dubbing of English-Language Films into Arabic: Problems And Solutions*. Doctoral dissertation, Durham University School of Humanities, Languages and Social Sciences, Durham.

- Alkan, A. S. (2021). *Kültür odaklı çeviri öğeleri bağlamında Orhan Pamuk'un 'Yeni Hayat' romanının Arapça çevirileri*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altahri, A. R. (2013). *Issues and strategies of subtitling cultural references Harry Potter movies in Arabic*. Doctoral dissertation, University of Salford School of Humanities, Languages and Social Sciences, Salford.
- Atakişi, Ş. (2022). *Domestication and foreignization strategies in the Turkish translations of English movie titles*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Avcı, M., A. (2003). *L'adaptation et la traduction cinematographiques: Une etude sur les problemes de sous-titrage et de doublage / Sinemada uyarlama ve çeviri: Altyazı ve dublaj sorunları üzerine bir inceleme*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A coursebook on translation*. London: Routledge.
- Baker, M., & Hochel, B. (1998). Dubbing. In M. Baker (Ed.), *Routledge encyclopedia of translation studies* (pp. 74-76). London: Routledge.
- Baş, N. (2016). *Görsel-işitsel çeviri, dublaj ve sesli betimleme*. Ankara: Grafiker.
- Berk, Ö. (2005). *Kuramlar ışığında açıklamalı çeviribilim terimcesi*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil.
- Bernofsky, S. (1997). Schleiermacher's translation theory and varieties of foreignization: August Wilhelm Schlegel vs. Johann Heinrich Voss. *The Translator*, 3(2), 175-192.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27.
- Boztaş, İ., & Yener, Ş. O. (2005). *Açıklamalı çeviri terimleri sözlüğü*. Ankara: Siyasal.
- Burgess, A., & Ricks, C. (1980). Dubbing. In L. Michaels & C. Ricks (Eds.), *The state of the language* (pp. 297-303). Berkeley: University of California.
- Cabrera, G. M., & Bartolomé, A. I. H. (2005). New trends in audiovisual translation: The latest challenging modes. *Miscelánea: A Journal of English and American Studies*, (31), 89-104.

- Chaume, F. (2004). Synchronization in dubbing: A translational approach. In P. Orero (Ed.), *Audiovisual Translation* (pp. 35-52). Philadelphia: John Benjamins.
- Chiaro, D. (2009). Issues in audiovisual translation. In J. Munday (Ed.), *The routledge companion to translation studies* (pp. 141-163). Oxon: Routledge.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (1994). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
- Creswell, J. W. (2017). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. (Çev. H. Ekşi) İstanbul: EDAM.
- Çalışkaner, M. (1987). *Türkiye’de seslendirme ve sözlendirme sorunu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çevirir, N., & Yakışan, S. (1994). Sinemanın tarihsel gelişimi ve izleyici profili üzerine bir değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi*, 6(6), 131-142.
- Davies, E. E. (2003). A goblin or a dirty nose?: the treatment of culture-specific references in translations of the Harry Potter books. *The Translator: studies in intercultural communication*, 9(1), 65-100.
- Delabastita, D. (1989). Translation and mass-communication: Film and TV translation as evidence of cultural dynamics. *Babel*, 35(4), 193-218.
- Delabastita, D. (1990). Translation and the Mass Media. In S. Bassnett, & A. Lefevere (Eds.), *Translation, History and Culture* (pp. 97-109). London: The Pinter.
- Delfani, J. (2019). *The translation of extralinguistic cultural references in animated feature films by unofficial subtitlers in Iran*. Doctoral dissertation, University of Surrey Faculty of Arts and Social Sciences, Guildford.
- Denton, J., & Ciampi, D. (2012). A new development in audiovisual translation studies: focus on target audience perception. *Lingue e Letterature d'Oriente e d'Occidente*, 1(1), 399-422.
- Diaz-Cintas, J. (2003). Audiovisual translation in the third millennium. In G. Anderman & M. Rogers (Eds.) *Translation today: Trends and perspectives* (pp. 192-204). Clevedon: Multilingual Matters.
- Diaz-Cintas, J. (2004). Subtitling: The long journey to academic acknowledgement. *The Journal of Specialized Translation*, 1, 50-68.

- Diaz-Cintas, J., & Remael, A. (2021). *Audiovisual translation: Subtitling*. Newyork: Routledge.
- Dinler, B. V. (2022). *Methodological approaches to video game translation: The case of Kingdom Come: Deliverance*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Duranti, A. (1997). *Linguistic Anthropology*. Cambridge: Cambridge University.
- Eguíluz, F., Merino, R., Olsen, V., Pajares Infante, E., & Santamaría, J. M. (1994). *Transvases culturales: Literatura, cine, traducción 1*. Universidad del País Vasco, Facultad de Filología, Dto. Filología Inglesa y Alemana.
- El Mhassani, T. (2018). *Domestication and Foreignization in Dubbing Cartoons from English into Arabic*. Doctoral dissertation, Abdelmalek Essaadi University Faculty of Letters & Humanities MA in Translation Sciences & Linguistics, Tetuan.
- Eray, A. (2018). *Diriliş Ertuğrul Dizisinin Arapça Altyazı Çevirilerinde Deyimsel Aktarım*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, N. (2009). *Altyazı ve dublaj çevirileriyle ilgili yöntem ve tekniklerin çeviribilim açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Furgani, K. T. (2016). *A study into the challenges of subtitling English into Arabic*. Doctoral dissertation, Liverpool John Moores University Humanities, Languages & Social Sciences Institutions, Liverpool.
- Galic, I. (2012). *Literary and Audiovisual Translation of Figures of Speech: Bridget Jones's Diary in Croatian and Turkish*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gamal, M. (2007). Audiovisual translation in the Arab world: A changing scene. *Translation Watch Quarterly*, 3(2), 78-95.
- Gambier, Y. (2003). Screen transadaptation: Perception and reception. *The Translator*, 9 (2), 171–189.
- Gottlieb, H. (1992). Subtitling: A new university discipline. In C. Dollerup, & A. Loddegaard (Eds.), *Teaching translation and interpreting: Training, talent and experience* (pp. 161-169). Amsterdam: John Benjamins.

- Gottlieb, H. (1997). *Subtitles, Translation & Idioms*. Copenhagen: Center for translation studies University of Copenhagen.
- Gottlieb, H. (2001). Video veritas: Are Danish voices less American than Danish subtitles? In F. Chaume & R. Agost (eds.), *La traducción en los medios audiovisuales* (pp. 193-220). Astelló de la Plana: Publicacions de la Universitat Jaume.
- Guba, E. G. & Lincoln, Y.S. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park: Sage.
- Gümüş, E. (2012). *A comparative criticism of the translations of Shakespeares play Othello into Turkish*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Günay Köprülü, S. (2013). *Film çevirisinde eşleme yaparken karşılaşılan çeviri sorunları*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hayes, M. H. (2009). *Flamenco: Conflicting Histories of the Dance*. Jefferson: Mc-Farland and Company.
- Hussein, E. (1995). *Tareekh El-cinema El-masriyah (History of Egyptian cinema)*. Cairo: Cultural Development Fund.
- Huyugüzel, Ö. F. (2010). *Halit Ziya Uşaklıgil*. Ankara: Akçağ.
- Işık, E. & Semerci, Ç. (2019). Nitel araştırmalarda veri üçgenlemesi olarak odak grup görüşmesi, bireysel görüşme ve gözlem. *Turkish Journal of Educational Studies*, 6(3), 53-66.
- Ivarsson, J. & Carroll, M. (1998). *Subtitling*. Simrishamn: TransEdit.
- Kadıozade, E. (2004). *Halit Ziya Uşaklıgil'in romanları ve izleksel açıdan incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kapsal, H. (2012). *Son dönem Türk dizilerinde kadının toplumsal kimliğinin değişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karamitroglou, F. (2000). *Towards a methodology for the investigation of norms in audiovisual translation: The choice between subtitling and revoicing in Greece*. Atlanta: Rodopi.

- Khalaf, A. S., & Rashid, S. M. (2020). Domestication or foreignization: Strategies adopted in the amateur subtitling of swearwords in American Crime Drama movies into Arabic. *Dirasat, Human and Social Science*, 47(2), 498-514.
- Klingberg, G. (1986). *Children's fiction in the hands of the translators*. Sweden: Gleerup.
- Klinger, S. (2017). Foreignizing subtitling versus domesticating dubbing: Finding Nemo in German: *Ege Journal of British and American Studies*, 26(1-2), 129-142.
- Leblon, B. (2003). *Gypsies and flamenco: The emergence of the art of flamenco in Andalusia*. Hatfield: University of Hertfordshire.
- Lincoln, Y. S., Guba, E. G., & Pilotta, J. J. (1985). *Naturalistic inquiry*. Newbury Park, California: Sage.
- Linde, Z. D., & Kay, N. (1999). *The semiotics of subtitling*. Manchester: St Jerome.
- Luyken, G. M., & Herbst, T. (1991). *Overcoming language barriers in television: Dubbing and subtitling for the European audience*. Manchester: European Institute for the Media.
- Maluf, R. (2005). A potential untapped? Why dubbing has not caught on in the Arab world. *Transnational broadcasting studies*, 15. <https://www.arabmediasociety.com/a-potential-untapped-why-dubbing-has-not-caught-on-in-the-arab-world/> sayfasından erişilmiştir.
- Masreya Media (2022). *Hakkımızda*. <https://masreyamedia.tv/about-us/> sayfasından erişilmiştir.
- Mason, I. (1989). Speaker meaning and reader meaning: Preserving coherence in screen translating. In R. Kolmel & J. Payne (Eds.), *The cultural and linguistic barriers between nations* (pp. 13-24). Aberdeen: Aberdeen University.
- Mayring, P. (2011). *Nitel sosyal araştırmaya giriş* (Çev. A. Gümüş ve M. S. Durgun). Ankara: Bilgesu.
- Metin Tekin, B. (2018). *An analysis of translation strategies and loss&gain in the translation of songs in Walt Disney animated musical movies into Turkish*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev.S. Turan). Ankara: Nobel.

- Munday, J. (2001). *Introducing translation studies*. London: Routledge.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. New York: Prentice-Hall International.
- Newmark, P. (1991). *About translation*. Bristol: Multilingual Matters.
- Newmark, P. (2010). Translation and culture. In B. Lewandowska-Tomaszczyk (Ed.), *Meaning in translation* (pp. 171-182). Frankfurt: Peter Lang.
- Nida, E. A. (2005). *Language, culture, and translation*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education.
- Tilgen, N. (2009). Bugüne kadar filmciliğimiz. *Kebikeç İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, (28), 113-134.
- O'Connell, E. (1998). Choices and constraints in screen translation. In L. Bowker, M. Cronin, D. Kenny & J. Pearson (Eds.), *Unity in diversity? Current trends in translation studies* (pp. 65-71). Manchester: St Jerome.
- O'Connell, E. (2007). Screen translation. In P. Kuhiwczak & K. Littau (Eds.), *A Companion to translation studies* (pp. 248-251). Clevedon: Multilingual Matters.
- O'Connell, E. (2000). *Minority language dubbing for children*. Doctoral dissertation, Dublin City University Faculty of Humanities and Social Science, Dublin.
- Okyayuz, A. Ş. (1997). *The Problem of Losses in Film Translation from English into Turkish*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Oltra Ripoll, M. D. (2005). The translation of cultural references in the cinema. In A. Branchadell & L. M. West (Eds.), *Less Translated Languages* (pp. 75-91). Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Onaran, A. Ş. (1978). Çeviride sinema dili. *Türk Dili Dergisi, Çeviri Sorunları Özel Sayısı* (322), 86-92.
- Orero, P. (2004). *Topics in audiovisual translation*. Philadelphia: John Benjamins.
- Özcan, M. (2009). Dizilerden Sonra Türk Romanları da Araplara Ulaştı. *Eskiyeşi*, (14), 94-97.

- Özpınar, İ. ve Aydoğan Yenmez, A. (2014). Eylem araştırması. M, Metin. (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri içinde* (s. 441- 467). Ankara: Pegem.
- Panasiuk, K. (2017). *Transadapting cultural realia of Soviet Russia to an Arab audience: the case of the film 'Ytomlennyye solntsem' (Burnt by the Sun)*. Doctoral dissertation, Hamad Bin Khalifa University College of Humanities and Social Sciences, Ar-Rayyan.
- Pedersen, J. (2005). How is culture rendered in subtitles. In MuTra 2005–*Challenges of Multidimensional Translation: Conference Proceedings* (pp. 1-18).
- Pérez-González, L.. (1998). Audiovisual translation In M. Baker & G. Saldanha *Routledge Encyclopedia of Translation Studies*, (pp. 13-19). Routledge.
- Polat, A. (2015). *The role of translation in constructing the institutional discourse in journalism: The case of the BBC Turkish service*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ranzato, I. (2013). *The translation of cultural references in the Italian dubbing of television serie*. Doctoral Dissertation, Imperial College London, Translation Studies Unit, London.
- Rating (2022). <https://web.archive.org/web/20170508125151/http://www.medyatava.com>
- Riley, P. (2007). *Language, culture and identity: An ethnolinguistic perspective*. London: Continuum.
- Rothbauer, P. (2008). Triangulation. In L. M. Given (Ed.), *The Sage encyclopedia of qualitative research methods*. (s. 893-894) Los Angeles: Sage.
- Saldaña, J. (2019). *Nitel araştırmacılar için kodlama el kitabı*. (Çev. A. Tüfekci Akcan & S. N. Şad). Ankara: Pegem.
- Sama Art (2022). *Projelerimiz*. <http://www.smaa-art.com/serries.php?year=10> sayfasından erişilmiştir.
- Sapir, E. (1921). *Language: An introduction to the study of speech*. New York, NY: Harcourt Brace & Company.
- Silverman, D. (2018). *Nitel verileri yorumlama*. (Çev. E. Dinç). Ankara: Pegem.
- Snell-Hornby, M. (2006). *The turns of translation studies*. Philadelphia: John Benjamins.

- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. London: Sage.
- Suçin, M. H. (2013). *Öteki dilde var olmak Arapça Eşdeğerlik*. Ankara: Say.
- Szarkowska, A. (2005). The power of film translation. *Translation Journal*, 9(2), 1-9.
- Şahin, A. (2012). *Dubbing as a type of audiovisual translation: A study of its methods and constraints focusing on Shrek 2*. Yüksek Lisans Tezi, Atılım Üniversitesi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tahir Gürçağlar, Ş. (2011). *Çevirinin abc'si*. İstanbul: Say.
- Tanpınar, A. H. (2008). *XIX. Asır Türk edebiyatı tarihi*. İstanbul: Yapı Kredi.
- Tekalp, S. (2017). James Joyce'un "The sisters" adlı kısa hikâyesinin Türkçe çevirilerinde kültürel unsurlar ve çeviri stratejileri. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 7(2/1), 182-191.
- Toury, G. (2012). *Descriptive translation studies and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Tüfekçioglu, Ö. (2013). *Görsel-İşitsel Metinlerin Çevirisinde Mizah Unsurlarının Çevirisi: "Ice Age" Serisi ve Çevirilerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Uşaklıgil, H. Z. (2014). *Kırk Yıl*. İstanbul: Özgür.
- Ünlü, B. (2016). *Halit Ziya Uşaklıgil'in romancılığında kendini yıkma eğilimi*. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Vardar, B. (2002). *Dilbilim ve dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Venuti, L. (1998). *Translator's invisibility: A history of translation*. London and New York: Routledge.
- Wach, E. (2013). Learning about qualitative document analysis. IDS Practice Papers, 1-10. https://www.researchgate.net/publication/259828893_Learning_about_Qualitative_and_Document_Analysis sayfasından erişilmiştir.
- Yacoub, R. (2009). *Ideological aspects of dubbing into Arabic for children: with special reference to language variety*. Doctoral dissertation, University of Salford School of Humanities, Languages & Social Sciences, Salford.
- Yalı (2022). <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/yal%C4%B1>

- Yazıcı, M. (2005). *Çeviribilimin temel kavram ve kuramları*. İstanbul: Multilingual.
- Yener, C. (1959). *Bir Romancının Dünyası ve Romanlarındaki Dünya*. İstanbul: M. Sıralar.
- Yetkin, N. (2009). *Analyzing the translatability in subtitled humor in the Turkish cultural and linguistic context / Türk kültürel ve dilsel bağlamında altyazılı mizahta çevirilebilirliğin analizi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, C. (2015). *Amin Maalouf'un romanlarının Türkçe çevirileri: Çoğuldizge kuramı çerçevesinde karşılaştırmalı bir çözümleme*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, Y. (2014). *Gotfried Von Strassburg'un Tristan ve Halid Ziya Uşaklıgil'in Aşk-ı Memnu Romanlarında Yasak Aşk Teması*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

Ek 1: *Aşk-ı Memnu* dizisinde geçen bazı kültürel öğelerin çevirileri ve bu öğelerin çevirisinde kullanılan stratejilere örnekler.

Kültürel Öğenin Türü	Kaynak Metin	Hedef Metin	Strateji
Şehirler	Bebek'e yürüdüm, oturdum bir kahvede. (2.bölüm 00:59:00)	رحت عالسوق شوي وقعدت بكافية كمان (2. Bölüm 00:09:44)	Çıkarma
Şehirler	Uzak değil, Çatalca'da. (4.bölüm 00:24:11)	مو بعيدة، قريبة اڪثير (6. Bölüm 00:08:41)	Çıkarma
Şehirler	Amca ben yarın <u>Barcelona</u> 'ya gidiyorum. (15.bölüm 01:15:15)	عمو أنا بکرا رايح عبرشلونة (29. Bölüm 01:09:26)	Yazımsal Uyarlama
Ulaşım Araçları	Yoo, hiç gerek yok bineriz <u>minibüse</u> gider geliriz (14.bölüm 00:31:18)	لا، مافي داعي، بنركب بالمکرو مشان نغير جو (26. Bölüm 00:24:39)	Yerelleştirme
Yapılar ve Ev Eşyaları	Evet, evet doğru sattım <u>yahıy</u> . (11.bölüm 01:00:44)	ايه، انا بعنو البيت (21. Bölüm 00:15:19)	Tam Evrenselleştirme
Yapılar ve Ev Eşyaları	Hiiiç, arkadaşlarımla konuştum biraz, pelinler <u>yazlıktan</u> dönmüş. (6. bölüm 00:33:33)	ولا شي، حکيت مع رفقاتي شوي، اهل رنيم راجعين من العطلة (10. Bölüm 00:25:37)	Tam Evrenselleştirme
Giyecek	Abla niye <u>formanı</u> giymedin? (9.bölüm 00:16:09)	اختي ليش لهلا ما غيرتي تيابک (16. Bölüm 00:10:20)	Tam Evrenselleştirme
Yiyecek ve İçecek	Çiftliğe gitsek, ben size <u>barbeküler</u> hazırlasam? (9.bölüm 00:52:42)	شو رايکن، نروح عالمزرعة ونقی کم يوم هنیک؟ (17. Bölüm 00:07:14)	Çıkarma
Yiyecek ve İçecek	Bi de <u>cacık</u> yap istersen. (10.bölüm 00:57:12)	عملیلنا سلطة خيار بلبن (19. Bölüm 00:12:10)	Sınırlı Evrenselleştirme
Yiyecek ve İçecek	Ya şu küçük <u>pideler</u> var ya çok lezzetli. (18. Bölüm 00:32:54)	يا الله، قطع البیتي فور صغيرة کثیر طيبة (34. Bölüm 00:30:35)	Yerelleştirme
Akrabalık İfadeleri	Bülent, Hadi <u>abicim</u> kalk yatağında yat. (3. Bölüm 01:02:45)	مراد، یلا جیبی قوم نام بتختک (5. Bölüm 00:13:30)	Tam Evrenselleştirme
Akrabalık İfadeleri	Canım canım, <u>ananesi</u> siz de gördünüz di mi? (10. Bölüm 00:47:24)	روحي، روحي، انتي شوقتي الصورة مو هيک؟ (19. Bölüm 00:02:30)	Çıkarma
Akrabalık İfadeleri	Gel <u>ananesi</u> gel bak torunun uyanmış. (19. Bölüm 00:16:33)	تعالی شوفي حفيدک قبل ما يروح (36. Bölüm 00:14:04)	Çıkarma
Akrabalık İfadeleri	Mutluluklar <u>yengecim</u> . (5. Bölüm 00:13:31)	نتهني مرت عمي (8. Bölüm 00:06:55)	Sınırlı Evrenselleştirme
Akrabalık İfadeleri	Kusura bakmayın <u>dünürümü</u> çalışıyorum sizden. (6. Bölüm 00:51:52)	لا تأخذني رح آخذ حماة بنتي منکم (11. Bölüm 00:03:13)	Sınırlı Evrenselleştirme

Akrabalık İfadeleri	Ben kayınvalide olamam bu yaşta, hele <u>anane</u> hiç. (9. Bölüm 00:14:21)	أنا ما فيني صير حمايه بهالسن، لك مستحيل صير ست (16. Bölüm 00:08:34)	Tam Evrenselleştirme
Deyim ve Kalıp İfadeler	<u>Ateşle oynuyorsun.</u> (17. Bölüm 01:20:16)	انت بتلعب بالنار (33. Bölüm 00:37:43)	Dilsel Çeviri
Deyim ve Kalıp İfadeler	Yarın gece çıkar mesela, en <u>civcivli</u> gün. (17. Bölüm 00:42:00)	طلعا مشوار بكر بالليل، خليها تنبسط (33. Bölüm 00:00:47)	Çıkarma
Deyim ve Kalıp İfadeler	Yazık, rezil oldu düğün. (5. Bölüm 00:29:22)	يا حرام، العرس صار مثل السم (8. Bölüm 00:22:44)	Bağımsız Ekleme
Deyim ve Kalıp İfadeler	<u>Gırtlığa</u> kadar borçluyuz. (5. Bölüm 00:23:47)	أبوك غرقنا بالدين لراسنا (8. Bölüm 00:17:10)	İletişimsel Çeviri
Deyim ve Kalıp İfadeler	<u>Salça</u> oldun yine Beşir Abi. (5. Bölüm 00:51:30)	مو مضبوط هالحكي يا بشير؟ (9. Bölüm 00:04:16)	Çıkarma
Deyim ve Kalıp İfadeler	Behlül'ü gönderdim, <u>tasını</u> <u>tarasını</u> topladı gitti. (6. Bölüm 00:21:45)	خليتو لمهند يروح، صب غراضه وترك البيت (10. Bölüm 00:13:48)	İletişimsel Çeviri
Deyim ve Kalıp İfadeler	İlk günden kadın evin <u>patronu</u> kesildi. (6. Bölüm 00:25:25)	صار تغطي الاوامر من اول يوم (10. Bölüm 00:17:29)	İletişimsel Çeviri
Deyim ve Kalıp İfadeler	Bi <u>kallavı</u> kahvemi için bari. (6. Bölüm 01:04:41)	لكن اشرب فنجان قهوة على الاقل (11. Bölüm 00:16:01)	Çıkarma
Deyim ve Kalıp İfadeler	Hiç <u>yüz verme</u> derim. (20. Bölüm 00:20:44)	برأي لا تعطيه وش (38. Bölüm 00:18:30)	Dilsel Çeviri
İş hayatı	<u>Sosyete pazarlarında</u> taklidi falan satılıyor mudur bunun? (16. Bölüm 01:26:03)	ما بيبيعو فساتين مقلدة، مثل هادا في السوق؟ (31. Bölüm 00:37:27)	Tam Evrenselleştirme
İş hayatı	Evet ama ben gitmeyi düşünmüyorum, katılımcıdan çok <u>paparazzi</u> olur orada. (12. Bölüm 00:23:51)	ايه بس انا مو جايه على بالي روح، بيكون المصورين اكثر من المشاركين هنيك (22. Bölüm 00:16:26)	Tam Evrenselleştirme
İş hayatı	- Beşir kim? - Şoför, bahçıvan, <u>aşçı yamağı</u> , ne iş olsa yapar. (4. Bölüm 00:44:29)	-مين بشير شوفور، مسوول الجنانين، وشبه طبياخ، يشتغل كل شي (6. Bölüm 00:28:59)	Sınırlı Evrenselleştirme
Özel İsimler	Alo <u>Katya</u> abla, Cemile ben Cemile. (3. Bölüm 00:26:20)	الو، اهلين كاتيا، أنا جميلة	Yazımsal Uyarlama
Özel İsimler	Bak <u>Peyker</u> Hanım bugün iki oldu çok uğraşıyorsun sen benimle. (12. Bölüm 00:17:19)	كأنك اليوم تدخلتي فيني زيادة عن اللزوم، وانا ساكت (22. Bölüm 00:10:39)	Çıkarma
Özel İsimler	Bütün gece <u>Behlül</u> 'le sohbetinizi dinledim belki ondandır. (12. Bölüm 00:28:37)	ممکن لاني طول السهرة كنت عم بسمع حديثكن، انت و مهند (22. Bölüm 00:21:09)	Yerelleştirme

Özel İsimler	<u>Bihter</u> Hanım ne yazık ki dün hoş olmayan şeyler yaşadık. (13. Bölüm 00:22:17)	سمر خانوم، مبارح عشنا يوم فظيع ما مر بالتاريخ على البيت (24. Bölüm 00:17:47)	Yerelleştirme
Özel İsimler	Rahatsız ettim efendim ama uygun olduğunuzda <u>Firdevs</u> Hanım yanınıza gelmek istiyormuş. (13. Bölüm 00:57:32)	اسفة على الاز عاج يا بيبك، بس اذا كنت فاضي، فيروز خانوم حابه تحكي معك (25. Bölüm 00:11:15)	Yerelleştirme
Özel İsimler	O, bu saatlerde uyanmaz <u>Bülent</u> 'çim. (11. Bölüm 00:35:13)	هي ما بتفيق بهذا الوقت يا روجي (20. Bölüm 00:26:59)	Çıkarma
Özel Hayat	Napıcaz yani, kestane kızartıp <u>tombala</u> mı oynayacağız hep birlikte? Matmazel çinko yapacak biz alkışlayacak mıyız? (15. Bölüm 01:03:43)	يعني شو مفكر رح نعمل، نقعد نجمص كستنا ونلعب باصرة مع الأولاد، المدموزيل بتعمل الحركات، ونحنا منسفلا مو هيك (29. Bölüm 00:57:56)	Yerelleştirme
Özel Hayat	<u>Mohikan</u> modeli yap Bülent. (7. Bölüm 00:26:24)	شو هلموديل مراد (12. Bölüm 00:19:41)	Çıkarma
Özel Hayat	Ya konuşmalarınız <u>ninni</u> gibi geldi bizimkine. (16. Bölüm 01:02:54)	والله كلامكن اجا مثل الموسيقى لابني (31. Bölüm 00:16:25)	Tam Evrenselleştirme
İnanca İlişkin Ögeler	Sağ olsun Adnan Bey de eli boş gelmemiş bak. (7. Bölüm 00:13:58)	الله يرزقو لعدنان بيبك، ما اجي مرة وايدة فاضية (12. Bölüm 00:07:16)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	-Niha! 'cim nasılsın? -Teşekkür ederim. (7. Bölüm 00:31:33)	-حبيبتني نهال كيفك؟ -الحمد لله (12. Bölüm 00:24:51)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Hayırlısı, kimle evleniyor? (21. Bölüm 00:23:25)	خير ان شاء الله، مين يتكون؟ (40. Bölüm 00:07:52)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Delikanlı da pek paşaymış <u>maşallah</u> . (20. Bölüm 01:16:45)	هالشب مثل الباشا، ماشاء الله (39. Bölüm 00:34:28)	Tekrar
İnanca İlişkin Ögeler	-Tamam, hadi öpüyorum. -Ben de canım hadi görüşürüz. (20. Bölüm 01:10:50)	ماشني، رح حاكيكي؟ الله معك حبيبتني، منحكي بعدين (39. Bölüm 00:28:34)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Hadi o zaman <u>Allah</u> rahatlık versin. (19. Bölüm 00:40:04)	يلا عالنوم، تصبحو على خير (36. Bölüm 00:37:34)	Çıkarma
İnanca İlişkin Ögeler	Rezil olduk <u>Allah</u> kahretsin. (5. Bölüm 00:09:04)	بهذلني ابن الحرام (8. Bölüm 00:02:27)	Çıkarma
İnanca İlişkin Ögeler	Baba <u>Allah</u> aşkına, ömür boyu yüzüne bakmam. (4. Bölüm 01:31:04)	بابا، كرمال الله، مافي داعي لهالبهدة (7. Bölüm 00:07:34)	İletişimsel

İnanca İlişkin Ögeler	Allah Allah noldu buna yine? (5. Bölüm 00:51:37)	شو هاد يا، شو جنت هلبنت (9. Bölüm 00:05:23)	Çıkarma
İnanca İlişkin Ögeler	Büyük bir zevkle gelicem. (7. Bölüm 00:58:35)	إذا الله راد، رح اجي (13. Bölüm 00:06:35)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Hayır, <u>Allah</u> korusun darılır falan sonra, naparsın? (9. Bölüm 00:34:16)	بركي ز علت منك هلا، شو بدك تساوي (16. Bölüm 00:28:26)	Çıkarma
İnanca İlişkin Ögeler	<u>Valla</u> anne çok gereksiz boş konuşmalar bunlar. (11. Bölüm 00:10:08)	لانو هذا كله كلام فاضي، و ما لو طعمه (20. Bölüm 00:02:34)	Çıkarma
İnanca İlişkin Ögeler	Niye Bihter'cim, <u>nazara</u> iyi gelir. (11. Bölüm 00:12:17)	ليش حبيبتني سمر، هي منيح اكتير للعين (21. Bölüm 00:26:52)	Sınırlı Evrenselleştirme
İnanca İlişkin Ögeler	<u>Valla</u> seni bilmiyorum ama ben erken yaticam galiba. (18. Bölüm 00:55:57)	والله بالنسبة لك ما بعرف، بس أنا بدي نام (35. Bölüm 00:14:37)	Tekrar
İnanca İlişkin Ögeler	<u>İnşallah</u> , ayarlarsam gelirim. (19. Bölüm 00:52:56)	ان شاء الله اذا رتبت اموري بجي (37. Bölüm 00:51:36)	Tekrar
İnanca İlişkin Ögeler	Nolur bana kızmayın matmazel. (14. Bölüm 00:13:58)	الله يخليكي لا تتدايقي من كلامي (26. Bölüm 00:07:20)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	- Herkese selamı var. - Sağ olsun. (14. Bölüm 00:42:03)	بتسلم علكل الله يسلمها (26. Bölüm 00:35:25)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Yok öyle bi'sey babacım, aklımın köşesinden bile geçmedi. (14. Bölüm 00:45:20)	ما في هيك شي بابا، والله ما فكرت بهيك شي ابد (26. Bölüm 00:39:49)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Ay maşallah, Allah <u>nazarlardan</u> saklasın. (19. Bölüm 00:23:06)	ماشاء الله يخزي العين حولو (36. Bölüm 00:20:37)	Sınırlı Evrenselleştirme
İnanca İlişkin Ögeler	Kim bilir? (3. Bölüm 00:50:34)	الله أعلم (5. Bölüm 00:02:52)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	İçin rahat etti mi? (3. Bölüm 01:06:43)	ان شاء الله ارتحت؟ (5. Bölüm 00:17:28)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	İçimiz rahatladı. (5. Bölüm 00:42:58)	والله ريحنا كتير (8. Bölüm 00:36:21)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Evet, yoğun bu aralar. (21. Bölüm 00:18:58)	اي والله، مشغول كتير (40. Bölüm 00:03:25)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	-Kuzenlerim nihâl ve bülent - <u>Maşallah</u> <u>maşallah</u> . (20. Bölüm 01:13:45)	-أولاد عمو، نهال ومراد - ماشاء الله، ماشاء الله (39. Bölüm 00:31:30)	Tekrar
İnanca İlişkin Ögeler	Bırakıp gidemiyorum bir türlü. (20. Bölüm 0:45:50)	والله مالي قلب اتركو (39. Bölüm 00:03:38)	Bağımsız Ekleme

İnanca İlişkin Ögeler	Hepimizi düşünmüşler sağ olsunlar. (20. Bölüm 0:28:12)	الله يسلم ايدهن، كثير حلو (38. Bölüm 0:25:51)	Bağımsız Ekleme
İnanca İlişkin Ögeler	Kolay gelsin. (13. Bölüm 0:41:34)	الله معكن (24. Bölüm 0:37:04)	Bağımsız Ekleme
Sanatsal Konular	Geçen gün noldu, oyuna gittik ona. Baktım senin <u>tombak</u> başköşede duruyor. (21. Bölüm 00:19:18)	من كم يوم، رحنا لنسهر عندا، قام شفت قطعة من <u>تحفك</u> الغالية بصالونا (40. Bölüm 00:03:43)	Tam Evrenselleştirme
Sanatsal Konular	Ben senin yerinde olsam gitmişken yeni yıla da orda girerim, ne güzel olur, Katalan meydanı cıvıl cıvıl, rengârenk, sokaklarda çılgınca tutkuyla <u>flamenko</u> yaparlar, süper. (15. Bölüm 01:15:33)	أي، أنا لو مكانك، رايج و رايج كنت بقضي راس السنة، قديه حلو، بتكون الألعاب النارية معباية الشوارع من كل الألوان، الكل مبسوط وعم يرقص <u>الفلامينكو</u> ، شو حلو (29. Bölüm 01:09:44)	Yazımsal Uyarlama
Siyaset	Yarın <u>vali</u> beyle bi toplantım var sonrasında konuşuruz yine. (17. Bölüm 00:43:11)	بكر ارح اجتمع مع <u>المحافظ</u> وبحكي معك بعد الاجتماع. (33. Bölüm 00:01:58)	İletişimsel
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	<u>Hop hop hop</u> , durun ben yardım edeyim. (11. Bölüm 01:13:35)	<u>هوب هوب هوب</u> ، خليني اساعدك.	Yazımsal Uyarlama
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	<u>Cızzz</u> , değmesin kuzu kapama hahaha. (12. Bölüm 00:18:48)	بعدووو، وصل الاكل ههههه. (22. Bölüm 00:12:07)	Çıkarma
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	Oh ya, bi an ödüm patladı. (12. Bölüm 00:18:48)	<u>أوه يا</u> ، فجأة أجتني الجمدة. (23. Bölüm 00:34:56)	Yazımsal Uyarlama
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	Behlül de 12'ye kadar durur sonra <u>pırrrr</u> . (14. Bölüm 01:02:25)	مهند بيك، ببسهر معنا لنص الليل وبعدين <u>ررررر</u> . (27. Bölüm 00:13:22)	Yazımsal Uyarlama
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	Dur ağlama <u>piş piş piş</u> . (18. Bölüm 00:41:54)	شو صار له؟ <u>يس يس يس</u> . (34. Bölüm 00:39:35)	Yerelleştirme
Jest-Mimik ve Alışkanlıklar	<u>Off</u> çok şükür. (20. Bölüm 00:34:22)	الحمد لله على السلامة. (38. Bölüm 00:32:00)	Çıkarma

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..